

Les Garrigues

- Informació comarcal pàg 3
- Informació municipal pàg 18
- Entorn natural pàg 45
- Patrimoni artístic pàg 52
- Medi social i cultural pàg 66
- Informació complementària pàg 78
- Propostes didàctiques de treball a l'aula pàg 83

Anar a pàgina ...

AUTORS INFORMACIÓ :

Consol Badia Lloreta
Ramona Urgell Guillamet

MAPES:

Universitat de Lleida. Servei de Cartografia
Institut Cartogràfic de Catalunya

GRÀFIQUES:

Institut d'Estadística de Catalunya

FOTOGRAFIA:

Consol Badia
Xavier Coll
Ramona Urgell

**REVISIÓ I ASSESSORAMENT
LINGÜÍSTIC :**

Carme Calderó Massana
Ramona Vidal Boldú

Les Garrigues

Informació comarcal

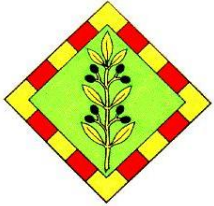
- Informació comarcal
- Informació municipal
- Entorn natural
- Patrimoni artístic
- Medi social i cultural
- Informació complementària
- Propostes didàctiques de treball a l'aula

INFORMACIÓ COMARCAL

LES GARRIGUES

LES GARRIGUES

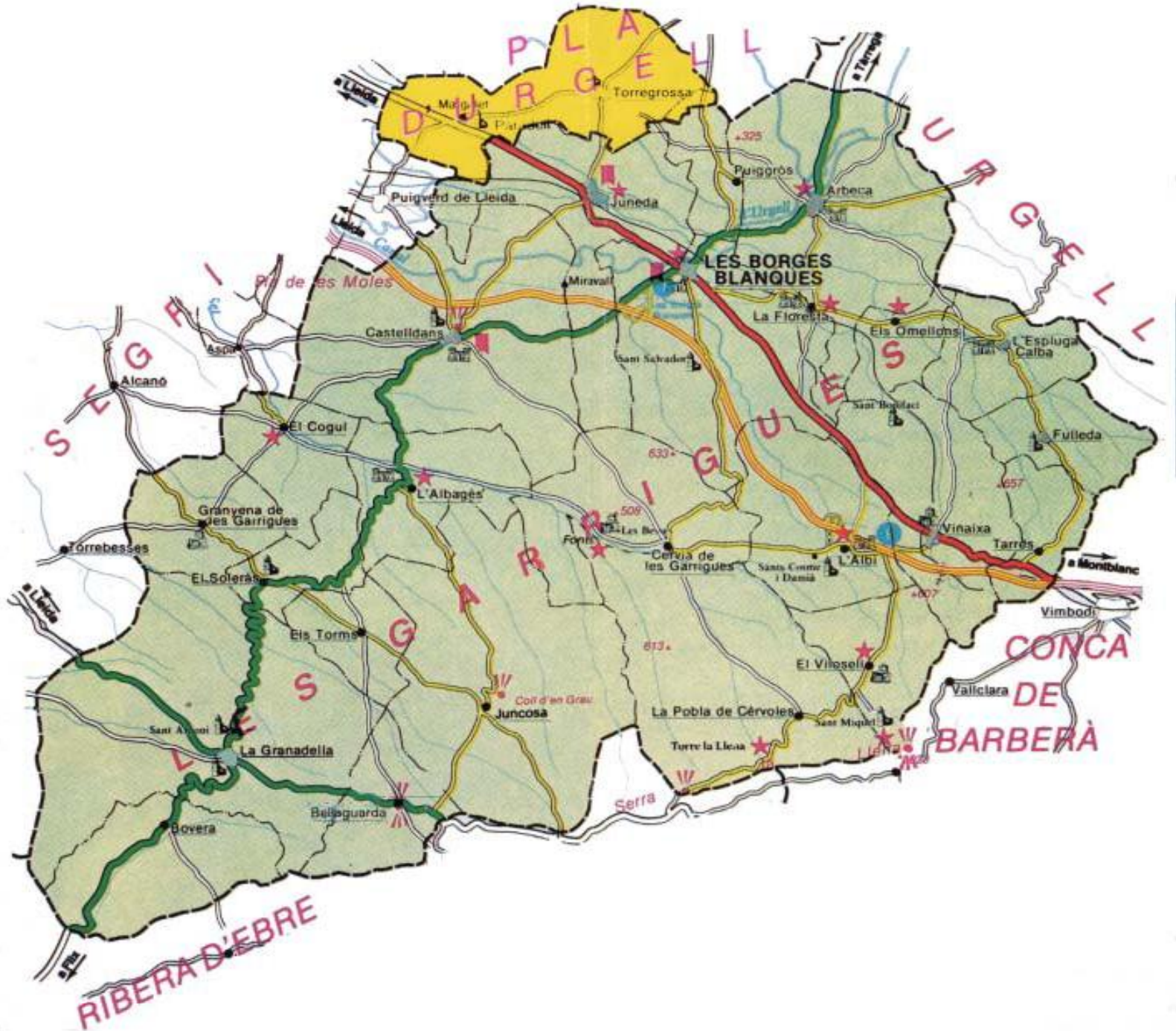
Extensió
799'71 km²

Població (2002)
19.432 habitants

Densitat
25 h/Km²

Capital comarcal
Les Borges
Blanques

24 municipis

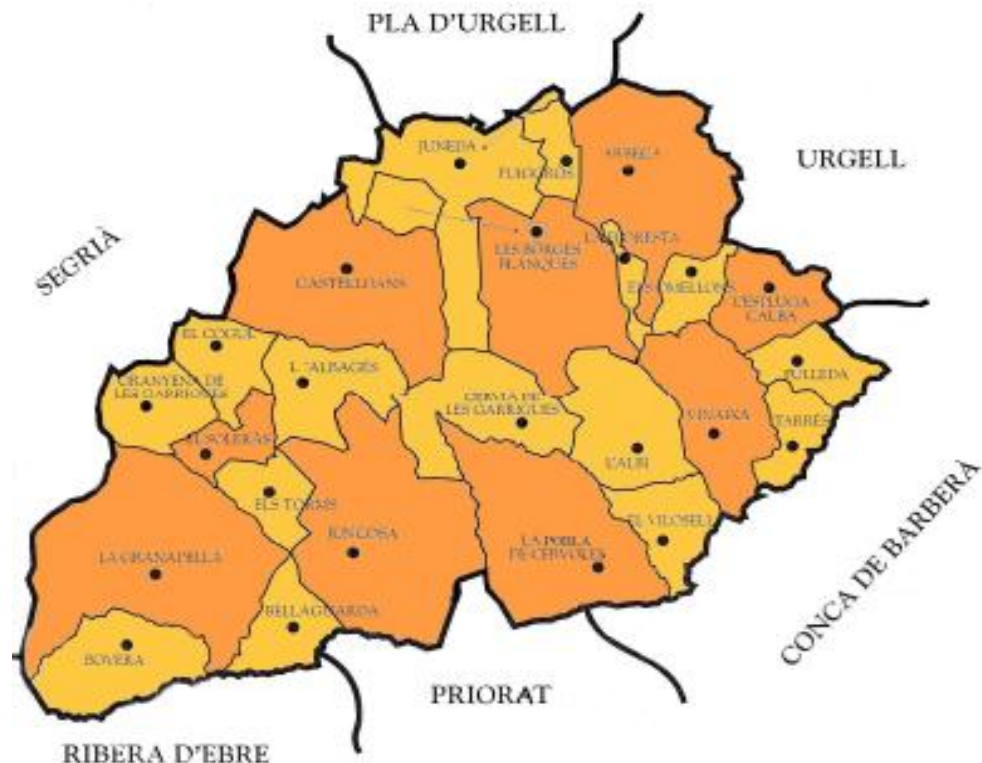
DIVISIÓ COMARCAL

Les Garrigues, amb 19.432 habitants (2002) i una extensió de 799'71 km², limiten al nord amb el Segrià, el Pla d'Urgell i l'Urgell, al sud amb el Priorat i a l'est amb la Conca de Barberà, mentre que la comarca tarragonina de la Ribera d'Ebre delimita les terres de l'oest.

Està situada a l'extrem meridional de la Depressió Central Catalana i la integren 24 municipis:

L'Albagés, L'Albi, Arbeca, Bellaguarda, Les Borges Blanques, Bovera, Castellans, Cervià de Les Garrigues, El Cogul, L'Espluga Calba, La Floresta, Fullea, La Granadella, Granyena de Les Garrigues, Juncosa, Juneda, Els Omellons, La Pobla de Cérvoles, Puiggròs, El Soleràs, Tarrés, Els Torms, El Vilosell i Vinaixa.

A més dels límits geogràfics és la mateixa terra de les Garrigues que estableix les diferències.

El paisatge perfila oliveres i ametllers de banda a banda de la comarca, caracteritzada per un terreny sec i eixut excepte en zones molt concretes. L'olivera és el conreu més estès a la comarca; la varietat d'olivera típica és l'arbecuina i la seva oliva, petita, rodona i tibant, produeix un oli sense gran acidesa, considerat el millor pels entesos. D'altra banda, l'Albi, Cervià, l'Espluga Calba, Fullea, la Pobla de Cérvoles, Tarrés, el Vilosell i Vinaixa

també produeixen raïm. Són les anomenades *Garrigues Altes i Mitjanes*.

Arbeca, les Borges Blanques, Juneda, Puiggròs i una part de Castellans configuren un espai que, gràcies a les aigües del canal d'Urgell, permet el conreu d'alfals, panís i, sobretot, fruiters. Són les anomenades *Garrigues Baixes*.

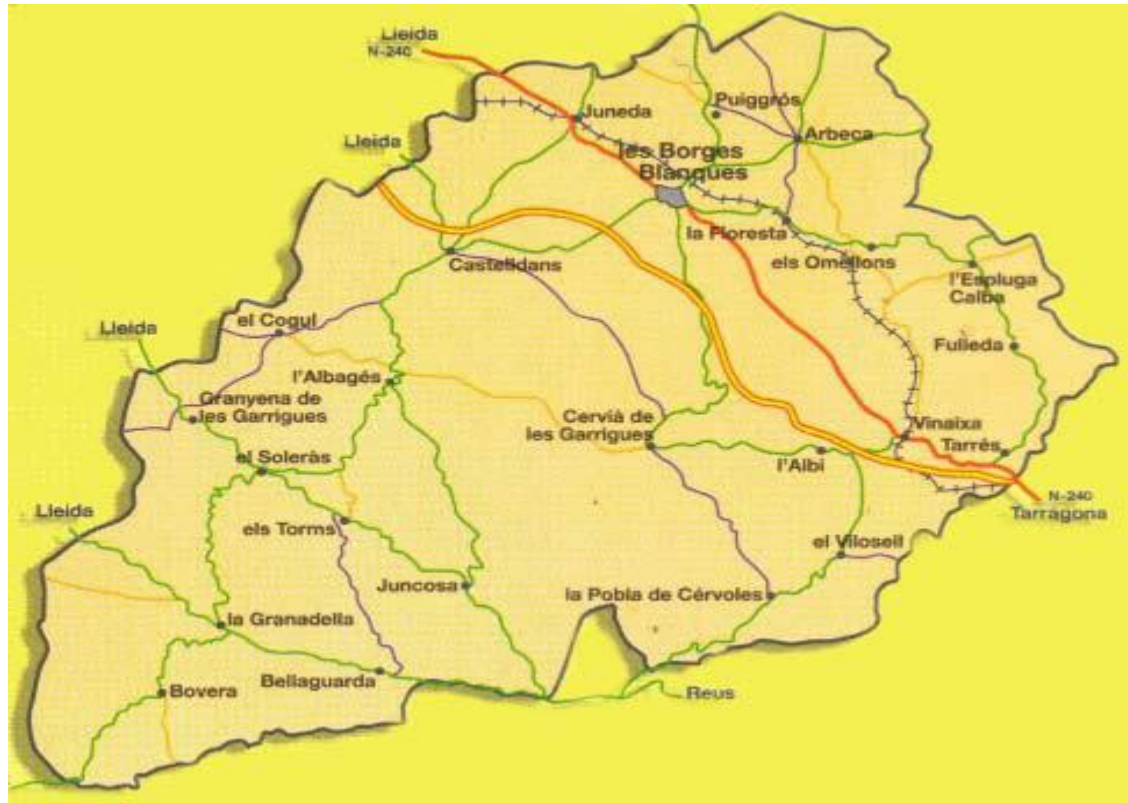
MEDI FÍSIC

La comarca presenta tres aspectes geològics i paisatgístics ben diferenciats:

La zona alta, amb altituds de 700 a 1000 m, on hi ha conglomerats durs a la part de la serra de la Llena (la Tossa, màxima altitud de la comarca assoleix 1023 m) i de la serra de Corregó entre les Garrigues i el Baix Camp i la Conca de Barberà, amb clapes de bosc sobre Fullella, Vinaixa, i Bovera.

La part mitjana, on les roques dures, molt més primes (els Torms, Cervià i l'Albi), alternen amb llits argilosos tous amb altituds de fins a 480 m, amb la xarxa hidrogràfica (Riera Seca, Vall Major entre Torrebesses i Granyena, torrent de la Femosa) menys encaixada que a la part alta. Aquí predominen els cereals, la vinya, l'olivera i l'ametller.

Cal assenyalar, a més, dins la zona de transició, les zones de la Granadella i de la conca de Bovera. L'altiplà de la Granadella representa la part més alta de la plataforma garriguenca i en

contrast amb els territoris veïns, molt més trencats, és escassament accidentat per terrenys amb pendents suaus i rocosos i amb unes alçàries al voltant dels 600 m. La conca de Bovera posa en contacte les Garrigues i la Ribera d'Ebre, amb alçades al voltant dels 300 m, que van descendant en direcció a la comarca tarragonina. Els seus cursos fluvials desguassen a l'Ebre.

El pla, (les Borges, Juneda, Puiggròs i Arbeca), terres regades pel canal d'Urgell, on la producció és gairebé la mateixa que al Segrià i l'Urgell, malgrat que es noti el canvi de la depressió, amb els típics altiplans i turonets, tan característics de les Garrigues Baixes.

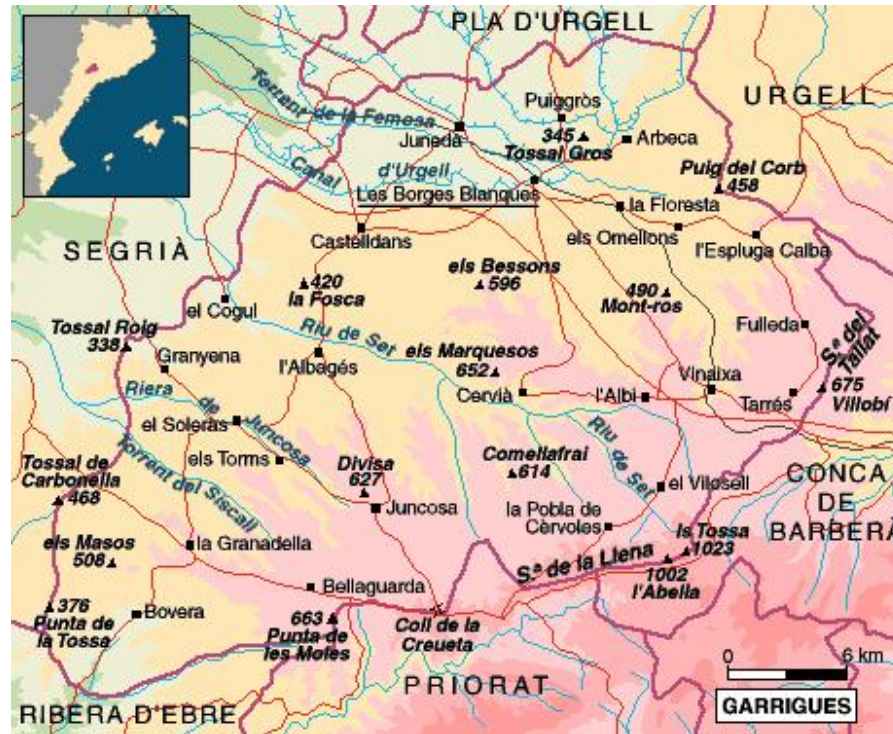
CLIMA I HIDROGRAFIA

És del tipus mediterrani continental, amb estius càlids i secs i hiverns llargs i freds amb freqüents boires. Les Garrigues pertanyen a la zona més poc plujosa del Principat. Es troben doncs, dins de la *Catalunya seca* amb un índex de precipitacions baix.

D'aquestes condicions pluviòmetres i de la poca alçada de les seves muntanyes, se'n desprenen rius, o més ben dit, rierols amb un migrat i estacional cabal, d'orientació SE-NO, que desguassen per la part esquerra del riu Segre:

- *el riu Set*, el riu més important de la comarca, neix al cor de la serra de Lleina, però el clima àrid i continental fa que la major part de l'any resti eixut, i circula, quan porta aigua, pel Vilosell, la Pobla de Cérvoles, l'Albi, Cervià, l'Albagés i el Cogul.

- el segon corrent més important és *la Vall Major o riera de Juncosa*, que passa per Juncosa, el Soleràs, Granyena, camí de Torrebaesses. Si el

Set resta sec, la riera de Juncosa molt més.

- *el torrent de la Femosa*, que neix a Vinaixa, al Pla de la Cogula, i desguassa al Segre, al sud de Lleida. Forma la vall de la Femosa i recorre bona part de les Garrigues Baixes.

Les Garrigues ha estat, doncs, una comarca indefinidament assedegada. És per això que el pas de la quarta sèquia del Canal d'Urgell ha aportat a una part

de paisatge de les Garrigues un aspecte més frondós. És el paisatge de les Garrigues regades, totalment diferent al paisatge de les històriques Garrigues seques. Aquesta quarta sèquia rega un total de 7243,74 ha. distribuïdes entre els termes municipals d'Arbeca (1736,31 ha), Les Borges Blanques (1650,64 ha), Juneda (3174,22 ha) i Castellans (682,57 ha).

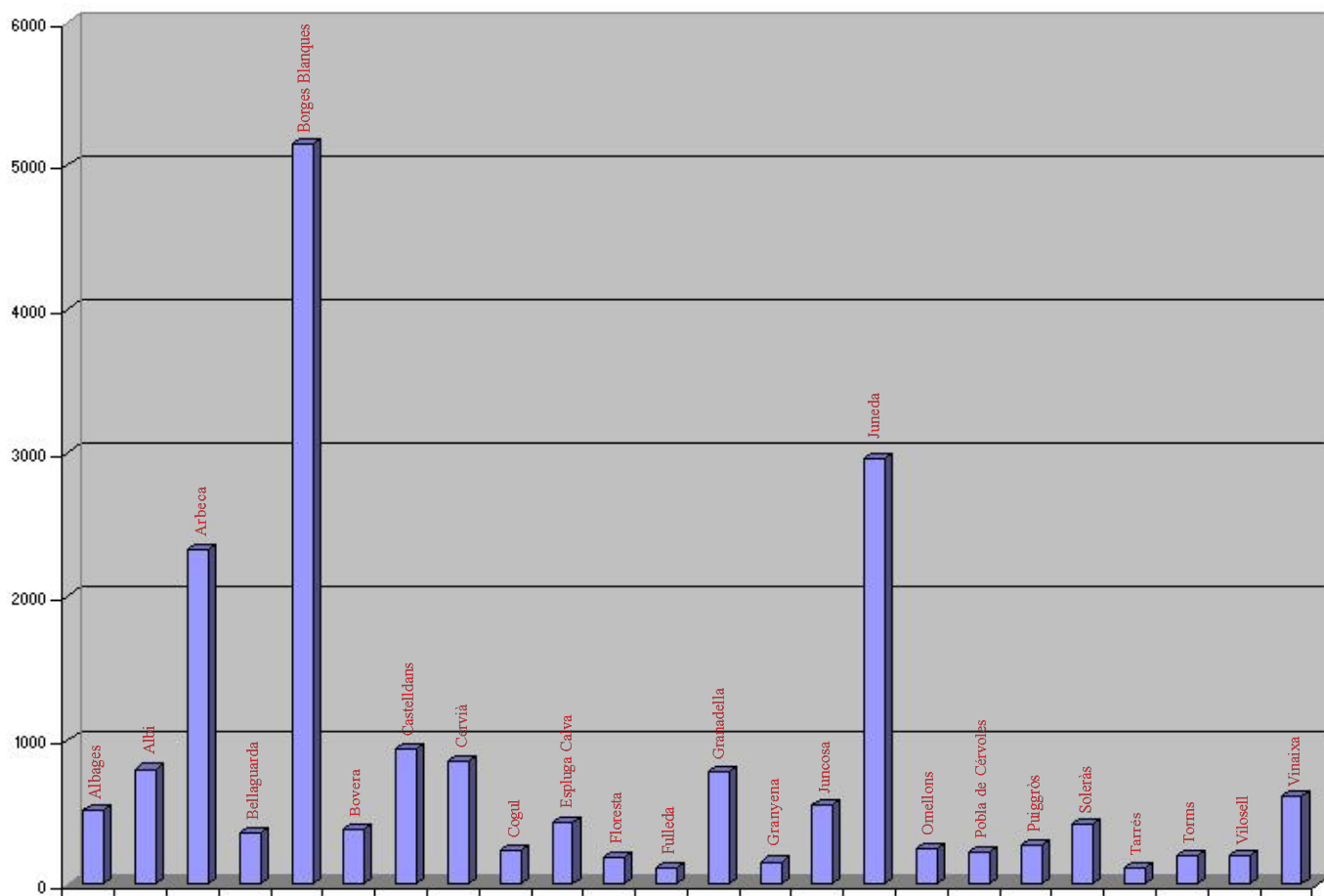
A més a més, ara també, aquesta terra àrida i seca espera amb ànsia l'arribada de l'aigua del nou canal Segarra-Garrigues.

POBLACIÓ

La població comarcal de les Garrigues l'any 2003 era de 19.432 habitants, la qual cosa fa que la seva densitat demogràfica sigui una de les més baixes del país, 25 habitants per quilòmetre

quadrat, quan en el conjunt de Catalunya en corresponen 188. Prop de dos terços de la població es concentra en només tres poblacions: Les Borges Blanques, Juneda i Arbeca. No hi ha cap més municipi que superi els 1000 habitants.

Migracions (1988-2001)

Any	Emigrants	Immigrants
1988	272	198
1989	280	246
1990	298	290
1991	163	164
1992	301	398
1993	313	351
1994	281	395
1995	327	340
1996	210	265
1997	332	445
1998	369	540
1999	407	532
2000	460	586
2001	425	642

Evolució de la població (1900-2003)

Any	Població
1900	28.310
1910	29.603
1920	30.524
1930	29.013
1940	27.426
1950	26.154
1960	24.436
1970	22.158
1975	20.950
1981	20.469
1986	20.214
1991	19.429
1996	19.273
1998	19.237
1999	19.234
2000	19.269
2001	19.355
2002	18.999
2003	19.432

ECONOMIA

Fins fa només dues dècades l'economia de les Garrigues depenia bàsicament de l'agricultura ja que més d'un 50% de la població es dedicava a aquesta activitat. Actualment no arriba al 25 % la població activa que s'hi dedica. Pel que fa a la ramaderia, s'ha

desenvolupat sobretot als municipis de regadiu, on en els darrers anys la cria de bestiar, sobretot porcí, ha augmentat notablement la producció. Les activitats industrials encara que només tenen incidència al nord de la comarca ja representen el 22% de la població activa i a més a més estan en vies de desenvolupament.

Destaquen especialment els subsectors del metall (fabricació de maquinària) i l'alimentari. L'activitat comercial sobretot se centra al voltant de Borges Blanques i Juneda, a les baixes Garrigues, i al voltant de la Granadella, a les Garrigues Altes. La població ocupada que treballa en el sector terciari supera el 40% (índex de població més elevat que es dedica a l'activitat agrícola). El 13% restant de la població es dedica a la construcció.

Ocupació (1991)

Població activa	7316 persones
Taxa d'activitat	44,80%
Taxa d'ocupació	41,78%
Taxa d'atur	6,75%
Sector primari	35,71%
Sector secundari	31,25%
Sector terciari	33,04%

Població ocupada per sectors (2002)

Font: Institut d'Estadística de Catalunya

La població ocupada per sectors econòmics durant l'any 1996 en comparació el 1991 era el següent:

Població ocupada per sectors

		Ocupats				
		agricultura	indústria	construcció	serveis	Total
Garrigues	1996	31,097	20,752	10,192	37,959	6.515
	1991	35,708	21,137	10,056	33,099	6.822
Catalunya	1996	3,216	32,083	6,968	57,734	2.204.652
	1991	3,678	36,058	8,233	52,031	2.255.430

Fonts : Institut d'Estadística de Catalunya. Estadística de població 1996.
Institut d'Estadística de Catalunya. Cens de població 1991.

EL SECTOR AGRARI

El sòl agrícola de Les Garrigues es correspon amb dos tipus d'agricultura clarament diferenciats: l'agricultura de secà i la de regadiu, separades pel canal d'Urgell. Els principals conreus de secà són l'olivera i l'ametller. Amb més minoria poden trobar-se vinyes i cereals.

L'olivera és el conreu característic de la comarca (unes 21.000 ha) i la varietat típica de Les Garrigues és l'*arbequina* que produeix un oli de gran qualitat amb Denominació d'Origen.

Les olives, principal conreu de secà

El conreu de l'olivera, la collita de les olives i l'elaboració de l'oli constitueixen el món del pagès a les diferents contrades de Les Garrigues que no es reguen. Amb el temps els sistemes d'extracció de l'oli han anat evolucionant. Antigament s'utilitzaven els mitjans tradicionals amb premses, sistema que avui en dia només conserva la Cooperativa del Camp de la Pobla de Cérvoles.

En l'actualitat es fan servir els sistemes continus amb els quals moltes de les feines artesanals de tot el procés d'elaboració, s'han substituït per diferents màquines, però sempre és obtingut de manera natural.

A la zona de reg (Garrigues Baixes) s'hi conreen sobretot el blat de moro, el gira-sol, l'alfals, el tabac, els arbres fruiters (peres, pomes i préssecs) i les hortalisses. La superfície dedicada a fruiters ha experimentat els darrers anys una progressió considerable que fins i tot en certs sectors significa la modificació del paisatge tradicional garriguenc.

La producció de fruita a les zones de reg és una activitat arrelada a les terres regades per la quarta sèquia del Canal d'Urgell. A nivell econòmic suposa una font d'ingrés tant o més important que el conreu de l'olivera.

La fruita, principal conreu de reg

EL SECTOR RAMADER

Se centra bàsicament en l'àmbit de la ramaderia intensiva i afecta en particular l'engreix de porcs i l'avicultura. El sistema d'explotació integrat és el més generalitzat a la comarca encara que van augmentant els ramaders amb les explotacions a compte propi. La major part de les granges integrades ho estan als grans grups agroindustrials de l'àrea de Lleida: la Cooperativa de Guissona, Vall Companys, COPAGA... Aquests subministren al pagès individual el material per a la cria i l'engreix.

El bestiar porquí constitueix el grup més important dins la ramaderia de la comarca. El darrer cens registra que

amb uns 300.000 caps a les Garrigues s'hi cria el 12% d'aquest bestiar de la província de Lleida i el 6% de tot Catalunya. La localització més nombrosa és a la zona de reg: un 71,3% del total. Per municipis sobresurten Juneda i Arbeca. A la zona de secà, la Granadella és el municipi més important.

Cal destacar la cria d'aviram ja que les Garrigues és la segona comarca de Catalunya en importància. La majoria són granges de pollastres d'engreix per a la carn i en menys importància les granges de gallines i de guatlles amb una destacada producció a Juneda.

Darrerament ha anat adquirint importància l'engreix de vedells sobretot en municipis com Juncosa on aquesta activitat econòmica ha arribat a ser la preponderant.

El bestiar oví té menys importància i només representa el 4% del total de la província. Ha sofert un cert estancament i fins i tot una disminució.

La cunicultura no és massa important, però constitueix un complement interessant per a les explotacions de caràcter familiar sobretot a la zona de secà on, a l'Albi, és el municipi on se'n troben més.

Quant a l'apicultura no és, dins el conjunt comarcal, gaire significativa pel que fa a la quantitat però la mel que es produeix és de molta qualitat.

LA INDÚSTRIA

Territori amb una base econòmica tradicionalment agrària, les Garrigues és una de les comarques menys industrialitzades de Catalunya, però a les poblacions més grans s'estan desenvolupant bones expectatives d'industrialització.

Cal tenir en compte l'embranchida del polígon industrial de les Borges Blanques amb un 45% del total comarcal. També Juneda va creixent industrialment i té projectat ampliar el seu polígon industrial. Actualment absorbeix el 25% dels ocupats industrials de les Garrigues.

Pel que fa a la proporció de l'ocupació industrial dins el total, hi ha també una variació significativa segons que es consideri la zona de secà o la de regadiu. A la primera, el 10,8 % del total de treballadors estan ocupats a la indústria; a la segona, el percentatge puja fins el 23%. La mitjana comarcal se situa en un 21% (índex molt inferior al del conjunt català, que és d'un 45%).

Així mateix, fruit de la seva bona ubicació i altres factors positius, les Borges disposa de dos polígons industrials: el de Les Verdunes i el polígon de grans indústries anomenat Castellots. El primer està en plena expansió i acull diferents indústries. El segon encara s'està construint.

La indústria alimentària

Cooperativa de Cervià

En una comarca netament agrària, la branca industrial alimentària hi té una presència prou significativa. Hi destaquen les que elaboren i comercialitzen oli:

Agrolés (Agrupació Oleària Lleidatana – Oli Germanor), les Cooperatives Sant Isidre i El Pla d'Urgell, i Olis Guiu (José Guiu y Cía, SA), totes a les Borges Blanques.

Molins d'oli. Llevat de Puiggròs i de Tarrés, n'hi ha a tots els municipis de la comarca. La major part són de les cooperatives, però també n'hi ha algun de particular com el Molí d'oli Vilà d'El Cogul. La cooperativa de la Poble de Cérvols és l'única de la comarca que conserva el sistema tradicional en l'elaboració de l'oli.

Cambres frigorífiques per a l'emmagatzematge de la fruita. A part de les cambres cooperatives, n'hi ha unes 15 més, repartides entre Juneda, les Borges Blanques, Arbeca i la resta de la comarca.

Assecadors de cereals i de farratge.

La més important, El Porvenir, de Juneda.

Trencadores d'ametlles a la Granadella.

Urgasa. Escorxador de guatlles, a Juneda. Per la seva especialització, cal considerar-lo particularment rellevant. És, pel nombre de treballadors ocupats (més de 100), l'empresa més important de la comarca.

Urgasa. Escorxador de guatlles

Guatlles La Font. Central incubadora d'ous de guatlla. Procés del desenvolupament de la guatlla. Es troba a Juneda.

Pondex. SA. Incubadora d'ous de gallina. Producció avícola de pollets d'un dia. Ubicada a Juneda.

Embotelladores de vi, a l'Albi, a Arbeca i a la Granadella.

Fàbriques de Farines: Cervós, a les Borges Blanques i Farinera Sancho Farran a la Granadella.

Envasadora de sucre Balcells Prats, establerta a les Borges Blanques.

Pastisseria industrial Orteu i altres empreses dedicades a la pastisseria.

Frisal. Empresa dedicada a l'elaboració artesana i envasament de productes de la terra: oli, fruita seca, vinagre, mel... Ubicada a les Borges Blanques.

Indústria tèxtil i de la confecció

La branca del tèxtil i, particularment, la confecció és possiblement l'activitat industrial que ocupava més mà d'obra a la comarca, encara que darrerament està en decadència.

La més antiga i important és la Cooperativa John Fil, de l'Espluga Calba, dedicada al gènere de punt (jerseys, principalment). Creada l'any 1969. És, pel nombre de treballadors ocupats (uns 60), una de les empreses més importants de la comarca, amb la particularitat d'estar situada en un indret típicament rural.

D'altres:

Unitex, Les Garrigues i Punt de Moda,... a les Borges Blanques.

Copinsa, Junitex, Àfrica Cortés, ... localitzades a Juneda.

Manufactures Almo, Josu SL a Arbeca.

A més a més hi ha tallers més petits a la comarca dedicats a la confecció. Alguns funcionen amb règim cooperatiu.

Indústria metal·lúrgica

Indústries dedicades a la producció de maquinària agrícola, transformació de ferros i acers, tallers de carrosseries i caldereria, ubicades sobretot a Juneda (Tallers Garba, Tallers Niubó, Tallers Porta Ruiz, Tallers Milà, Ferros Pedrós, Indumec DT, SL, Mecanitzats Haro Caelles,...).

Indústria de materials per a la construcció

Una activitat amb una tradició important a la comarca és la que desenvolupen els tallers d'artesanía de la pedra. Actualment aquesta activitat artesanal ha quedat reduïda a un sol taller

en actiu, a la Floresta, on és exercida, amb caràcter d'empresa familiar, per Fèlix Martín. Tanmateix, hi ha a la co-

marca, com a prolongació d'aquella activitat en versió industrial, diversos tallers i serradores de pedra (cinc a Vinaixa, una a Juneda i una altra als Omellons).

A més dins el conjunt comarcal hi ha diversos tallers de pedra de dimensions més reduïdes. També, la indústria de materials de construcció té, des de fa anys, una presència significativa a la comarca. Cal fer esment de l'empresa Palau, la més important del sector, dedicada a l'elaboració de tubs i prefabricats en general i establerta a Juneda.

Actualment s'estan fent les gestions i les obres per a la ubicació d'una sucursal de l'empresa Prefabricats Pujol, dedicada a tot tipus de construccions en formigó.

A les Borges, Arbeca i Juneda hi ha diverses empreses de pretensats i materials per a la construcció.

Indústria de la fusta

Aquesta especialitat industrial està molt poc desenvolupada a les Garrigues. Cal fer menció a una indústria de la fusta integrada amb l'activitat agrària; es tracta de la fabricació d'envasos per a la fruita. La més important és Fustes Faura, ubicada a les Borges Blanques. També relacionada amb la construcció, l'empresa Parquets Nadal a Arbeca.

Indústria de tractament de purins

Aquest nou sector ha adquirit una rellevància important a la comarca. Es dediquen al tractament i reciclatge de purins per a l'obtenció d'energia elèctrica i adobs.

Té dues plantes de cogeneració de purins de porcs, totes dues ubicades a Juneda:

- TRACJUSA (Tractaments de Juneda Societat Anònima).
- VAG, SL (Valoritzacions Agrorramaderes de les Garrigues).

LA CONSTRUCCIÓ

El pes de la indústria de la construcció dins el conjunt de la indústria comarcal és relativament important. L'activitat constructora es concentra en els principals nuclis urbans, sobretot a les Borges Blanques, Juneda, Arbeca i la Granadella.

EL SECTOR TERCIARI

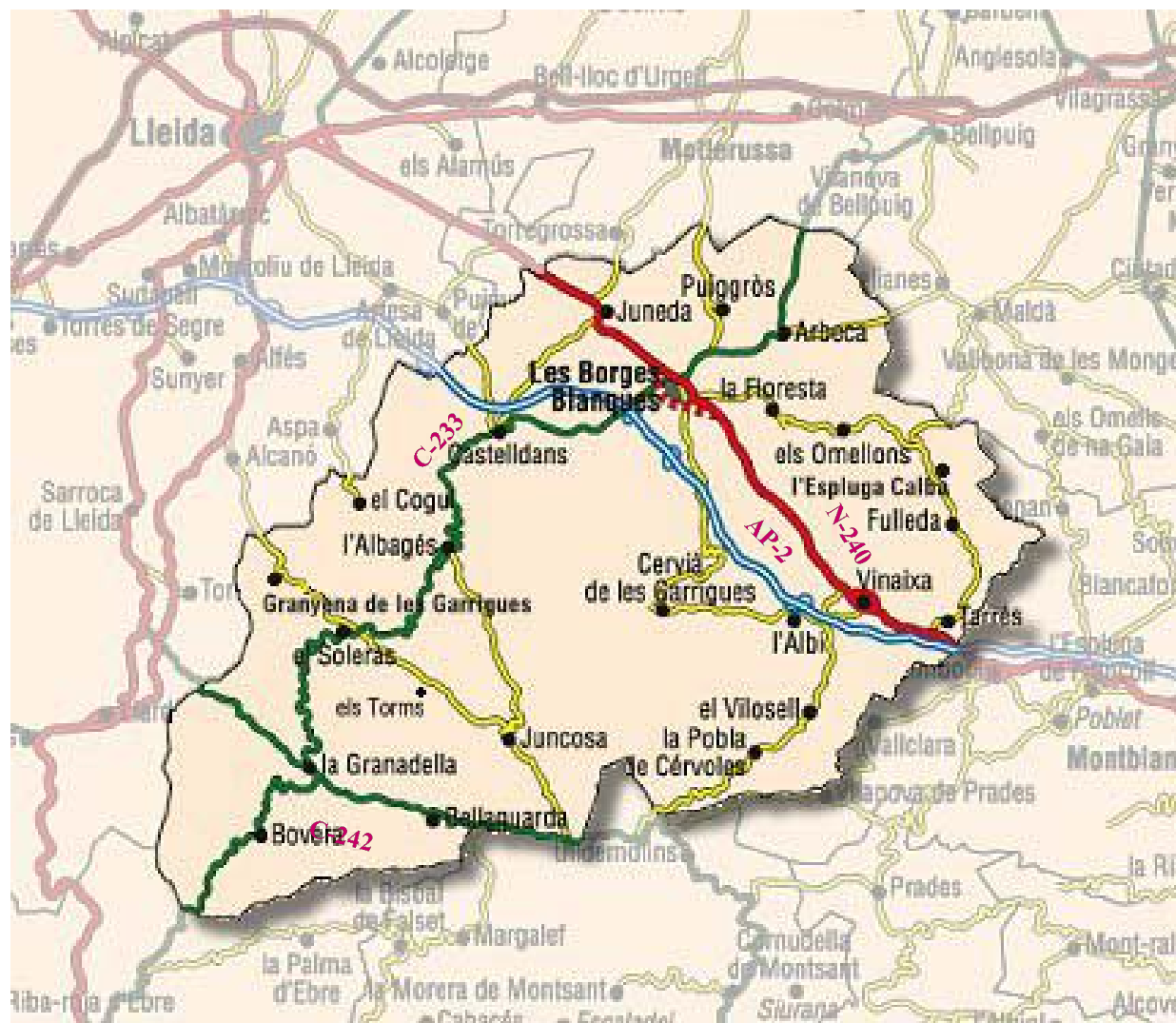
El sector terciari a les Garrigues, igual que el secundari, en els darrers anys ha anat creixent de manera considerable. La capital comarcal absorbeix el 40% dels actius ocupats del sector terciari, seguida de Juneda. La Granadella com a població més important de les Garrigues Altes aplega un conjunt de serveis paral·lels als de la capital degut a l'orografia de la comarca. Pel que fa a la resta de poblacions, només Arbeca i Vinaixa tenen una certa rellevància en el sector.

LA XARXA VIÀRIA COMARCAL

La xarxa viària de Les Garrigues s'estructura a partir de la carretera N-240 i l'autopista AP-2. Darrerament, la zona de Les Garrigues Altes s'ha millorat notablement amb carreteres i pistes que han fet possible una millor comunicació entre la part alta i baixa de la comarca i a la vegada amb les comarques veïnes. Tot i això a Les Garrigues és força complicat salvar els desnivells del terreny a l'hora d'organitzar les vies de comunicació de la comarca.

Hi trobem dues carreteres comarcals (la C-233 i la C-242) i un seguit de vies provincials i veïnals (L-200, LV-7023, L-702, LP-7013, L-701, LV-2014, L-201, LV-2013, LV-7031, LP-7032...)

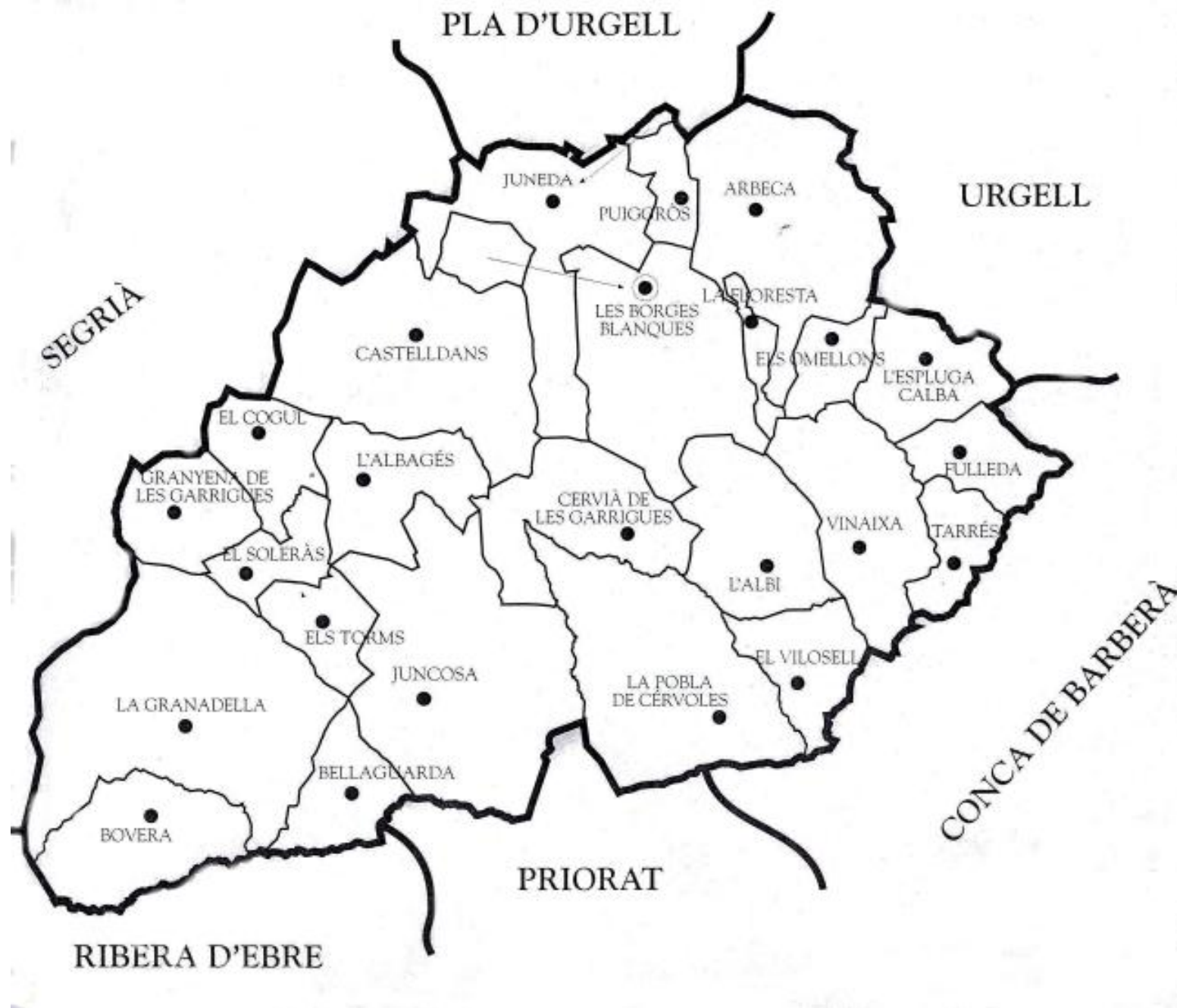
El 2000 començaren a la comarca les obres del Tren de Gran Velocitat (TGV) Madrid-Barcelona-frontera francesa, que, procedent d'Artesa de Lleida, re-

corre els termes de les Borges Blanques, l'Albi i Tarrés, des d'on va cap a Vimbodí, a la Conca de Barberà.

Les Garrigues

Informació municipal

- Informació comarcal
- Informació municipal
- Entorn natural
- Patrimoni artístic
- Medi social i cultural
- Informació complementària
- Propostes didàctiques de treball a l'aula

L'ALBAGÈS

Extensió:	26 Km²
Població (2001):	518 habitants
Densitat:	19,9 h/km²
Altitud:	372 m
Codi Postal:	25155

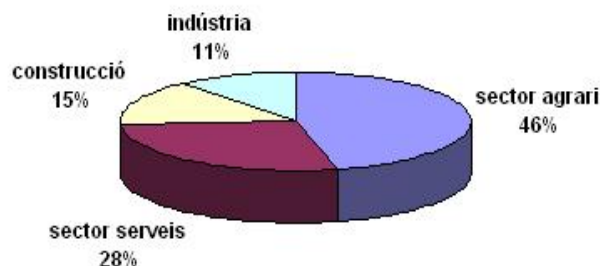
DESCRIPCIÓ GENERAL

El terme municipal es troba al sector central occidental de la comarca, a la vall del riu Set on hi destaca el doble vessant de la terra garriguenca: l'horta i la terra campà dedicada al conreu d'oliveres i ametllers.

ECONOMIA

La base econòmica és agrícola i ramadera. La majoria dels conreus són de secà.

Població ocupada per sectors. Any 1996

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

1900	1920	1936	1950	1960	1970	2001
777	892	799	668	616	584	518

RESUM HISTÒRIC

Les restes més antigues d'aquesta població s'han recuperat a la dreta del riu Set, prop del Cogul, a la partida del Saladar. Es tracta d'interessants vestigis arqueològics, com una sèrie de sepultures de fossa, probablement d'època medieval. Pel que fa al lloc i castell de l'Albagès, es pensa que pertanyien al regne almoràvit de Lleida, als darrers temps del domini àrab. Ja dins el segle XIII apareix com a repoblador del lloc Guillem IV de Cervera, que atorgà la carta de poblament a l'Albagès (amb aquest nom). L'abat de Poblet comprà el 1314 el poble de l'Albagès. Al tombant dels segles XIV-XV, els abats havien convertit la fortalesa islàmica i dels Cervera en un autèntic palau que en altre temps fou del cellerer o administrador del monestir. La guerra dels Segadors fou desastrosa per als pobles d'aquest sector: entre 1643-47 les tropes castellanes saquejaren i cremaren els pobles dues vegades. El castell de l'Albagès fou restaurat després per l'abat Pere Virgili (1688-92), però la població l'any 1718 tenia només 18 habitants. L'extensió de l'olivera fou un element positiu en la recuperació del poble.

COMUNICACIONS

La carretera comarcal C-233 va de Flix a Bellpuig i des del poble surt una carretera local vers Juncosa i Bellguarda, on enllaça amb la comarcal de Reus a Fraga. Pel N del poble passa la carretera procedent de la Pobla de Cérvoles i que arriba fins al pantà d'Utxesa.

FESTES

Festa Major, l'últim cap de setmana d'agost. Festa Major de Primavera, el tercer cap de setmana de maig. Festa de Sant Sebastià, 20 de gener. Setmana Cultural, entre el maig i el juny.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

L'Albagès: restes de l'antic castell; església de St. Joan Baptista, d'estil barroc; antics casals de pedra picada situats al nucli antic.

Dins el terme: alguns jaciments minerals; cadena de masos, construccions de pedra seca; tombes de Saladar (prop del Cogul, d'origen medieval).

Vista panoràmica de l'Albagès

L'ALBI

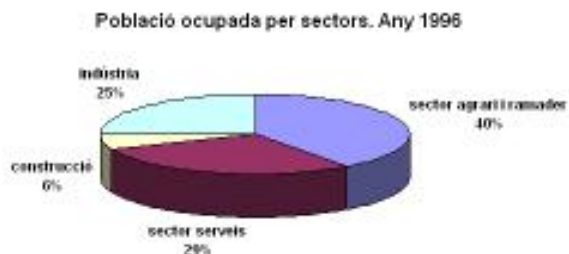
Extensió:	33 Km²
Població (2001):	789 habitants
Densitat:	23,9 h/km²
Altitud:	527 m
Codi Postal:	25450

DESCRIPCIÓ GENERAL

L'Albi es troba al sud de Les Garrigues, situat a la dreta del riu Set, al peu de la serra de la Llena. És un territori drenat per la riera de l'Albi o dels Gorgs, que neix a la serra la Llena. Es caracteritza per un paisatge trencat, on domina l'olivera i l'ametller, alternant amb clapes de bosc.

ECONOMIA

L'agricultura de secà és la principal activitat econòmica. Quan el 1987 es canalitzà l'aigua del pantà d'Utxesa es donà una expansió important a la ramaderia i a l'agricultura de regadiu. Alguna petita indústria complementa l'economia.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

1920	1940	1960	1970	1975	2001
1200	1083	967	855	782	789

RESUM HISTÒRIC

Durant la dominació musulmana, aquest indret ja apareix amb el nom de l'Albi. Sembla també cert que els castells de l'Albi, Cervià i el Vilosel foren restaurats per Alfons I vers el 1178 i foren donats als Cervera. Però les cartes de població són més tardanes. La de l'Albi no es conserva, però s'hi al·ludeix el 1202. En els soterranis del que resta encara avui del destruït castell de l'Albi (segle XII) hi ha vestigis de murs que semblen anteriors a l'època medieval. Fou centre de la baronia de l'Albi, que compregué sempre el poble de Cervià de les Garrigues. Ja al segle XVII passà als Cartellà, al segle XVIII als Ardena-Sabastida, als Rocabruna (fi del segle XVIII) i als Montoliu (segle XIX) temps en què les comunicacions afavoriren el desenvolupament d'aquesta vila.

COMUNICACIONS

La xarxa viària tradicional ha estat la carretera N-240. Pel que fa a les carreteres locals, es troben les que van de l'Albi a Cervià i a les Borges Blanques. A llevant, la que va a Vinaixa, de la qual surt un ramal al Vilosell i a la Poble de Cérvoles que enllaça amb la comarcal C-242 de Reus a Lleida. L'autopista de l'Ebre, corre paral·lela a la N-240.

FESTES

Festa Major, el segon cap de setmana d'agost. Festes de la Mare de Déu de la Cova, el primer diumenge de setembre. Festa de Sant Cosme i Sant Damià (patrons

del poble), el 26 de setembre. Festa de l'Oli, a la primavera. Festa de Sant Isidre, el cap de setmana més proper al 15 de maig.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

L'Albi: restes de l'antic castell palau; l'església de Sta. Maria (segle XVIII); la plaça Major amb els porxos i cases de pedra; el carrer del Call; antic barri jueu; l'ermita dels Sants Cosme i Damià; cova de la Mare de Déu de Riu de Set; la Cooperativa del Camp (obra modernista de César Martinell, 1920).

Dins el terme: el jaciment dels Reguers, les pintures rupestres de la Vall de la Coma, el conjunt rupestre de la balma dels Punts. Són molt abundants dins del terme les cabanes de volta, originàries del segle XVIII.

Carrer del Call

ARBECA

arbres fruiters). En els darrers anys s'hi han instal·lat algunes indústries.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

1900	1936	1950	1970	1981	1991	2001
1921	3213	3012	2441	2325	2332	2330

RESUM HISTÒRIC

La població té el seu origen medieval en una fortalesa àrab repoblada abans de les Borges. El 1156 fou Berenguer de Torroja, conseller de Ramon Berenguer IV, qui obtingué la senyoria de la vila d'Arbeca. Entre el 1375-88 dominaren la baronia d'Arbeca els comtes de Pallars. El 1552 Arbeca continuava essent la població més gran de les Garrigues. A aquest fet contribuí que el lloc fos elegit pels poderosos Cardona com a residència predilecta els quals donaren un gran impuls a la població i construïren el castell palau d'Arbeca, considerat en aquella època com un dels més bells de Catalunya. Durant la guerra dels Segadors, el 1646, la vila, el castell i les fortificacions foren ocupats per les tropes castellanes del marquès de Leganés. Sembla que en la guerra de Successió el castell encara tingué un paper important. Al segle XVIII, governada la vila des de Castella pels ducs de Medinaceli per mitjà de governadors i administradors, Arbeca duplicà la població gràcies a les noves tècniques agràries que afavoriren l'expansió de l'olivera, promocionades pels corregidors il·lustrats de Lleida, com el baró de Maials. Alguns autors afirmen que fou el mateix duc de Medinaceli qui introduí l'anomenada olivera arbequina procedent de Grècia. Aquest fou un moment d'auge econòmic.

COMUNICACIONS

Carretera comarcal C-233 de Flix a Bellpuig d'Urgell, que comunica la vila amb les Borges Blanques i amb l'autovia A2 (de Lleida a Barcelona). De la vila surten carreteres locals a Belianes i la Floresta i camins veïnals a Vinaixa, Juneda, etc.

FESTES

Festa Major, el 15 d'agost. Festa de Sant Jaume, el 25 de juliol. Festa de la Capella, l'1 de maig. Fira del gos caçador (Santa Caterina), el tercer cap de setmana de novembre. Jornades Culturals, durant els mesos de març i abril.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Arbeca: plaça porticada; restes del castell dels Cardona; església parroquial; antic hospital, museu de l'oli.

Dins el terme: poblat ibèric dels Vilars; font de la Juliana; restes de l'ermita de Santa Caterina; capella de Sant Miquel de les Borgetes.

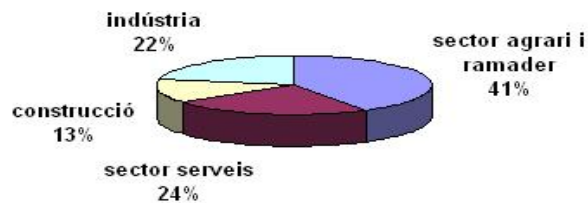
Extensió: 58,64 Km²
Població (2001): 2330 habitants
Densitat: 39,73 h/km²
Altitud: 332 m
Codi Postal: 25140

DESCRIPCIÓ GENERAL

El terme municipal d'Arbeca es troba a l'extrem NE de la comarca, als pendents d'un turó i al sector regat pel canal d'Urgell. La topografia és poc accidentada.

ECONOMIA

Població ocupada per sectors. Any 1996

La principal activitat de la vila és la ramaderia i l'agricultura. Les terres que es destinen al conreu són principalment al secà (70%), sobretot a les oliveres les quals han donat nom a una varietat molt apreciada (arbequina) que produeix un oli verge de gran qualitat. L'altre 30% és dedicat al regadiu (blat de moro, alfals i

Antic castell

BELLAGUARDA

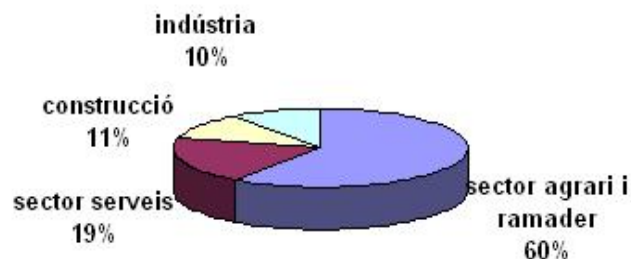
Extensió:	17 Km ²
Població (2001):	351 habitants
Densitat:	20,6 h/km ²
Altitud:	639 m
Codi Postal:	25163

DESCRIPCIÓ GENERAL

El terme es troba situat al sud de la comarca. S'estén als contraforts de la serra de la Llena, al límit amb el Priorat i la Ribera d'Ebre i delimitat al sud pel riu de la Cana, afluent de l'Ebre. Els terrenys no conreats són ocupats per boscs de pins, roures, alzines i matolls (unes 1 000 ha).

ECONOMIA

Població ocupada per sectors. Any 1996

El territori és molt abrupte, amb pendents pronunciats dolent per al conreu. L'agricultura és de secà. Una bona part és zona forestal. Tot el terme té un interès ecològic i paisatgístic i és bo per la caça (perdius, llebres i porcs senglars).

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

La població tendeix, des de fa més d'un segle, a disminuir.

1900	1936	1950	1970	1981	1991	2001
791	727	600	514	395	387	351

RESUM HISTÒRIC

El nom de Bellaguarda, anomenada abans Pobla o Pobleta de la Granadella, pot referir-se a alguna torre de vigilància, que domina el territori, d'extensos i magnífics panorames. Bellaguarda fou la població més moderna de la baronia de la Granadella. Fou repoblada pels Moliner, repobladors de les Garrigues entre els segles XII i XIV. Formà part sempre de l'esmentada baronia com també de la vegueria i del corregiment de Lleida.

COMUNICACIONS

Carretera comarcal C-242 de Reus a Lleida i a Fraga per la Granadella. A pocs quilòmetres de la població surt una carretera que va als Torms.

FESTES

Festa Major d'estiu, el penúltim cap de setmana d'agost. Festa Major de Sant Marc, el 25 d'abril. Festa de Sant Antoni, el 17 de gener.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Bellaguarda: església parroquial, d'origen gòtic; creu gòtica i el Mirador de la plaça Major; cases i carrers antics.

Creu gòtica

LES BORGES BLANQUES

Extensió:	61 Km ²
Població (2001):	5089 habitants
Densitat:	83,4 h/km ²
Altitud:	304 m
Codi Postal:	25400

DESCRIPCIÓ GENERAL

Capital de la comarca, situada en un extrem de la depressió central i en la zona de transició entre la plana regada pel canal d'Urgell i els primers contraforts de les serralades prelitorals. El terme és drenat pels barrancs de Comes de Vinaixa, dels Estiràs i de Puig-Pelat, pel Torrent de la Femosa i en una tercera part per les aigües del canal d'Urgell.

ECONOMIA

L'agricultura i la ramaderia han estat la base tradicional de l'economia al llarg dels segles. Actualment, el fet de ser la capital de comarca ha propiciat l'activitat industrial amb la construcció de dos polígons industrials, les Verdunes i els Castellots. Cal considerar que gairebé el 50 % de la població activa es dedica al sector serveis.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

1900	1940	1950	1960	1970	1981	2001
4254	4240	4849	5086	4991	5174	5089

RESUM HISTÒRIC

L'origen de la població es troba en un castell o fortalesa, d'origen ibèric, situat als confins de les terres dels ilergets, que persistí a través de les dominacions romana, visigoda i islàmica. Més tard, al segle XII, el castell i la vila es trobaven abandonats, potser a causa de la darrera invasió almoràvit. Més tard, el castell de les Borges Blanques havia estat retingut per la corona fins que Pere I el Catòlic l'atorgà al cavaller Esteve de Marimon perquè repoblés el lloc, el 1206. Des d'aquests anys s'afegí al terme de les Borges la part reial del poble i terme dels Castellots (la Floresta). Els borgencs foren governats des de Lleida fins als decrets de Nova Planta en què la vila pogué constituir-se en ajuntament. Durant el segle XIX són de destacar les tres guerres Carlines, a la tercera de les quals els liberals borgencs vanceren els absolutistes. El 1855 s'inaugurà la carretera de Lleida a Tarragona i el 1864 el ferrocarril de Lleida a Tarragona. Aquests esdeveniments afavoriren les comunicacions borgenques. A la darrera del segle XIX hi havia 10 molins d'oli, amb 27 premses. Aquesta promoció de

l'oliva de les Borges donà renom internacional a la ciutat. El 1901 una casa borgenca posà sucursal a Marsella i el prestigi de l'oli de les Borges s'obrí camí als mercats oleïcoles de França i d'Itàlia i les Borges esdevingueren un dels principals centres comercialitzadors de l'oli del país (el 1918 la ciutat tenia ja 51 molins, amb 85 premses hidràuliques). Més endavant la ciutat sofrí greument les conseqüències de la batalla de l'Ebre, en la guerra civil de 1936-39. Fou ocupada per les forces del general Franco el 4 de gener de 1939. Actualment i des de fa uns anys, a les Borges Blanques se celebra la Fira de l'Oli de Qualitat i la ciutat torna a tenir renom pel seu oli d'oliva.

COMUNICACIONS

Disposa d'una excel·lent xarxa de comunicacions que inclou les carreteres N-240 i C-233, l'autopista de l'Ebre AP-2, diverses carreteres locals i la línia ferroviària Barcelona-Lleida, amb parada pròpia al municipi.

Premsa d'oli al Terrall

Plaça de la Constitució

FESTES

Festa Major, el 1r. cap de setmana de setembre. Fira de productes artesans alimentaris, el 1r cap de setmana de novembre. Fira de Les Garrigues i de l'Oli de Qualitat, el 17 de gener, per Sant Antoni (també es fan els Tres Tombs al passeig del Terrall). Festa de Sant Cristòfol a l'ermita de la Font Vella, el 10 de juliol. Festa de Sant Salvador a l'ermita, el 6 d'agost. Primavera Cultural, els mesos d'abril i maig. Borges Crema!, el segon dissabte de juliol.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Les Borges Blanques:

- Plaça de la Constitució, medieval porticada amb cases de pedra i elements arquitectònics renaixentistes.
- Ajuntament, antic palau del Marquès d'Olivart (elements barrocs i renaixentistes)
- Església de Santa Maria (segle XVIII)
- La Capelleta (antic hospital; segles XVII-XVIII)

- Museu arqueològic
 - Parc del Terrall
- Dins el terme:**
- Jaciment i balma de les Roques Guàrdies i alguns poblats ibèrics situats als turons de la Bassa de la Torre Sant Jordi.
 - Castellots (poble que hi havia més o menys on actualment hi ha la Floresta i del qual únicament en resten algunes ruïnes).
 - Ermita de Sant Salvador (origen romànic)
 - Parc de la Font Vella amb l'Ermita de Sant Cristòfol
 - Canals d'Urgell
 - Els Bessons (Espai d'Interès Natural, d'unes 500 Ha)
 - Les cabanes de volta (construccions rurals de pedra seca, molt abundants a la comarca de les Garrigues)

Ermita de Sant Salvador

TELÈFONS D'INTERÈS

Ajuntament:	973 14 28 50
Cooperativa del camp Pla d'Urgell:	973 14 23 95
Cooperativa del camp «Sant Isidre»:	973 14 29 50
Consell Comarcal:	973 14 26 58

CRP de les Garrigues:	973 14 21 23
Biblioteca:	973 14 24 90
CAP:	973 14 20 33
	973 14 20 29
Mossos Esquadra:	973 14 06 26

Parc del Terrall. Al fons, l'església

BOVERA

L'economia es basa en l'agricultura, totalment de secà. Hi ha 380 ha. de zona forestal.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

La població tendeix, des de fa més d'un segle, a disminuir.

1900	1920	1940	1950	1970	1981	2001
740	881	790	666	625	528	433

RESUM HISTÒRIC

El lloc té l'origen en un castell sarraí. Inicialment, a la conquesta cristiana, fou concedit a Guillem de Cervera, però aviat passà a Pere Moliner i s'incorporà a la baronia de la Granadella, de la qual seguí el domini i les vicissituds.

Plaça de Bovera

Amb els decrets de Nova Planta, quan la baronia fou inclosa al corregiment de Lleida, el lloc de Bovera deixà de tenir batlle i jurats propis, i fou agregat al municipi de la Granadella, però el seu desenvolupament al llarg del segle, dins la política agrària promoguda pels corregidors il·lustrats, féu que ja consti com a entitat independent el 1787. En les discussions que tingué la Diputació Provincial de Lleida

per la distribució del territori (1836), la seva pertinença anterior a la vegueria de Montblanc, va fer dubtar de la seva inclusió a Lleida o a Tarragona, però s'adoptà la primera proposta. La població sofrí les conseqüències de les lluites al sector durant la tercera guerra Carlina.

COMUNICACIONS

La carretera comarcal C-233 de Flix a les Borges Blanques i a Bellpuig travessa el territori i a la Granadella enllaça amb la comarcal de Reus a Fraga per Ulldemolins.

FESTES

Festa Major d'estiu, el 8 de setembre. Festa Major de primavera, el 23 de maig. Festes de Sant Josep, el 19 de març.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Bovera: església parroquial, de transició del romànic al gòtic; interessant portal romànic (segle XIII), amb dues columnes, capitells i arquivoltes.

Dins el terme: Coll de Bovera (panoràmica de la serra del Montsant i de bona part de la Ribera d'Ebre).

Coll de Bovera

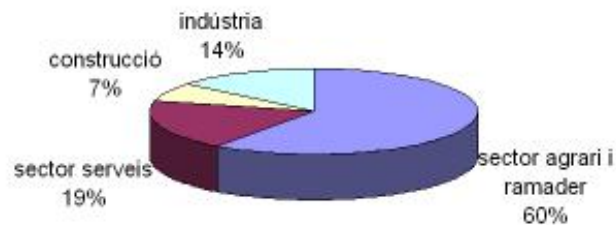
Extensió:	31 Km²
Població (2001):	433 habitants
Densitat:	14 h/km²
Altitud:	297 m
Codi Postal:	25178

DESCRIPCIÓ GENERAL

El terme es troba a l'extrem sud-occidental de les Garrigues, en contacte amb la Ribera d'Ebre. S'estén a la dreta del riu de la Cana, afluent de l'Ebre, que limita el terme al sud i recull les aigües de les valls de Bovera, de Rebolledes i del Senyor.

ECONOMIA

Població ocupada per sectors. Any 1996

CASTELLDANS

L'agricultura i la ramaderia són les activitats econòmiques bàsiques. Els conreus, majoritàriament de secà, s'alternen amb els arbres fruiters, de regadiu. Hi ha dues cooperatives agrícoles (Sindicat Agrícola Sant Fortunat i Cooperativa Castellfruit). També hi ha un molí d'oli privat i algunes petites indústries.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

1900	1920	1936	1950	1970	1981	2001
1323	1508	1378	1328	1156	1040	974

RESUM HISTÒRIC

Al cim del turó de Castellldans hi ha les runes d'un castell, punt important a l'època romana i lloc defensiu de la conquesta cristiana. El terme del castell de Castellldans constituïa una marca del territori musulmà de Lleida. Ramon Berenguer III el va concedir en feu als Cervera. Des del segle XII en l'àmbit del terme inicial de Castellldans sorgiren un bon nombre de poblacions, com l'Albagés, la Sisquella, Juncosa, Vallde-reig, les Besses, Vallseca,..., alguns després termes independents i altres despoblats, que havien de passar a Poblet. El castell exercí encara la mateixa funció defensiva a la guerra de Successió (1705-07), a la guerra del Francès (1809-10) i a la primera guerra Carlina. Després s'inicià la decadència de la fortalesa i va passar a la jurisdicció d'Escaladei (els cartoixans hi van tenir una dependència). Actualment només en queden escasses restes.

COMUNICACIONS

La carretera comarcal de Flix a Bellpuig uneix Castellldans amb les Borges Blanques i a més a més surten del poble dues carreteres locals, una a Puigverd

de Lleida i a Lleida i l'altra a Juneda (on enllaça amb la N-240 de Tarragona a Lleida). Pel terme hi passa també l'autopista de l'Ebre, AP-2.

FESTES

Festa Major, el primer dissabte de setembre. Festa de l'Oli, al desembre. Festa de la Matança del porc, al març. Festa de l'ermita, per la Mare de Déu de Montserrat.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Castellldans: església parroquial (façana neoclàssica i barroca); museu del pagès; casa d'Scala Dei.

Dins el terme: ermita de la Mare de Déu de Montserrat; espai natural dels Melons i Bessons (15 km² amb gran diversitat ecològica).

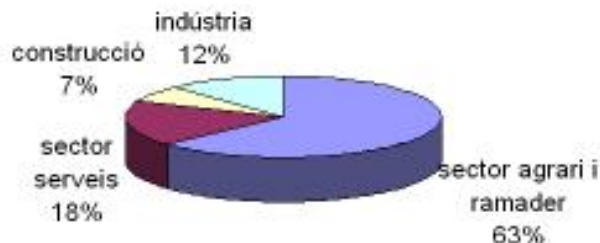
Extensió: 65 Km²
Població (2001): 974 habitants
Densitat: 15 h/km²
Altitud: 328 m
Codi Postal: 25154

DESCRIPCIÓ GENERAL

Situat a la part nord-occidental de la comarca, al peu d'un petit turó. La major part del territori pertany a les plataformes garriguenques, solcades per estretes valls que corren vers el riu Set. El sector més septentrional i corresponent a la quarta part del terme es troba a la plana regada pel canal d'Urgell.

ECONOMIA

Població ocupada per sectors. Any 1996

Passeig de Francesc Moragues. Creu de Terme

CERVIÀ DE LES GARRIGUES

Les característiques del terreny dificulten l'expansió dels conreus, que s'alternen enmig de clapes residuals de bosc, brolla i pastures. L'agricultura és totalment de secà. La ramaderia és un complement de l'agricultura.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

1900	1920	1940	1950	1970	1981	2001
1763	1952	1536	1422	1101	922	849

RESUM HISTÒRIC

Cervià fou fundat el 1202 dins la jurisdicció senyorial del castell de l'Albi per Guillem de Timor, senyor i repobrador del lloc que comprenia també el despoblat de Vallxeca i l'antic poble de les Besses. La història de Cervià, població integrada fins a la fi de l'antic règim a la baronia de l'Albi, és paral·lela a la d'aquesta vila. Compartí amb l'Albi les vicissituds de les guerres, especialment en les lluites civils del segle XIX, quan fou hostilitzat per les forces de Tristany (1837) i de nou pels carlins el 1874.

COMUNICACIONS

S'hi pot accedir per la N-240 fins arribar a les Borges Blanques i després agafant una carretera local fins a Cervià de les Garrigues que va també fins a l'Albi, Vinaixa, el Vilosell i la Pobla de Cérvoles.

FESTES

Festa Major de Sant Miquel, el 29 de setembre. Aplec de les Besses, per la segona pasqua. Festa Major de Sant Isidre, el 15 de maig.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Cervià: església parroquial (façana clàssica); ajuntament (obra de F. Morera i Gatell).

Dins el terme: santuari de les Besses; despoblat de Vallseca (segles XIII-XIV); antiga quadra de Valldefaigs.

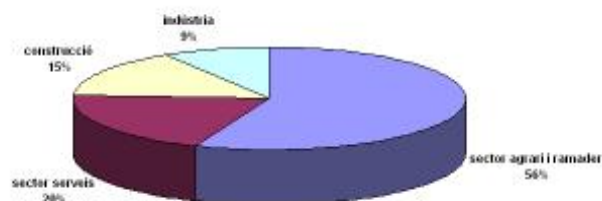
Extensió: 34,42 km²
Població (2001): 849 habitants
Densitat: 24,6 h/km²
Altitud: 444 m
Codi Postal: 25460

DESCRIPCIÓ GENERAL

Es troba a la vall del riu Set, que limita meridionalment el municipi. També està drenat pel barranc de Vallxeca, afluent seu per la dreta i accidentat pels contraforts septentrionals de la serra de la Llena. La zona forestal està ocupada per boscos de pins i brolles.

ECONOMIA

Població ocupada per sectors. Any 1996

Plaça Major

EL COGUL

Deixant de banda una petita clapa d'horta al voltant del poble, que aprofita l'aigua del riu Set, els conreus, que representen més del 67 % de la superfície municipal són tots de secà. Hi ha la Cooperativa del Camp del Cogul i disposa d'un molí d'oli privat.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

La població ha estat sempre relativament escassa i tendeix, des de fa més d'un segle, a disminuir.

1900	1936	1950	1960	1970	1981	2001
486	432	398	366	285	264	232

RESUM HISTÒRIC

El lloc del Cogul fou repoblat, com altres indrets de les Garrigues, per la casa de Cervera i cedit posteriorment a la casa de Pallars, però aviat el monestir de Poblet n'adquirí la senyoria. Des del 1186 fins el 1237 l'abat de Poblet percebia ja delmes del lloc i castell del Cogul (del qual resten vestigis). El lloc romangué dins el domini de Poblet fins a l'abolició de les senyories (1835). Un abat destacat de Poblet, Fèlix Genover (1729-32), havia estat rector del Cogul. En la guerra del Francès, les tropes napoleòniques ocuparen el poble el 4 d'octubre de 1810 fins a la fi de la lluita (1814); el sometent del Cogul havia participat en moltes accions i alguns veïns pagaren amb la vida la seva oposició.

COMUNICACIONS

Una carretera local l'uneix amb Lleida a través de les poblacions d'Aspa i Artesa de Lleida, i també passa pel terme una pista que ve des de la Poble de Cérvoles

seguint el riu Set i arriba fins a Utxesa. El 1991 s'asfaltà i condicionà la pista des del poble fins a Castellldans.

FESTES

Festa Major, el primer dissabte de setembre. Festa de l'Oli, al desembre. Festa de la Matança del porc, al març. Festa de l'ermita, per la Mare de Déu de Montserrat.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Cogul: església parroquial (notable exemplar barroc del segle XVIII); nucli antic amb cases dels segles XVI-XVII.

Dins el terme: importants pintures rupestres; despoblat de Montvallet i tombes de Saladar; cova de les Creus.

Extensió:	17 km²
Població (2001):	232 habitants
Densitat:	13,6 h/km²
Altitud:	279 m
Codi Postal:	25152

DESCRIPCIÓ GENERAL

Estès a banda i banda del riu Set; el territori és ondulat, amb petits altiplans i tossals aïllats pels barrancs del riu. La vegetació natural és estèpica, amb abundants espartars.

ECONOMIA

Població ocupada per sectors. Any 1996

Vista panoràmica del Cogul

L'ESPLUGA CALBA

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

La població, que havia estat relativament important a l'edat mitjana, es mantingué dins un procés positiu fins a la guerra civil de 1936-39; des d'aleshores el fenomen migratori ha estat constant i accentuat.

1900	1920	1940	1950	1970	1981	2001
1195	1233	993	930	583	470	419

RESUM HISTÒRIC

La carta de població del lloc data del 1148, quan Lleida encara era sarraïna, i fou atorgada en el setge de Tortosa per Ramon Berenguer IV, que féu donació del castell de l'Espluga Calba amb la seva vila closa i territori del voltant a un grup de cinc famílies (les del batlle Porcell de Cervera, de Vives de Cruzillada, Guillem Bertran, Arnau Bosquet i Mir de Fluvià). Espluga havia estat una fortalesa àrab del valiat de Siurana, i per això l'església parroquial de Santa Maria —antiga mesquita— fou incorporada a l'Església de Tarragona, i el lloc, a la vegueria de Montblanc (segle XIII). Al segle XIV la població fou venuda a l'orde militar dels hospitalers, que convertiren el castell en cap de la comanda hospitalera de l'Espluga Calba, la qual perdurà fins a la fi del segle XVIII a l'extinció de l'orde. Els hospitalers mantingueren la senyoria fins a la fi de l'antic règim. Ja al segle XIX, en la primera guerra Carlina, hi hagué una important batalla en la qual els liberals derrotaren els carlins. El 1912 arribà l'aigua potable a les cases, i el 1928, el llum elèctric.

COMUNICACIONS

La carretera local de les Borges Blanques a Tarrés (procedent de la Floresta i els Omellons i que conti-

nua vers Fullella). De la vila en surt una altra que es dirigeix a Maldà, Belianes i Bellpuig en direcció al N. Un camí veïnal et porta d'Arbeca a Vinaixa pels Omellons.

FESTES

Festa Major, el penúltim cap de setmana d'agost. Festa Major d'hivern, el primer cap de setmana de febrer. Matança del porc, al març. Romeria de Sant Bonifaci, el 2 de maig. Mercat Medieval, el primer cap de setmana de juliol. Música al Castell, durant els mesos de juliol i agost.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Espluga Calba: església de la Concepció (segle XVIII); Castell (segles XI-XIV); edifici de l'Ajuntament.

Extensió:	21,63 km²
Població (2001):	419 habitants
Densitat:	20,8 h/km²
Altitud:	434 m
Codi Postal:	25410

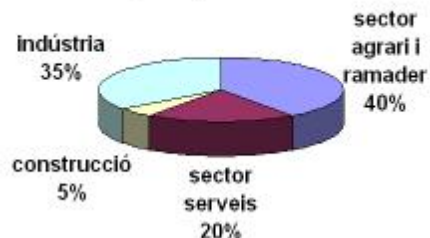
DESCRIPCIÓ GENERAL

S'estén al sector més elevat de la comarca, al vessant occidental de la serra del Tallat, divisòria amb la Conca de Barberà. És drenat pel Rinet i pels seus afluents, els barrancs de les valls de Matallonga i de Cortals. L'àmbit territorial del nucli de l'Espluga Calba és al fons d'aquestes valls.

ECONOMIA

La base econòmica és agrícola i ramadera. El 1960 s'hi obrí una fàbrica tèxtil que dona molts llocs de treball. També hi són explotades algunes pedreres.

Població ocupada per sectors. Any 1996

Castell de l'Espluga Calba

LA FLORESTA

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

1900	1936	1950	1970	1981	1991	2001
556	516	424	309	193	198	190

RESUM HISTÒRIC

El nom actual de la Floresta és molt modern, del segle XIX. Fins aleshores es conegué el lloc pels Castellots, topònim que fa pensar en un origen romà. Els Castellots formaren després de la conquesta cristiana dues entitats per la dualitat de propietaris, anomenades *Castellots part reial* i *Castellots part comtal*, però dins un sol nucli de població, uns 4 km a llevant de les Borges Blanques. La part repoblada vers el 1170 pertocà a la casa de Cardona. La part que s'havia reservat Alfons I fou afegida pel seu fill Pere I al terme de les Borges vers el 1206. Els Castellots part reial, doncs, ocupava la zona més pròxima a les Borges, sota el castell que els Cardona reedificaren als segles XIII-XIV, amb una torre de transició del romànic al gòtic, al mateix edifici on s'incorporà al segle XVIII l'església parroquial de Sant Blai.

Hi hagué freqüents plets i lluites entre els Castellots part comtal i els Castellots part reial, tant quan aquesta era dels Sanaüja (1340) —senyors de les Borges—, com quan les Borges esdevingueren carrer de Lleida. El 1569 els ducs de Cardona eren senyors de la part comtal i, per tant, del castell. És aleshores que comença a esmentar-se el topònim de la Floresta. La població restà despoblada el 1646, durant la guerra dels Segadors. Encara que el lloc s'havia repoblat un xic vers el 1787, no era aleshores encara un ens municipal i continuava anomenant-se els Castellots. El 1814, expulsats els francesos, els veïns demanaren de convertir-se en ajuntament, però el corregidor de Lleida

no els ho va concedir i el poble fou agregat al de les Borges (l'antiga part comtal, ja que la reial no s'havia separat mai de la vila). En una sessió del 21 de novembre de 1836, ja establert el règim liberal, la diputació de Lleida accedí a la separació de les Borges amb el nom de la Floresta.

COMUNICACIONS

La carretera local procedent de les Borges Blanques passa pel poble i continua pels Omellons, l'Espluga Calba i Fullela fins a unir-se prop de Tarrés amb la N-240 de Tarragona a Lleida. Una altra carretera local va de la Floresta a Arbeca. Té estació de ferrocarril de la línia que va de Tarragona a Lleida.

FESTES

Festa Major, el tercer cap de setmana d'agost. Festa de Sant Blai, el 3 de febrer. Setmana Cultural, per Setmana Santa.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

La Floresta: església parroquial de Sant Blai (1760); castell (estils romànic, gòtic, renaixentista); pou del Gel (segles XIV-XVI); taller i museu del Picapedrer.
Dins el terme: restes del poblat de Castellots.

Castell de la Floresta

Extensió: 5,69 km²
Població (2001): 190 habitants
Densitat: 33,3 h/km²
Altitud: 316 m
Codi Postal: 25413

DESCRIPCIÓ GENERAL

El reduït terme de la Floresta forma una franja allargada de nord a sud, al límit amb la Plana d'Urgell, vora el torrent de la Femosa.

ECONOMIA

Al poble de la Floresta, a més de l'agricultura, la indústria de la pedra ha tingut una gran ressonància. En altres temps va ser força important; avui es troba representada per un sol artesà.

FULLEDA

Extensió:	16,19 km²
Població (2001):	116 habitants
Densitat:	7,16 h/km²
Altitud:	581 m
Codi Postal:	25411

DESCRIPCIÓ GENERAL

El terme municipal es troba a l'extrem de llevant de la comarca, al límit amb la Conca de Barberà, assentat damunt un planell elevat. És drenat per les valls dels Cortals, de la Granada i de Matallonga.

ECONOMIA

L'economia està basada en l'agricultura de secà. Les terres llaurades representen només el 31% de la superfície municipal, a causa de l'extensió de la zona forestal.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

La població sempre ha estat escassa i al llarg del segle actual ha continuat disminuint.

1900	1940	1950	1970	1981	1991	2001
423	285	243	131	121	123	116

RESUM HISTÒRIC

El castell i lloc de Fulleda fou atorgat, amb Tarrés, per Ramon Berenguer IV a Ramon de Boixadors, el 1150. Dels successors de Ramon de Boixadors Fulleda passà vers el 1232 al monestir de Bonrepòs (Priorat) i el 1255, per mitjà d'una permuta, fou adquirit per l'abat de Poblet. La plena jurisdicció no l'adquirí, però, el monestir fins l'any 1367 de mans de Pere III i fou confirmada per Joan I el 1392. Durant el regnat de Ferran I d'Antequera, Poblet hagué de readquirir la jurisdicció de les seves senyories, inclosa Fulleda. Més tard la població sofrí els efectes de les guerres. La promoció del conreu de l'olivera per part dels corregidors il·lustrats de Lleida afectà favorablement l'economia. Extingida ja la senyoria de Poblet, la diputació de Lleida millorà (1841) el camí a Fulleda i Tarrés des de les Borges Blanques, en construir la carretera de Tarragona a Lleida.

COMUNICACIONS

Fulleda es comunica per una sola carretera local, procedent de les Borges Blanques, que passa per la Floresta, els Omellons, l'Espluga Calba, Fulleda i Tarrés fins a enllaçar dins aquest darrer terme amb la N-240 de Tarragona a Lleida.

FESTES

Festa Major, l'últim cap de setmana d'agost. Setmana Cultural, del 26 de juliol al 2 d'agost.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Fulleda: església de Santa Maria, d'estil romànic (segle XIII); restes de l'antic castell; carrers antics i cases de pedra; monument a Agustina d'Aragó.

Dins el terme: circuit de bicicleta tot terreny.

Monument a l'Agustina d'Aragó

LA GRANADELLA

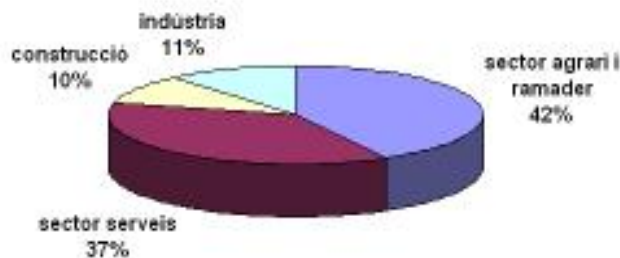
Extensió:	89 km ²
Població (2001):	844 habitants
Densitat:	9,5 h/km ²
Altitud:	628 m
Codi Postal:	25177

DESCRIPCIÓ GENERAL

El terme municipal és el més gran de la comarca, situat al sud de les Garrigues, a la part més alta de la plataforma garriguenca. Degut a l'orografia de les Garrigues, la Granadella aglutina nombrosos serveis exercint com a *subcapital* de les Garrigues.

ECONOMIA

Població ocupada per sectors. Any 1996

La meitat del territori és zona forestal i l'altra meitat està solcada pels cultius, la majoria de secà. Fins que no es canalitzà el pantà d'Utxesa, l'aigua va ser el gran problema de la Granadella. Però actualment és cap d'una mancomunitat d'aigües que agrupa 29 municipis.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

1900	1920	1940	1950	1970	1981	2001
1857	2039	1456	1364	1089	942	844

RESUM HISTÒRIC

La repoblació de la baronia de la Granadella correspon a Pere Moliner. En les dues primeres generacions dels Moliner, fins als primers anys del regnat de Jaume I, es repoblaren també Torrebesses, Bovera i Granyena i es creà la Pobleta de la Granadella (dita inicialment Bellaguarda), que formaren una extensa senyoria, amb la Granadella. Al segle XV la baronia es mantingué fidel al país en la guerra contra Joan II, i els castells de la Granadella, Bovera i Granyena no es reteren fins el 1464, a la caiguda de Lleida. Durant la guerra dels Segadors, malgrat la filiació castellanista del senyor de la baronia, les tropes francocatalanes acantonades a la Granadella i a Granyena (1647) hagueren de fornir d'aliments les tropes del comtat de Prades, de Torrebesses i de Cornudella. El matrimoni d'Elisabet de Queralt amb Feliu d'Àger, significà (1673) l'acreciment de la noblesa de llinatge (Feliu d'Àger rebé el 1701 de Felip V el privilegi de gravar les armes a la porta del seu casal). El 1717, els Queralt-Àger enllaçaren amb els Kessel-Maranyosa i amb el casament de Maria Antonia de Kessel amb Ignasi de Gomar (1772) la baronia passà a aquesta darrera família. Els Gomar, extingides les senyories, conservaren els títols nobiliaris.

COMUNICACIONS

La carretera C-242 (de Fraga a Reus per Ulldemolins i la Granadella) travessa el territori i s'encreua a la vila amb la C-233 de Flix a Bellpuig. Un camí veïnal porta a Llardecans.

FESTES

Festa Major, l'11 de setembre. Festa de Sant Antoni Abat, el 17 de gener. Festival de Música Tradicional Catalana, el tercer cap de setmana d'agost.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

La Granadella: església parroquial (anomenada "la catedral de les Garrigues"); restes de l'antic castell; pou de la Vila; pou de la Cometa; plaça del Pla de la Vila.

Dins el terme: ermita de Sant Antoni; coll de Bovera.

Església de Santa Maria de Gràcia (Segle XVIII)

GRANYENA DE LES GARRIGUES

Extensió:	20 km²
Població (2001):	165 habitants
Densitat:	8,25 h/km²
Altitud:	368 m
Codi Postal:	25160

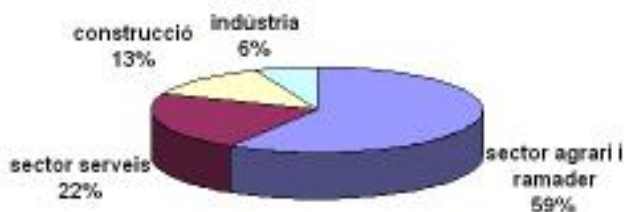
DESCRIPCIÓ GENERAL

S'estén a ponent de la comarca, en contacte amb el Segrià, amb un relleu marcat pels bancals que s'adapten als desnivells del terreny, ocupats pels conreus d'oliveres, ametllers i petites extensions de cereals i fruiters.

ECONOMIA

La base econòmica és eminentment agrícola. La Cooperativa Sant Miquel està associada a Agrolés, de les Borges Blanques.

Població ocupada per sectors. Any 1996

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

La població ha estat sempre relativament escassa i tendeix, des de fa més d'un segle, a disminuir.

1900	1920	1940	1950	1970	1991	2001
613	598	436	409	391	182	165

RESUM HISTÒRIC

El repoblament del lloc fou encomanat a Guillem de Cervera, igual que el Soleràs i els Torms, també al llarg de la Vall Major, però l'evolució de Granyena fou diferent i no s'integrà a Poblet.

La repoblació efectiva fou a càrrec de Pere Moliner (S.XII) i el lloc s'incorporà a la baronia de la Granadella, de la qual seguí totes les vicissituds fins a la fi de l'antic règim.

COMUNICACIONS

Una carretera local procedent d'Albatàrrec i Alcanó es dirigeix vers el Soleràs, on enllaça amb la comarcal C-233 que va de Flix a Bellpuig i continua fins a Juncosa. Altres camins veïnals que es troben distribuïts per l'indret porten a les poblacions més pròximes.

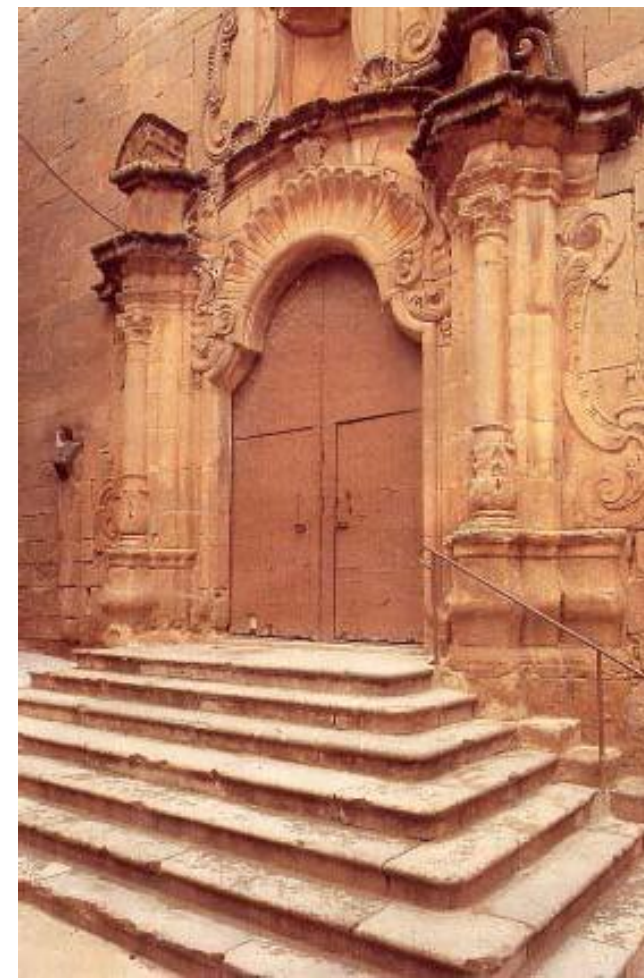
FESTES

Festa Major, el primer cap de setmana d'octubre. Matança del porc, darrera setmana de febrer. Festa de Sant Jordi, el 23 d'abril. Setmana Cultural, del 15 al 22 d'agost. Premi periodístic i de fotografia Garbinada a finals d'estiu.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Granyena: església parroquial de Sant Miquel (segle XVIII); restes de la primitiva església de Sant Miquel (segle XII); Molí antic d'oli (segle XIX).

Dins el terme: ermita del Roser.

Església Parroquial de Sant Miquel (Segle XVIII)

JUNCOSA

La base econòmica és eminentment agrícola i ramadera. Pel que fa a la ramaderia, en els últims anys ha adquirit especial importància el bestiar boví.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

La població tendeix, des de fa més d'un segle, a disminuir.

1900	1920	1940	1960	1981	1991	2001
1244	1137	1011	815	628	585	575

RESUM HISTÒRIC

Sembla que en el primer repoblament de l'ampli terme de Castelldans, el 1181 s'atorgà carta de poblament al lloc que després fóra Juncosa. Quan ja el 1224 el monestir de Poblet adquirí la baronia del Soleràs, amb els Torms i Juncosa, aquest era ja el nom del poble, i tenia 60 famílies, xifra molt respectable a l'època. La població tingué un castell i un paper destacat en la història de la baronia per la seva situació estratègica, al camí del Camp de Tarragona a Lleida per la serra de la Llena. La jurisdicció de Poblet es mantingué fins a la fi de l'antic règim. El comandament militar de les Borges Blanques manà de fortificar el poble durant la guerra dels Segadors (1647). En la primera guerra Carlina, el capitost carlí Ramon Arbonès, després de prendre les Borges i Arbeca, intentà entrar a Juncosa, on la guarnició liberal ho impedí, però posteriorment la població caigué en mans de Rafael Tristany. La tercera guerra Carlina coincidí amb el terrible aiguat de Santa Tecla (1874), que fou tan fort que arrossegà alguns dels combatents carlins de la serra de la Llena.

COMUNICACIONS

La carretera local d'Albatàrrec (on enllaça amb la nacional de Tortosa a Lleida) a Juncosa i també amb la comarcal C-242, de Reus a Fraga i la carretera local de Juncosa a l'Albagés.

FESTES

Festa Major, el 8 de setembre. Festa Major de Sant Isidre, el 15 de maig. Setmana Cultural, darrera setmana de juliol.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Juncosa: església parroquial (segle XVIII-XIX); vestigis de muralles medievals; monument *El mig del món*.

Dins el terme: despoblat de la Sisquella; despoblat de Vall de Reig, ermita de Sant Joan.

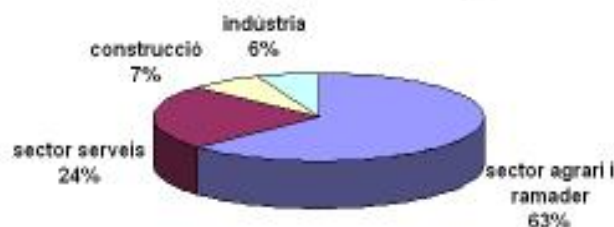
Extensió:	76,5 km²
Població (2001):	575 habitants
Densitat:	7,6 h/km²
Altitud:	575 m
Codi Postal:	25165

DESCRIPCIÓ GENERAL

Es troba a l'extrem meridional de la comarca, en contacte ja amb el Priorat. Morfològicament té dues grans unitats: la del nord del poble de Juncosa, que forma part de la plataforma garriguenca i la del sud, accidentada pels contraforts de la serra de la Llena. D'aquest sector davallen les rieres que van a desguassar al Segre, la Vall Major o riera de Juncosa, i d'altres de secundàries.

ECONOMIA

Pobalció ocupada per sectors. Any 1996

Plaça Major de Juncosa

JUNEDA

L'agricultura i la ramaderia han estat, tradicionalment, les principals bases econòmiques. Els conreus són majoritàriament (el 90%) de regadiu, sobretot arbres fruiters. La ramaderia és un bon complement de l'agricultura i l'activitat industrial està en procés de creixement.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

1900	1920	1940	1970	1981	1991	2001
2804	3589	3177	3135	3031	2949	3100

RESUM HISTÒRIC

La vila té un origen romà. En temps medievals el fundador de la baronia de Juneda i, alhora, repoblador de les Garrigues fou Guillem III de Cervera. Els cavallers que l'acompanyaren en la conquesta del Segrià foren els colonitzadors del territori i alguns dels seus noms han persistit en la toponímia del terme (Miravall, l'Aranyó, Bertran i Pinell). El 1386 el vescomtat i Juneda passaren als Cardona. Al començament del segle XV, la vila es posà al costat de la candidatura al tron de Catalunya-Aragó de Jaume II d'Urgell, dins la línia del bisbe de Lleida Pere de Cardona, partidari del Dissortat. Ja en la guerra contra Joan II, Juneda fou presa, amb Arbeca i les Borges, pel mestre de Calatrava (1462-64) i aquest fet comportà que el comte de Cardona es posés al costat de Joan II. Juneda es mantingué dins el domini dels Cardona fins a l'extinció de les senyories. La demografia ascendent al llarg del segle XIX i primer terç del XX, es degué a la prosperitat agrícola que comportà el canal d'Urgell i l'elaboració d'oli (al començament del segle hi havia 9 premses i dos molins d'oli).

COMUNICACIONS

Hi ha dues grans vies de comunicació. L'una respon a la ruta històrica de Lleida a Tarragona (la carretera N-240 i el ferrocarril) i l'altra és la ruta que obre el terme vers la plana urgellesa que surt de Castellldans i passa per Juneda fins a Torregrossa i Mollerussa i connecta amb l'autovia A-2. L'autopista de l'Ebre AP-2 també passa pel terme.

FESTES

Festa Major, l'últim cap de setmana d'agost. Premi de poesia «Joan Duch» per a joves escriptors, a la tardor. Concurs de Cassoles de Tros, el diumenge de la segona pasqua. FiraPorc, a la primavera. Setmana Cultural, a la primavera. Nits a la Fresca, setmana abans de la Festa Major.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Juneda: església parroquial (segle XVIII); vila closa; portal de Lamarca; pou del gel; Complex Cultural del Molí (museu etnològic)

Dins el terme: Els Nou salts i el Parc de la Banqueta de la 4. Sèquia del Canal d'Urgell; Granja Escola les Obagues.

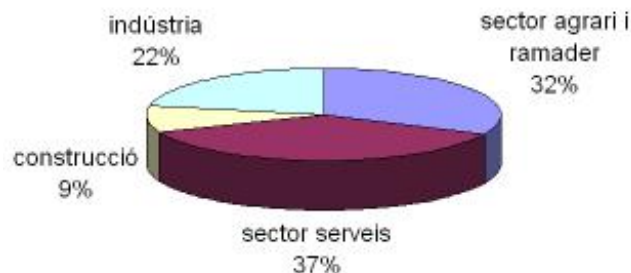
Extensió:	47,30 km²
Població (2001):	3100 habitants
Densitat:	65,5 h/km²
Altitud:	264 m
Codi Postal:	25430

DESCRIPCIÓ GENERAL

Es troba al sector septentrional de la comarca, al límit amb el Pla d'Urgell i el Segrià. La major part del terme és ocupat per terres planeres regades pel canal d'Urgell al límit amb la zona secanera més pròpiament garriguenca. El torrent de la Femosa també travessa el terme. El sector meridional, és més accidentat per tossals (el més important és el Tossal Gros, de 482 m).

ECONOMIA

Població ocupada per sectors. Any 1996

Carrer Major de Juneda

ELS OMELLONS

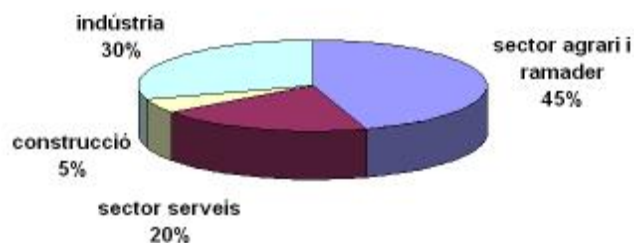
Extensió:	11,2 km²
Població (2001):	271 habitants
Densitat:	24,3 h/km²
Altitud:	385 m
Codi Postal:	25412

DESCRIPCIÓ GENERAL

El terme municipal es troba a l'extrem nord-occidental de la comarca, al límit amb l'Urgell. A la part central de la plataforma garriguenca, en un sector delimitat pel puig del Corb (458m), al nord i pel puig de Montros (490 m), al sud-oest.

ECONOMIA

Pobalció ocupada per sectors. Any 1996

La població es dedica, majoritàriament, a l'agricultura i la ramaderia. Una part important es dedica a l'elaboració i extracció de la pedra.

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

La població tendeix constantment a disminuir.

1900	1920	1940	1950	1970	1981	2001
513	451	420	434	348	288	271

RESUM HISTÒRIC

Els castells dels Omellons, l'Espluga Calba i Vinaixa pertanyien en l'època de dominació àrab al valiat de Siurana i, a la conquesta, les seves mesquites foren incorporades a l'arxidiòcesi restaurada de Tarragona i el repoblament dels dos primers llocs correspongué a la casa de Cervera, encara que avançat el segle XII, Pere de Puigverd acabà adquirint el lloc dels Omellons.

Cabana de volta

Els Omellons foren des del segle XIII fins al XVIII de Poblet. Des del segle XV l'administració de Poblet sobre aquest i altres llocs de la comarca apareix ben estructurada, amb un batlle nomenat per l'abat. El 1452 ja hi havia el molí d'oli de la Casa de na Lloraca, que encara es troba vora la carretera de l'Espluga a les Borges (Casa Llorach). A més de l'oli, era important el conreu de la vinya (hi ha antics cellers de pedra, amb volta) i s'havia establert un sistema de sèquies, amb

aigua de pous i basses. Després de les dificultats econòmiques que comportà la guerra dels Segadors, la política agrària dels corregidors de Lleida permeté l'extensió dels pasturatges i dels conreus.

COMUNICACIONS

La carretera local procedent de les Borges Blanques i la Floresta arriba a l'Espluga Calba, Fullella i Tarrés i connecta amb la N-240. Camins veïnals porten a Arbeca i a Vinaixa.

FESTES

Festa Major, tercer cap de setmana de juliol. Festa de Sant Sebastià, al gener. Carnestoltes i Matança del Porc, al febrer. Festa de la Vellesa i de la Infància, per Sant Jordi.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Els Omellons: església parroquial (segle XVIII); casa Llorach; celler de Toni Solé (1763); Pont Vell; Pont Nou; antics rentadors; parc del Rinet.

Dins el terme: hectàrea de pinar; vedat de caça; pedreres; antics molins; cabanes de volta i altres construccions de pedra.

Casa Llorach

LA POBLA DE CÉRVOLES

La zona muntanyosa del terme és ocupada pel bosc i la brolla. La part septentrional, més planera, es dedicada als conreus, sobretot oliveres. La Cooperativa de Sant Isidre es dedica a l'elaboració d'oli (amb la denominació d'origen *Borges Blanques*) i de vi (*Costers del Segre*).

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

Ha experimentat durant últim segle una forta davallada

1900	1920	1940	1950	1970	1981	2001
790	748	551	458	314	213	207

RESUM HISTÒRIC

El castell i el lloc de Cérvoles eren, a l'inici de la repoblació de les Garrigues, de la poderosa casa dels Cervera. En els documents antics apareix amb el nom de Sórboles i havia format part, amb el Vilosell, de les terres limítrofes del valiat de Siurana. El 1163 Guillem de Cervera (senyor de Juneda i Cérvoles) va donar al monestir de Vallbona de les Monges el lloc i el terme del castell de Cérvoles. Més tard, el monestir de Poblet, en entrar en possessió d'aquest terme, el destinà a granges o graners de les seves possessions de l'Urgell, i des del principi del segle XIII inicià la seva colonització i repoblament. L'any 1271 l'abat Arnau d'Oliola concedí a altres famílies procedents del Vilosell, en una nova carta, terres de les granges abans dites de Sórboles i de la Coma Fumada, origen de l'actual Poblada de Cérvoles (el lloc primitiu de Sórboles correspon al lloc on després s'alçà l'ermita de la Junquera).

Vers el 1381 la Poblada de Cérvoles tenia 15 focs. La Poblada de Cérvoles visqué, fins a la fi de l'antic règim, sota la senyoria de Poblet. Sofrí les vicissituds de les guerres i al segle XVIII inicià una època de prosperitat.

COMUNICACIONS

L'única via de comunicació és la carretera local que connecta la Poblada de Cérvoles amb l'Albi, des d'on enllaça amb la N-240, de Tarragona a Lleida, i amb l'autopista AP-2, de Barcelona a Lleida. Vers el S enllaça amb la comarcal C-242 de Reus a Lleida per la Granadella. Hi ha un camí rural que va fins a Cervià de les Garrigues, i els darrers anys s'ha obert una pista que uneix la Poblada de Cérvoles amb el Segrià.

FESTES

Festa Major, segon cap de setmana d'agost. Festa de Santa Maria de la Jonquera, el 21 de novembre.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

La Poblada de Cérvoles: església parroquial (retaula, orgue i rellotge del segle XVIII); ruïnes de l'antic castell; carrers antics; ermita de Sant Miquel; Ecomuseu de l'oli; cal Gort; antic forn de pa.

Dins el terme: torre la Llena; parc botànic l'Arborètum.

Ecomuseu de l'oli

Extensió: 62,4 km²
Població (2001): 207 habitants
Densitat: 3,3 h/km²
Altitud: 663 m
Codi Postal: 25471

DESCRIPCIÓ GENERAL

Es troba al sector sud-oriental de la comarca, al límit amb el Priorat i la Conca de Barberà, a la part més alta i accidentada de la plataforma garriguenca, als vessants septentrionals de la serra de la Llena. El tossal de l'Abella (1 002 m), a l'extrem SE, és un dels seus punts culminants. El riu Set rep diversos barrancs que drenen també el terme.

ECONOMIA

PUIGGRÒS

Extensió:	9,86 km²
Població (2001):	265 habitants
Densitat:	27 h/km²
Altitud:	334 m
Codi Postal:	25420

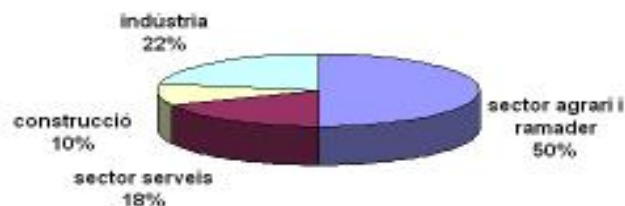
DESCRIPCIÓ GENERAL

El terme municipal es troba al sector nord de la comarca, al límit amb el Pla d'Urgell, al sector regat pel canal d'Urgell. La vila està situada sobre el turó o puig més gros dels tres que hi ha al terme. S'eleva, doncs, al mig de la plana urgellenca i en constitueix un veritable mirador.

ECONOMIA

L'economia, eminentment agrícola, és complementada per la ramaderia. Els conreus són majoritàriament de regadiu, sobretot arbres fruiters.

Població ocupada per sectors. Any 1996

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

1900	1920	1940	1950	1970	1981	2001
298	373	381	397	340	278	265

RESUM HISTÒRIC

La repoblació d'aquest lloc després de la conquesta cristiana fou tardana, com la de les Borges, i fins el 1190 no trobem algun indicatiu. Vers el 1279 Pere II cedí temporalment Puiggròs i Torregrossa a Ramon Folc (VI) de Cardona, però aviat tornà a la corona. El 1342 Bernat d'Olzinelles vengué Puiggròs al montblanquí Guillem Gener. Més tard passà a Guillem d'Alenyà, senyor de Llorac i de Cirera. Els Alenyà procedien de la Conca de Barberà i una pubilla del senyor de Puiggròs, Isabel d'Alenyà, es casà amb Joan Dalmau de Montsuar que esdevingué així senyor de Puiggròs. A la fi del segle XV i començament del XVI, Joan Honorat de Montsuar i la seva muller Joana de Cardona referen el castell de Puiggròs en un característic estil gòtic avançat. Ja a l'inici del segle XVII una filla d'Onofre de Montsuar es casà amb Onofre de Cubells i llur fill, Gregori de Cubells i de Montsuar, heretà Puiggròs. Els Cubells-Montsuar s'emparentaren a mitjan segle XVII amb els Subies de Tàrraga (propietaris del Palau dels Marquesos de la Floresta en aquesta ciutat) i el 1831, pròxima ja l'abolició de les senyories, la vila i castell de Puiggròs eren dels Boatella de Subies. El castell fou després propietat d'Enric de Càrcer i Subies, president de la Diputació de Lleida, i després dels Vidal de Càrcer.

COMUNICACIONS

Una carretera local procedent de Mollerussa i Miralcamp va a Puiggròs i continua després fins a la comarcal

C-233 de Flix a Bellpuig d'Urgell (amb la qual enllaça prop de les Borges Blanques). Arriba fins a Puiggròs una pista procedent de Vinaixa, que comunica Puiggròs amb Arbeca.

FESTES

Festa Major, primer cap de setmana d'agost. Setmana Cultural i Festa de la Cassola de Tros, al maig. Llonganissada, el 2 d'agost.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Puiggròs: església de Santa Maria, d'estil renaixentista; restes del castell palau; nucli antic.

Portal d'accés al nucli antic

EL SOLERÀS

Extensió:	12,62 km²
Població (2001):	300 habitants
Densitat:	24 h/km²
Altitud:	381m
Codi Postal:	25163

DESCRIPCIÓ GENERAL

El terme municipal s'estén al sector de ponent de la comarca, en un paisatge ondulat, replanat per bancals. Travessa el terme la Vall Major o la riera de Juncosa. Més al N es troben la riera de Montmellet, afluent també de l'anterior i la riera de Baladró, de la conca del riu Set.

ECONOMIA

Els conreus són majoritàriament de secà (oliveres i ametllers), llevat de petits horts vora la Vall Major.

Pobalció ocupada per sectors. Any 1996

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

La població tendeix, des de fa més d'un segle, a disminuir. Aquest procés de pèrdua progressiva de població s'ha aguditzat en els darrers anys.

1900	1920	1940	1960	1981	1991	2001
927	932	822	659	540	449	300

RESUM HISTÒRIC

El Soleràs fou una conquesta de Ramon Berenguer IV (1149) amb l'ajuda d'altres cavallers com Ramon de Cervera, al qual Alfons I encomanà el 1181 la repoblació del territori que havia de formar la baronia del Soleràs, amb els actuals termes dels Torms i Juncosa. La baronia quedà constituïda el 1224 per la compra de l'abat de Poblet, Ramon d'Hostalric al seu posseïdor Ramon de Miravet. El 1367 l'abat Guillem d'Agulló n'obtingué la jurisdicció plena. En la guerra dels Segadors hi hagué tropes franceses acantonades en aquests pobles Soleràs, Torms i Juncosa. A l'extinció de les senyories, les tres localitats, que havien estat sempre dins l'òrbita de Lleida (vegueria, corregiment i diòcesi), formaren part del partit judicial d'aquesta ciutat.

COMUNICACIONS

Travessa el municipi la carretera comarcal C-233, que va de Flix a Bellpuig, on enllaça amb l'autovia A-2, i la carretera local d'Albatàrrec a Juncosa.

FESTES

Festa Major, el 15 d'agost. Festes de la tardor, el penúltim cap de setmana d'octubre. Festa de Sant Josep, el 19 de març. Festa de Sant Domènec, el 4 d'agost.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

El Soleràs: església de Santa Maria (1805, retaule de Ramon Borràs); murs d'una antiga església; cooperativa del camp (modernista, de César Martinell).

Dins el terme: ermita del Sagrat Cor de Maria (Mare de Déu d'Esplans); gruta de la Mare de Déu de Lourdes; monument a la Mare de Déu de Montserrat; despoblat de Montmeller.

Ermita del Sagrat Cor de Maria (1954)

TARRÉS

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

1900	1936	1950	1970	1981	1991	2001
361	275	229	159	110	107	108

Al fons l'església (S. XVIII)

RESUM HISTÒRIC

El 1149 el lloc rebé la carta de població de Ramon Berenguer IV (tres mesos abans de la conquesta de Lleida). El 1270 passà a mans del Monestir de Poblet i el 1392 n'adquirí la plena jurisdicció. De la pedrera que hi havia entre Fullea i Tarrés s'extragué part del material per a bastir el Palau del Rei Martí de Poblet,

on treballaren picapedrers de Tarrés i de Fullea. La senyoria s'extingí a la fi de l'antic règim.

COMUNICACIONS

Hi passa la carretera N-240 de Tarragona a Lleida, de la qual surt la carretera local que passa primer pel nucli de Tarrés i continua per Fullea i l'Espluga Calba fins a les Borges Blanques. Paral·lelament hi passa l'autopista AP-2.

FESTES

Festa Major, el cap de setmana més proper a Sant Isidre. Festa Major d'estiu, el 15 d'agost. Estiu Cultural, els caps de setmana de juliol i agost.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Tarrés: església parroquial (segle XVIII); cal Magre (1809); nucli antic; ajuntament (segle XVII); font del poble.

Dins el terme: ermita de la Santa Creu; pedreres i construccions de pedra; forns de calç, cabanes de volta,...

Extensió:	13 km²
Població (2001):	108 habitants
Densitat:	8,3 h/km²
Altitud:	578 m
Codi Postal:	25480

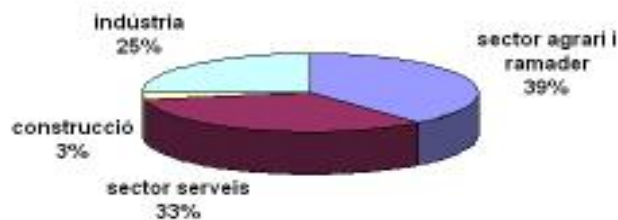
DESCRIPCIÓ GENERAL

S'estén a l'extrem de llevant de la comarca, en contacte amb la Conca de Barberà. El territori és accidentat a causa de la proximitat de la serra del Tallat (683 m). Es troba a la divisòria d'aigües entre el Set i el Francolí. Té una extensa zona forestal.

ECONOMIA

L'economia és eminentment agrícola. Les terres llaurades s'alternen amb la zona forestal. Els conreus són de secà.

Població ocupada per sectors. Any 1996

ELS TORMS

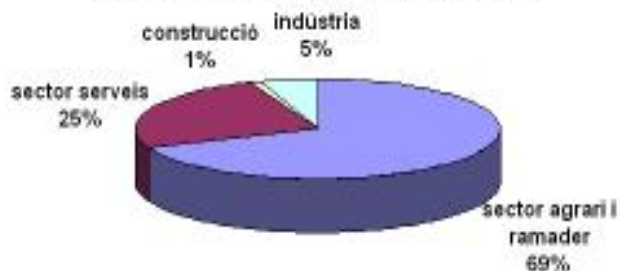
Extensió:	13,38 km2
Població (2001):	190 habitants
Densitat:	14,2 h/km2
Altitud:	476 m
Codi Postal:	25164

DESCRIPCIÓ GENERAL

Es troba al sector ponent de la comarca, a la vall mitjana de la riera de Juncosa o Vall Major. És un territori molt trencat, regulat per la construcció de bancals on s'estenen els conreus de secà alternant amb clapes de bosc. Drenen les terres, a més de l'estreta vall de la riera de Juncosa, la vall del Salt, la vall de l'Oliver, la Vall Cansada i el barranc de Montbellet.

ECONOMIA

Població ocupada per sectors. Any 1996

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

La població ha estat tradicionalment escassa.

1900	1920	1940	1960	1981	1991	2001
449	490	397	283	228	198	190

Església Parroquial de Sant Joan Baptista (S. XVIII)

RESUM HISTÒRIC

L'origen i la repoblació dels Torms van lligats amb els del Soleràs i Juncosa; repoblat per la casa de Cervera, rebé la carta de poblament el 1225 per l'abat de Poblet. Estigué fins a la fi del l'antic règim en mans del monestir de Poblet, que havia adquirit la jurisdicció total dels seus llocs i hagué d'allotjar una guarnició francesa (1647) durant la guerra dels Segadors. Estigué sempre dins

la vegueria, el corregiment i el bisbat de Lleida, i del partit judicial de la mateixa ciutat llevat de l'època compresa entre els anys 1908-65, que es creà el de les Borges Blanques.

COMUNICACIONS

La carretera local que va des d'Albatàrrec va a Juncosa, on enllaça amb la comarcal C-242 de Reus a Fraga.

FESTES

Festa Major, el primer cap de setmana de maig. Setmana Cultural, l'última setmana d'octubre. Festa de Sant Antoni, el 17 de gener. Festa de Sant Josep, el 19 de març.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Els torms:

Església parroquial, (segle XVIII) i nucli antic. Col·legi públic Joan Benet i Petit construït el 1916 per la Mancomunitat. Són les úniques escoles que queden a Catalunya d'aquesta època. D'estil noucentista; l'arquitecte fou Adolf Florensa.

Col·legi Públic (1916)

EL VILOSELL

Extensió:	19 km²
Població (2001):	210 habitants
Densitat:	11 h/km²
Altitud:	665 m
Codi Postal:	25547

DESCRIPCIÓ GENERAL

Es troba a l'extrem sud-oriental de la comarca, a la part més alta de la plataforma garriguenca, als vessants septentrionals de la serra de la Llena, els punts més alts de la qual (punta del Curull i la Tossa, de 1018 i 1023 m respectivament) marquen la frontera meridional, de la qual davalla el riu Set. El territori és en general irregular i abrupte.

ECONOMIA

Pobalció ocupada per sectors. Any 1996

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

La població ha experimentat una forta davallada.

1900	1920	1940	1960	1981	1991	2001
627	705	531	367	225	214	210

RESUM HISTÒRIC

El Vilosell apareix com a nucli habitat al segle XI, ja en plena dominació sarraïna, a la part dels regnes moros de Lleida i de Siurana, al límit extrem del castell de Barberà. En constituir-se la parròquia de Santa Maria del Vilosell, fou integrada a la diòcesi de Tarragona. El repoblament del territori no fou efectiu fins a l'època d'Alfons I el Cast (1162-96). El Vilosell, com els altres pobles de les Garrigues, havia estat atorgat als Cervera pel conegut conveni entre els comtes de Barcelona i els d'Urgell (abans del 1148), i Guillem de Cervera concedí el lloc en feu el 1178 a Pere de Besora. L'abat Berenguer dels Castellots (1246-53) sanejà i desenvolupà aquest domini i el 1252 els veïns, secundats per l'abat, litigaren contra l'Albi per delimitar els termes.

Al segle XV el Vilosell fou un dels pobles vassalls de Poblet que més contribuïren a l'administració del monestir de Poblet.

Dins aquesta tendència dictada pels cistercencs fins a la fi de l'antic règim, el poble visqué els avatars de la guerra dels Segadors i mogué sometents en la guerra del Francès. Suportà després les lluites carlines al llarg del XIX, i sofrí l'aiguat de Santa Tecla del 1874.

COMUNICACIONS

Carretera local que uneix el Vilosell amb el poble de l'Albi, on enllaça amb l'autopista de Barcelona a Lleida,

amb la Poble de Cérvoles, des d'on enllaça amb la comarcal C-242, de Reus a Fraga per Ulldemolins.

FESTES

Festa Major d'estiu, el tercer cap de setmana d'agost. Festa Major d'hivern, el 20 de gener (Sant Sebastià). Aplec de Sant Miquel de la Tosca, el segon cap de setmana de maig.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

El Vilosell: església parroquial, (segle XVIII); nucli antic; ermita de Sant Sebastià; museu etnològic cal Cosmet.

Dins el terme: ermita de Sant Miquel de la Tosca (segle XVIII); les Fontetes; santuari del Crucifici; estacions prehistòriques.

Carrer antic

VINAIXA

Extensió:	37,36 km²
Població (2001):	710 habitants
Densitat:	19 h/km²
Altitud:	479 m
Codi Postal:	25440

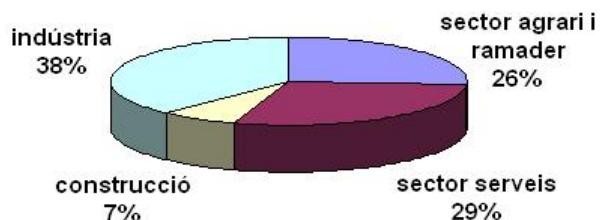
DESCRIPCIÓ GENERAL

Situat al sector sud-oriental de la comarca, al límit amb la Conca de Barberà. A la capçalera de la riera de Brugosa o de Vinaixa que forma després el Torrent de la Femosa. El sector forestal ocupa 1.218 ha., amb predomini dels boscos de pins.

ECONOMIA

Encara que l'agricultura i la ramaderia han estat tradicionalment la base econòmica, a Vinaixa és molt important la indústria de la pedra, la qual és molt utilitzada en el món de la construcció.

Pobalció ocupada per sectors. Any 1996

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ

Durant l'últim segle, la població ha experimentat una davallada considerable.

1900	1920	1940	1960	1981	1991	2001
1103	1123	944	867	732	727	710

RESUM HISTÒRIC

El lloc de Vinaixa va pertànyer al valiat de Siurana, que Ramon Berenguer IV incorporà al comtat de Barcelona. El comte atorgà carta de població a un grup d'homes procedents de Tàrrrega el 1151, amb la condició que aquests aixequessin una vila fortificada i conreessin les terres. Berenguer de Puigverd cedí al monestir de Poblet (1198 i 1204) el castell de Vinaixa i la senyoria sobre el lloc fou obtinguda definitivament pel monestir l'any 1210. Jaume I confirmà el 1235 tots els drets de l'abadia a Vinaixa i la senyoria restà definitivament en mans de Poblet. Tenia batlle, tres jurats i un consell. Al segle XIV es feren les construccions més interessants de Vinaixa, l'església (1301-18) i la Casa de Poblet. La prosperitat de Vinaixa continuava, ja que es contractaren en aquest segle obres d'art per a l'església, ara conservades en altres indrets. El 1469, durant la guerra contra Joan II l'abat autoritzà a alçar sobre el puig de Vinaixa un castell (l'antic, d'origen sarraí, es trobava enderrocat), del qual hi ha restes. La senyoria del monestir es mantingué fins a la fi de l'antic règim.

COMUNICACIONS

S'hi pot accedir, des de les Borges Blanques, per la carretera N-240 direcció Tarragona. Té estació de ferrocarril de la línia que va de Tarragona a Lleida

FESTES

Festa Major d'estiu, el darrer cap de setmana d'agost. Festa del Carnestoltes. Festa Major de Primavera, l'últim cap de setmana d'abril. Aplec de Sant Bonifaci, el primer diumenge de maig. Festa de la Nit de Sant Joan, el 23 de juny.

MONUMENTS I MOSTRES D'ART

Vinaixa: església de Sant Joan Baptista, (segle XIII); restes de l'antic castell; casa palau (Cal Tarragó); casa de Poblet; tallers de pedra natural.

Dins el terme: ermita de Sant Bonifaci (segle XIV).

Església Parroquial de Sant Joan Baptista (s.XIII)

Les Garrigues

Entorn natural

- Informació comarcal
- Informació municipal
- Entorn natural
- Patrimoni artístic
- Medi social i cultural
- Informació complementària
- Propostes didàctiques de treball a l'aula

Recursos Educatius de l'entorn natural

1. El Parc del Terrall (Les Borges Blanques)
2. Els Bessons i els Melons
3. Les banquetes dels canals d'Urgell
4. Els Nou salts i el Parc de la Banqueta (Juneda)

1. El Parc del Terrall (Les Borges Blanques)

DESCRIPCIÓ

Un dels indrets més bells de Les Borges Blanques és el Passeig o Parc del Terrall, que ve a ser el cor de la ciutat. Urbanitzat modernament al voltant de les antigues basses que recollien l'aigua de la pluja, és la principal zona verda de la població i centre d'activitats d'esbarjo.

S'hi troben les arcades de part del claustre de l'antic convent barroc.

Hi ha també una gran premsa d'oli antiga i un monòlit dedicats al pagès de Les Garrigues, un monument de pedra dedicat a la Sardana, obra de Víctor Pallarès i un altre monument als màrtirs de Mauthausen.

Últimament les dues basses s'han netejat i reformat. Ambdues estan comunicades per un bell pont de ferro i pedra. Al mig d'una de les basses hi ha una caseta que serveix de refugi a un conjunt de cignes, ànecs, oques i peixos.

En els grans jardins del Terrall s'hi troben una gran varietat de plantes i arbres.

En aquest parc s'hi celebren moltes festes populars, com la de Sant Antoni en què és típic que les carrosses, cavalleries i comparses donin els Tres Tombs al voltant del Parc. També, any rera any, es realitzen les curses nàutiques i concursos de pesca

2. Els Bessons i els Melons

DESCRIPCIÓ

Els Bessons

El 1992, la Generalitat va aprovar el Pla d'Espais d'Interès Natural. Entre els espais del PEIN, i atenent al criteri de zona agrícola de secà en bon estat de conservació, va incloure la zona dels Bessons, d'unes 500 Ha.

Les Borges Blanques té 95 Ha dins de l'espai, situades a l'extrem sud del terme en contacte principalment amb Cervià. Es tracta de la zona més elevada del municipi amb alçades entre 490 i 658 metres d'alçada i acull els quatre cimals del conjunt del massís que des de Castellldans s'estén fins a l'Albi.

Encara que el punt més emblemàtic siguin els Bessons (596 m), el superen en alçada la resta de punts com els Marquesos (658 m), sostre del terme, el Tossal del Xiveta (629 m) i la Punta del Pouet (628 m). A nivell naturalístic cal destacar la presència d'elements continentals (és el límit septentrional del roure de fulla petita) i en alguns indrets esteparis i sobretot, mediterranis (marfull, alzina, boix,...) que s'expliquen per constituir una zona de transició entre l'àrea continental i la prelitoral. En fauna, destaca la presència de rapinyaires, com l'àliga cuabarrada o perdiguera, l'àliga daurada, el duc i els abundants aligots i xoriguers. Ara com ara, aquest PEIN està pendent de redactar definitivament el Pla Especial.

«Bessons» és un espai format per petites elevacions recobertes de matolls i arbusts característics de la zona.

Els Melons

És un dels dos espais protegits creats recentment, als secans del Segrià-Garrigues -l'altre és la Timoneda d'Alfés- Té aproximadament 2.800 Ha. Moltes espècies nidifiquen a terra i no és convenient pertorbar la posta.

Melons és un espai d'excel·lent singularitat faunística i un bon exemple de paisatge estèpic del país. L'espai de Melons, amb la característica alternança entre els conreus de secà i fragments importants de vegetació espontània, acull una rica i variada fauna amb alguns elements de gran excepcionalitat per a Catalunya. Destaca, per la seua singularitat i especial diversitat, el seu poblament ornític amb diverses espècies estepàries que hi troben el seu límit nord-oriental per tot Europa.

3. Les banquetes dels canals d'Urgell

DESCRIPCIÓ

La construcció dels Canals d'Urgell durant la segona meitat del segle XIX va permetre el desenvolupament d'un nou territori i una nova agricultura a la plana de Lleida i els primers contraforts de la Noguera i les Garrigues. Això va anar lligat a una profunda transformació del paisatge, amb el reperfilament dels vessants i la construcció d'una àmplia xarxa de distribució de l'aigua, des dels canals i les sèquies secundàries fins les sèquies de desguàs.

Junt a aquesta xarxa hidràulica aparegueren espontàniament nombroses espècies de ribera (xops, àlbers, salses, oms,...), mentre que d'altres foren plantades per l'home (plàtans, freixes,...), conformant llargues alineacions arbrades que assenyalaven aquests cursos d'aigua. Actualment, el parc arbrat del Canal Principal i la 4ª Sèquia Principal dels Canals d'Urgell, que sumen 11,500 i 1,270 Km respectivament dins el terme, són representatius de les banquetes i els canals que hi havia a darrers del segle XIX, tot i les obres de revestiment de què ha estat objecte.

Per a la construcció del Canal Principal i de les quatre sèquies principals, que s'iniciaren el 1853 i finalitzaren el 1865, fou necessària la construcció de moltes altres obres civils annexes i complementàries, que tan sols al Canal Principal es quantifiquen en 230 sense incloure ni els mòduls ni els salts d'aigua. Moltes d'aquestes obres: cases,

mòduls, aqüeductes, túnels, ponts, salts d'aigua,... foren construïdes amb un estil neoclàssic que els concedeix bellesa i elegància sense perdre però la funcionalitat, la qual cosa queda palesa en el bon nombre que, encara avui en dia, gairebé 135 anys després, continuen estant en funcionament. Per citar algunes dades direm que, només a la 4a Sèquia hi resten encara 13 ponts, 5 casilles (antigues llars dels canalers) i 23 mòduls construïts amb pedra i, en definitiva, amb aquest estil tan distingit.

Així mateix els canalers de l'antiga Societat Canal d'Urgell dugueren a terme una intensa tasca d'aforestació de la banqueta d'aquests canals amb freixes, plàtans, ginestes...

Com a anècdota, en Joan Teixidó, ex-canaler dels Canals d'Urgell recorda amb precisió totes les plantacions que dugueren a terme ell i els seus companys i apunta que tan sols a la 4a Sèquia, en el període de 1910 a 1956, hi van plantar més de 3.300 arbres!

4. Els Nou salts i el Parc de la Banqueta (Juneda)

DESCRIPCIÓ

La quarta sèquia del Canal d'Urgell, al seu pas pel terme de Juneda, ofereix un dels itineraris més bells de les banquetes dels canals d'Urgell. Aquest itinerari comença als Nou salts els quals cobreixen un desnivell de 23 metres en poc més de 300 metres i constitueix un dels indrets més bonics d'aquest itinerari. Darrerament s'hi ha construït una minicentral hidroelèctrica que genera energia elèctrica a partir de la força de l'aigua.

Continuant el recorregut pel costat dret del canal s'hi troben uns platanars que varen ser plantats pels canalers de l'antiga societat Canal d'Urgell, l'any 1956. Actualment corresponen, en alguns trams, a rebrots de soca sorgits després de tallar-se els arbres adults els anys 1992 i 1997.

En arribar al salt de la segona màquina hi ha freixes i aubi, aquests darrers, grans i majestuosos, inconfusibles gràcies a la seva escorça blanca i clivellada. Enmig d'exemplars d'aquestes dues espècies hi trobarem senyalitzada una morera negra (*Morus nigra*), les fulles de la qual són l'aliment dels cucs de seda.

Aigües avall del salt de la Primera màquina s'inicia en el costat dret, un bosquet d'albers i freixes i cal destacar-hi un pi (*Pinus halepensis*), que de forma espontània ha sortit i està creixent en el talús de la sèquia.

En passar pel Salt desfet, s'arriba a les primeres cases de Juneda i, de nou, es tornen a trobar uns plàtans que van ser plantats l'any 1935 per l'antiga societat junedenc de La Palestra, mentre que els plàtans del costat esquerre van ser plantats l'any 1948 pels canalers de la societat Canal d'Urgell.

Un cop passat el Pont de la Banqueta, el de les piscines de Juneda i el de la carretera de Torregrossa, es troba un magnífic platanar de les partides del Cós i del Bas, també plantat pels canalers de la societat Canal d'Urgell durant el període 1953-55, amb l'excepció dels 15 primers arbres del costat dret que varen ser plantats amb anterioritat, l'any 1935, per la societat La Palestra. Cal destacar les extraordinàries dimensions d'aquests arbres, alguns dels quals assoleixen els 37 metres d'alçada i diàmetres de gairebé 90 cm.

En arribar al pont Negre, la vegetació del costat dret canvia de nou: novament s'hi poden veure freixes, albis i falses acàcies (*Robinia pseudoacacia*), no únicament alineats a la vora de la sèquia, sinó en franges boscoses, al límit de la banqueteta i les finques veïnes. En aquests bosquets hi creixen també

ginestes, esbarzers, lúpul, arç blanc,... i la seva importància rau principalment en què són un autèntic refugi per a la fauna salvatge.

A més de les esmentades espècies cal citar una alzina (*Quercus ilex*) exemplar que es troba 150 metres avall del Pont Negre i els dos lledoners (*Celtis australis*), en el racó del Marca.

Passat el Pont del Marca hi ha una zona desarbrada de prop de 300 metres de longitud, després de la qual hi ha de nou freixes i albers fins arribar a l'antiga Font del Pradell, situada a pocs metres del canal, ran del camí de la banqueteta. Una volta de pedra li fa de recer i poca cosa més..., ja que, tot i l'antiguitat, resta del tot abandonada.

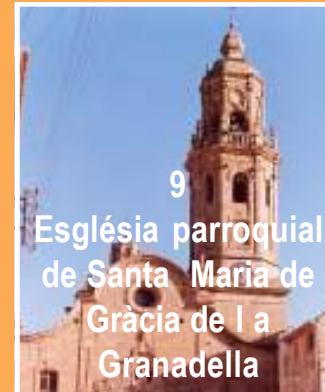
A cinquanta metres d'aquesta font passa la carretera de Torregrossa i, en aquest punt, finalitza aquest itinerari.

Les Garrigues

Patrimoni artístic

- Informació comarcal
- Informació municipal
- Entorn natural
- Patrimoni artístic
- Medi social i cultural
- Informació complementària
- Propostes didàctiques de treball a l'aula

Recursos Educatius del Patrimoni Artístic

1. Les pintures rupestres (El Cogul)
2. El conjunt rupestre de la Vall de la Coma (l'Albi)
3. Els Vilars (Arbeca)
4. Castell de la Floresta
5. Castell de l'Espluga Calba
6. Església Parroquial de Santa Maria (Fullella)
7. Església de Sant Joan Baptista (Vinaixa)
8. Església primitiva de Sant Miquel (Granyena de les Garrigues)
9. Església parroquial de Santa Maria de Gràcia (La Granadella)
10. Col·legi Públic Joan Benet i Petit (Els Torms)
11. La pedra a les Garrigues

1. Les pintures rupestres (El Cogul)

Municipi: El Cogul

Època: Prehistòria (7000 fins al 100 abans de la nostra era)

Atractius de l'entorn: Església Parroquial de la Mare de Déu de l'Assumpció (façana barroca). Cases dels segles XVI i XVII. Despoblat de Montvallet i tombes de Saladar. Cova de les Creus. Restes de l'antic castell de l'Albagés

Serveis: Visita guiada.

DESCRIPCIÓ

El Cogul va convertir-se en un dels punts més interessants de la comarca des que l'any 1908 el rector local, Ramon Huguet, hi va descobrir la millor col·lecció de pintures rupestres de la Península després de les d'Altamira.

Les pintures van ser descobertes a la denominada Roca dels Moros, al marge esquerre del riu Set i a uns 500 metres de la localitat en direcció a l'Albagés. Aquestes pintures pertanyen al grup anomenat dels «pintors de les serres». Es tracta d'una immensa mola de pedra que s'aixeca a la vora del camí en la qual hi ha un excepcional i únic conjunt rupestre prehistòric.

En el conjunt pictogràfic de les pintures rupestres del Cogul s'observa la existència d'unes 42 figures pintades a partir de dues gammes de color (vermell-castany i negre) i dins d'un estil naturalista-estilitzat; uns 250 signes gravats corresponents a l'alfabet ibèric i llatí i unes poques representacions faunístiques.

La temàtica del conjunt rupestre es mostra variada i es pot observar:

- Una escena de caràcter social, integrada per un grup de nou dones, en alguns casos aparellades. Totes elles envolten un petit personatge masculí de color negre. Aquesta escena, per la posició que ocupen les dones i pel sexe remarcat de l'home, fou interpretada com una dansa fàlica.
- Composicions faunístiques, on entrarien a formar part les figures de cérvols, porcs senglars i els tres grans bòvids del centre del fris. Totes elles es troben en actituds de repòs i adopten postures molt estàtiques.
- Els temes cinegètics estan constituïts per dues escenes individualitzades. La primera la trobem a la part superior esquerra, formada per un arquer, el qual està disparant a un cérvol d'un estil esquemàtic. A la segona escena, situada a la part dreta del fris, hi podem observar un arquer sostenint l'arc i les fletxes.
- Inscripcions de l'alfabet ibèric i llatí.

Les excavacions fetes van permetre de recollir instruments de tipus epipaleolític i neolític, algunes ceràmiques fetes a mà i també alguns trossos de ceràmica romana. En el fris, hi podem veure l'existència de pictogrames, signes, inscripcions,... en ocasions repintats, altres superposats

que ens fan pensar que el conjunt rupestre del Cogul és fruit d'una llarga tradició pictòrica, que ha anat reflectint els canvis de la seva pròpia evolució històrica.

Aquestes evidències junt amb la cronologia relativa que aporten les pròpies pintures, situarien aquest conjunt dins d'una àmplia cronologia, que s'iniciaria en el 7000 fins el 100 abans de la nostra era.

Unes de les maneres més simples de poder contemplar amb més fidelitat els dibuixos ha estat durant molt de temps mullar-los amb aigua; però això juntament amb els pas del temps, ha fet que aquestes pintures s'anessin perdent de mica en mica, i ha provocat que s'hagin adoptat una sèrie de mesures per tal de protegir les pintures. Així, cap als anys 60, es van instal·lar unes tanques de seguretat al voltant de la roca. La Generalitat n'és responsable des del 1981.

2. El conjunt rupestre de la Vall de la Coma (l'Albi)

DESCRIPCIÓ

A prop de la finca L'Arinyó, a uns cinc quilòmetres del poble, es troba la Vall de la Coma, un conjunt de pintures rupestres de gran importància que va ser declarat Patrimoni Històric Espanyol el 1985 i catalogat d'Interès Cultural.

La Vall de la Coma i degut a la seva ubicació, fou utilitzada des de molt antic, probablement a partir del Neolític, moment en què sembla produir-se una activa ocupació d'aquestes terres. Posteriorment, la vall fou també emprada durant el Bronze i en èpoques ibèrica i romana.

Les pintures es localitzen en una cova de reduïdes dimensions sobre una paret inclinada. Ocupen una superfície d'1 m. d'alçada per 0,70 m. d'amplada. L'orientació d'aquestes pictografies és O-SO.

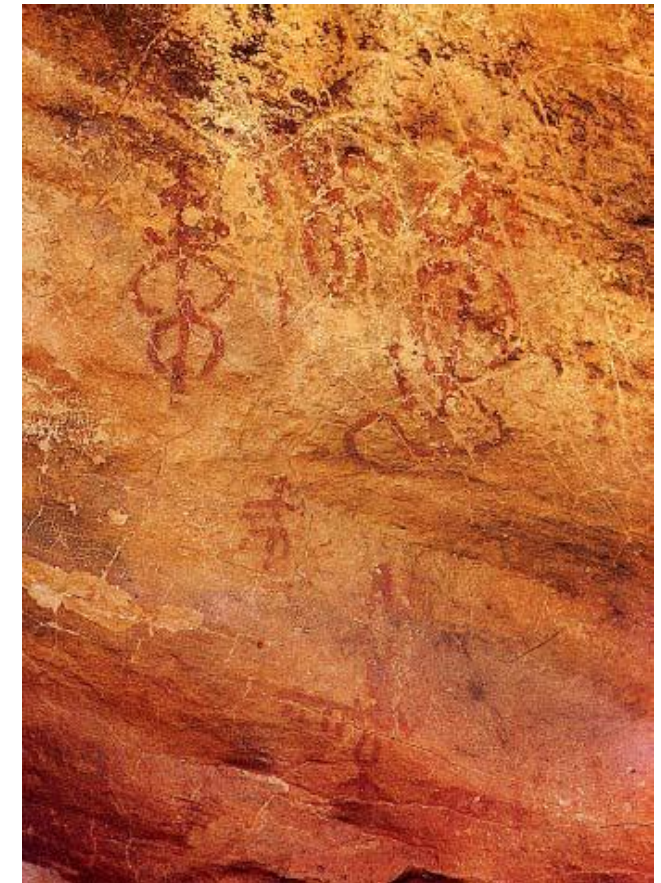
El fris pintat està integrat per un total de deu elements que es troben formant tres grups:

- el format per tres elements anomenats «antropomorf» perquè estant units per un eix central travessats per diferents cercles verticals.
- el d'un sol element semblant als tres anteriors però que en certa manera sembla que està aïllat.
- el formen la resta de sis figures, quatre correspondrien a quadrúpedes, una sembla una representació humana i per últim, una representació masculina.

Pel que fa a l'estat de conservació, la pintura es troba sobre una zona de la roca, de color groguenc. El color general que predomina és el vermell, possiblement òxid fèrric (hematites). La coloració es manté, en general, uniforme, alterada pel descrostament i l'aparició en la part

inferior de concreció que limita la visió de les figures. L'aparició de carbonat càlcic també dificulta la seva correcta visió.

El conjunt pictòric es troba protegit per una providencial cornisa que ha desviat les aigües pluvials respectant l'antiga sobre la qual es van pintar els motius. Això pressuposa la possibilitat que tota la cova presentés un nombre de pictografies més abundant i que s'han perdut.

Municipi: L'Albi

Època: a partir del Neolític

Atractius de l'entorn: restes del castell d'origen medieval (segle XII). Església Parroquial de Santa Maria (Segle XVIII). Ermita dels Sants Cosme i Damià. Carrer Major, porxat amb cases del segle XVII i escuts. Carrer del Call (antic barri jueu). Cooperativa del Camp (modernista, obra de César Martinell). Jaciment dels Reguers i conjunt rupestre de la balma dels Punts.

Serveis: Visites concertades i guiades.

3. Els Vilars d'Arbeca

excavar, pràcticament inèdita, i una fortalesa de la primera Edat del Ferro, fortalesa construïda pels vols del 750 a.C., que arribà a l'època ibèrica fins al segle IV a.C., i va ser abandonada poc després del 350 a.C.

La fortalesa constitueix un conjunt arqueològic excepcional i únic al nostre país, que l'any 1998 fou declarat bé cultural d'interès nacional. Aquests primers arbecuins van ser una societat poderosa que va tancar-se al voltant d'una muralla de pedra massissa. Arran de la muralla s'hi construïren les cases de les quals encara es poden veure els fonaments. Segons dedueixen els investigadors, en aquest recinte s'hi menjava, s'hi dormia, s'hi invocava els déus... L'aigua la treien d'una bassa única de grans dimensions folrada de pedra. La distribució dels carrers demostra una gran intuïció urbanística dels pobladors dels Vilars, amb uns carrers que conflüïen on hi havia la bassa.

L'existència d'aquest jaciment es va ignorar fins al 1975. Una particularitat que distingeix els Vilars de molts poblats contemporanis és l'emplaçament en un lloc planer, sense

cap mena de defensa enlairada. Aquest fet és explicable per una intensa explotació agrària del terreny immediat. Les fases documentades als Vilars, fins ara, són quatre:

- Vilars I: 650-625/550-525 aC
- Vilars II: 550-525/425-400 aC
- Vilars III: 425/400-350 aC
- Vilars IV: 350-300 aC

Aquest jaciment proporciona una de les mostres més interessants de sistema de defensa de l'edat del ferro. La barrera de pedres enclavades que presenta el configuren com un jaciment únic per la seua temàtica.

Des de 1985 s'hi realitzen anualment campanyes d'excavació i els resultats obtinguts són espectaculars.

El jaciment, un cop excavat en la seua totalitat, serà restaurat i parcialment reconstruït i ambientat, perquè en ple segle XXI es puguin recórrer els carrers empedrats de la societat ilergeta i descobrir el món ibèric.

Municipi: Arbeca

Època: segle VII abans de Crist (Edat de Ferro)

Atractius de l'entorn: Restes de l'antic castell d'Arbeca. Església Parroquial de Sant Jaume. Capella de Sant Miquel de les Borgetes. Restes de l'ermita de Santa Caterina. Cooperativa del Camp i Museu Molí d'Oli de l'Argilés.

Serveis: Visites guiades concertades.

DESCRIPCIÓ

Al nord-est del terme d'Arbeca s'hi troba la partida dels Vilars, topònim que recull, en aquest cas, l'existència de dos jaciments arqueològics: una vila romana sense

4. Castell de la Floresta

DESCRIPCIÓ

El poble de la Floresta s'agrupa al voltant d'un antic castell o palau fortificat. En els primers temps de la guerra contra els musulmans el castell va ser una fortalesa. El 1340 pertanyia a Ramon i Beatriu Cornell, i passà després a Jaume Roger de Pallars i als ducs de Cardona. L'últim posseïdor com a tal fou el duc de Medinaceli.

És una construcció que consta de dues parts clarament diferenciades: la torre i l'edifici d'habitatges. El bastiment de la torre es pot datar l'any 1569, mentre que dels habitatges no se'n coneix l'època exacta de construcció. Al segle XVI, quan els comtes ja havien esdevingut ducs, s'hi van realitzar les grans reformes que van transformar l'antic castell en un palau renaixentista anomenat la Torre de la Floresta.

Va ser modificat al segle XVIII quan se li va afegir l'Església Parroquial de Sant Blai, d'austera façana i campanar de torre quadrada.

Tot l'edifici s'aixeca sobre la roca calcària. Actualment a la torre es troben uns curiosos bancs de pedra anomenats «festejadors».

Les finestres responen clarament a tres estils: romànic, gòtic i renaixentista .

Les finestres abotzinades recorden l'art romànic, mentre que les totalment quadrades són d'influència renaixentista. Com a element del gòtic s'hi troba una finestra coronella, dividida en dues parts, amb un arc ogival cada una, recolzada en dues pedres decorades. També la decoració vegetal, característica de l'art gòtic, apareix en la peça que aguanta el capitell; de fet, és del gòtic d'on s'hi troben més elements. La coberta és de dos aiguavessos construïda amb teules, amb una franja de merles i unes petites torres amb funció ornamental. A l'interior de l'edifici hi ha una estança amb el sostre tot cobert de fusta mitjançant un enteixinat de bigues i de xabrons molt treballats.

Els plafons fets en guix, són quadrats i estan decorats amb una flor que sembla pertànyer a l'espècie dels cards. La policromia de l'enteixinat es basa en dos colors: el blau i el daurat. A hores d'ara tot el conjunt format per la torre i el castell pertany a diferents particulars o institucions i existeixen diversos projectes de restauració.

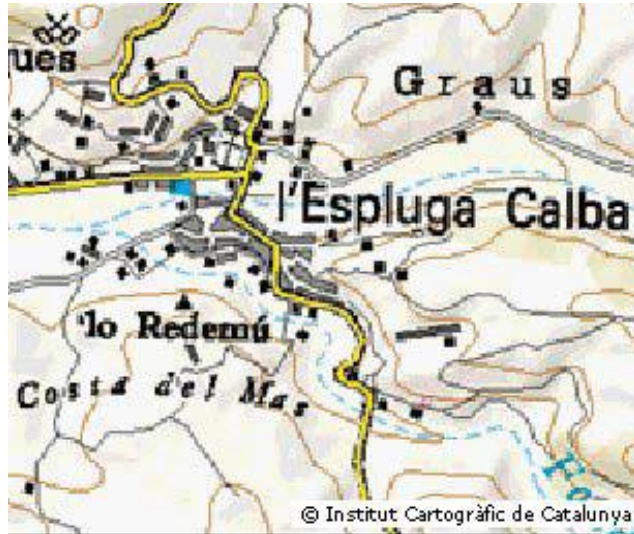
Municipi: La Floresta

Època: Documentat el 1170. Segles XII-XX

Atractius de l'entorn: El Pou de Gel (a 50 metres). El picapedrer i Museu de la pedra. Taller de tapissos, pintures i collages de l'Edith Schear. Ruta dels Castellots. El Castell de l'Espluga Calba. Cabanes de volta. Parc del Terrall i Parc Temàtic de l'Oli de les Borges Blanques.

Serveis: Visites concertades i allotjament.

5. Castell de l'Espluga Calba

DESCRIPCIÓ

El castell fou construït entre els segles XI i XII. És un gran casal senyorial de pedra, amb dues portes d'entrada: la principal, per la qual s'accedeix a les dependències del castell i una altra, que comunica a l'exterior amb la capella.

Destaquen les columnes i els finestrals gòtics. El pati d'armes (segles XIII-XIV) fou molt reformat al segle XVIII, dins el gust barroc, i es bastí una nova capella de guix. A la dècada dels anys trenta s'hi va realitzar una ampliació destinada a fer-hi escola i a residència de les Germanes Dominiques, les quals abandonaren el castell l'any 1963. De llavors ençà és de propietat municipal. Es pot visitar l'aula magna, antic punt de trobada de l'orde de Sant Joan de Jerusalem; abans d'entrar-hi es pot admirar un fresc que representa la donació de la primera carta de població de l'Espluga Calba. Al pati d'armes

podem veure una gran pica de pedra que es feia servir per guardar l'oli; també hi ha la sala de l'orde de Malta, una sala d'exposicions i un museu de la Pagesia.

Municipi: L'Espluga Calba

Època: Segle XIII

Atractius de l'entorn: Església Parroquial del segle XVIII. Circuit de bicicleta de muntanya. El Castell de la Floresta. El picapedrer de la Floresta. Cabanes de volta. Parc del Terrall i Parc Temàtic de l'Oli de les Borges Blanques.

Serveis: Visites guiades i visites amb tastet (pa torrat amb oli, olives i embotits). Servei de Restaurant.

6. Església Parroquial de Santa Maria (Fullea)

Municipi: Fullea

Època: Dues èpoques (segles XIII i XVIII)

Atractius de l'entorn: Monument a l'Agustina d'Aragó. Ruta pel nucli antic de Tarrés. A Vinaixa, Església Parroquial de Sant Joan Baptista, Castell de Vinaixa (Cal Tarragó), Casa de Poblet (Cal Panxa) i Ermita de Sant Bonifaci (segle XIV).

DESCRIPCIÓ

L'església parroquial de Santa Maria és un edifici romànic, amb campanar de paret, de tres arcs i façana refeta en època barroca (la volta és d'arc apuntat).

Es tracta d'un temple del segle XIII, d'una sola nau de 17 m. x 10 m. aproximadament, amb volta de canó lleugerament apuntada, amb murs i volta de pedres ben tallades i una portalada lateral actualment tapiada. Està coberta de lloses de pedra i el campanar és de cadireta.

És una església rural notòriament influïda per l'art cistercenc i caldria situar-la entre les mostres de perduració tardana del que es designa com l'estil oficial del segle XII, en un moment en què ja havien

entrat en l'arquitectura religiosa de Catalunya les formes ogivals. L'influx cistercenc és ben notori a les restes de l'antiga portalada i a la nau.

Al segle XVIII s'hi va fer una ampliació, al davant de la nau primitiva, d'estil neoclàssic, amb volta de maó i teulada amb bigues de fusta i amb una portalada de pedra molt elegant.

Als murs laterals de la nau romànica hi ha quatre capelles, dues de les quals són del primer temps i les altres afegides en l'època neoclàssica.

L'absis no existeix i el presbiteri, també afegit, està cobert amb falsa cúpula. La façana té elements barrocs i neoclàssics.

7. Església de Sant Joan Baptista (Vinaixa)

DESCRIPCIÓ

L'església parroquial és dedicada a Sant Joan Baptista. És una de les més belles de la comarca i va ser declarada el 13 de juny de 1980 monument històrico-artístic pel ministeri de Cultura. Obra de transició del romànic al gòtic dins del característic estil de l'anomenada escola lleidatana.

És un notable exemplar de temple de parròquia rural fortament influenciat per les tradicions cistercenques. D'estil romànic, del tipus de la segona meitat del segle XIII i abundantment documentada per la història de la seva construcció entre els anys 1302 i 1318, constitueix un cas ben

interessant de supervivència de formes constructives romàniques en un temps en què el gòtic era predominant i ja s'havia introduït en els ambients religiosos de la Catalunya rural.

Fou bastida amb la mateixa pedra de Vinaixa per picapedrers del mateix poble i de pobles veïns. Té planta rectangular amb una sola nau i amb absis semicircular, coberta amb volta apuntada i reforçada per arcs torals sense contraforts exteriors i sense decoració de cap mena.

El campanar és d'espadanya i la portalada d'entrada és sens dubte l'element més notable ja que té tres arquivoltes decorades sostingudes per bells capitells. Recorda la porta dels Fillols de la Seu Vella de Lleida.

En el seu interior s'hi poden veure, encara que degradades, pintures d'estil romànic de l'època de construcció de l'església.

Municipi: Vinaixa

Època: Documentada entre el 1301 i el 1318

Atractius de l'entorn: El Castell de Vinaixa (Cal Tarragó). La Casa de Poblet (Cal Panxa). L'Ermita de Sant Bonifaci (segle XIV). Ruta pel nucli antic de Tarrés. A Fullella, Església Parroquial de Santa Maria i Monument a l'Agustina d'Aragó.

Serveis: Visita guiada

8. Església primitiva de Sant Miquel i actual esglésiaparroquial (Granyena de les Garrigues)

Municipi: Granyena de les Garrigues

Època: La primera, de transició del romànic al gòtic, es va iniciar el segle XII. L'església actual bastida entre el 1763 i el 1800.

Atractius de l'entorn: A Granyena, nucli antic, molí d'oli del segle XIX, molí de farina, la fonteta de volta de canó, els rentadors antics. Dins el terme, l'Ermida del Roser, la cabana de l'Estopà, la cabana de volta més gran de les Garrigues. Al Soleràs, l'Església Parroquial i la Cooperativa del Camp, edifici modernista, obra de César Martorell (1920-1921). Dins el terme, l'ermita del Sagrat Cor i el Despoblat de Montmeller.

DESCRIPCIÓ

Les dues esglésies de Granyena de Les Garrigues estan dedicades a Sant Miquel però corresponen a dues èpoques ben diferenciades: l'actual, del segle XVIII, és l'església nova de Sant Miquel i la primitiva, del mateix nom, data del segle XII.

Granyena de Les Garrigues conserva les restes d'una primitiva església de St. Miquel, avui de propietat particular i desafectada. Bastida en una època de prosperitat, la del repoblament, és una obra iniciada el segle XII. De transició del romànic al gòtic; té una senzilla façana, amb una bella porta, de la qual en resta l'arc, amb una teulada a dos vessants (propi de la primera època del romànic). L'interior amb volta ogival, arcs torals apuntats, columnes de mitja canya i capitells amb decoració floral que recorda la del castell de Gardeny.

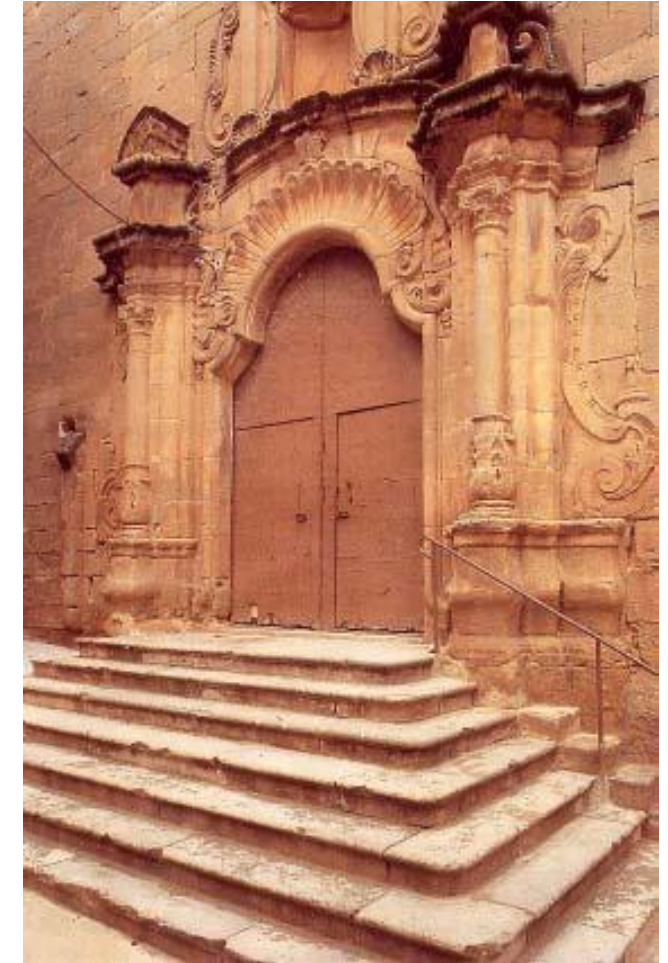
Ja dins el segle XIV es devien afegir les capelles gòtiques amb volta de creuaria ben conservades encara. L'edifici es troba actualment dividit per revoltons i envans.

Aquest monument representa una peça de les més interessants que té la comarca; però malauradament, es troba abandonat i caldria restaurar-lo: un portal romànic ha estat tapiat i hom ha obert un balcó a la portalada que el desfigura notablement.

L'església actual està també dedicada a Sant Miquel. Bastida entre 1763 i 1800 en una època d'extensió de l'olivera, té una molt notable façana barroca, amb una original porta d'accés, de rica decoració amb columnes que sostenen un arc obert entre el qual hi

ha un nínxol on hi hagué fins el 1936 l'estàtua de Sant Miquel.

L'interior, d'una sola nau i capelles laterals, té un gust neoclàssic.

9. Església parroquial de Santa Maria de Gràcia (La Granadella)

Municipi: La Granadella

Època: Barroc (1764)

Atractius de l'entorn: Plaça el Pla de la Vila. Sala d'exposicions permanents d'artistes locals, del pintor Jaume Massip i dels records d'Emili Pujol (Ajuntament). Farinera de Ramon Moncusí (visites concertades). Dins el terme, l'ermita de Sant Antoni Abat (segle XIV).

Serveis: Visita guiada.

DESCRIPCIÓ

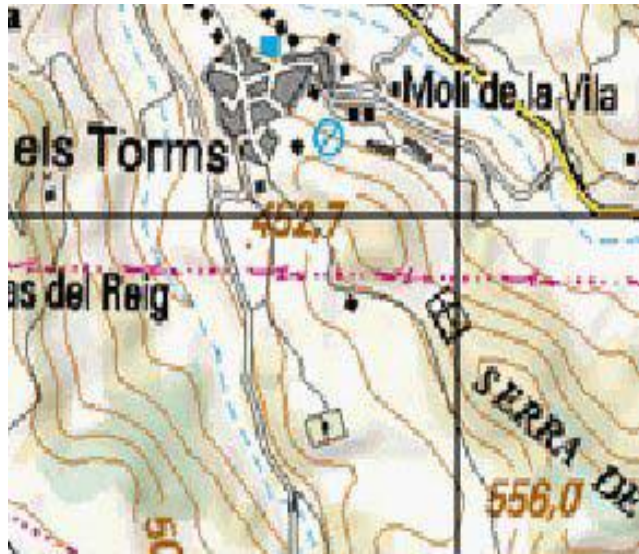
La primitiva església de Santa Maria de Gràcia (nom que havia estat emprat per a algunes antigues mesquites convertides al culte catòlic) era de transició del romànic al gòtic. D'aquesta església en resten els murs, però no l'interior, derrocat en la Primera Guerra Carlina (1835-37). A primers del segle actual fou ocupada per una comunitat de monges de la Sagrada Família que hi establiren un col·legi i reformaren amb mal gust l'interior de la capella. Avui es troba en un estat d'abandó (s'hi ha trobat una làpida i elements gòtics).

L'actual església de Santa Maria de Gràcia, notable exemplar barroc, començà a construir-se de nou l'any 1764 en un extrem de la vila antiga, al raval de la Bassa, al lloc on des del segle XIV es venerava un antic crucifix (es digué per això del Sant Crist i Santa Maria). Es bastí amb la sumptuositat d'una catedral; d'aquí li ve el nom de «Catedral de Les Garrigues».

Està formada per tres naus i hi destaquen un cimbori de creuer il·luminat per una artística llanterna i l'altar major amb el cambril del sant Crist de Gràcia. Aquesta imatge, que segons la llegenda va ser trobada en una ermita situada en el lloc de l'actual església, està molt arrelada en el cor dels veïns, que sempre li han expressat una devoció especial. El campanar, de torre octogonal és un dels més bells i majestuosos de les terres de ponent i la portalada és bellament decorada

10. Col·legi Públic Joan Benet i Petit (Els Torms)

DESCRIPCIÓ

El poble dels Torms està situat dalt d'un tossal. Domina aquest poble el nucli antic que correspon a un barri mig derruït.

A la part baixa del tossal hi ha les escoles, fetes durant la Primera Guerra Mundial per la Mancomunitat de Catalunya (1916), i un modern Gran Casal, conjunt que evoca el Liceu de Lleida (1913) sota la inspiració del pedagog lleidatà Frederic Godàs. La Mancomunitat va convocar aleshores un concurs de redacció. L'escola dels Torms en sortí guanyadora, i a conseqüència

d'aquest concurs, es construí l'escola que avui porta el nom del mestre que feia classes en aquell moment i que deixà una forta empremta en el poble, en Joan Benet i Petit.

La monumentalitat de l'edifici i la forma com s'aconseguí la nova construcció, ha estat sempre motiu d'orgull d'aquest poble garriguenc. L'any 1985, la Generalitat va arranjar l'edifici.

Declarades Monument Nacional de Catalunya, són les úniques que queden a Catalunya d'aquest tipus. un gust neoclàssic.

Municipi: Els Torms

Any: 1916

Atractius de l'entorn: Església de Sant Joan Baptista (façana barroca, segle XVIII). Nucli antic (portal del segle XII i casa de Cal Batlle Vell amb restes àrabs del segle XII).

A Juncosa, l'Església Parroquial, vestigis de muralles antigues, els Despoblats de la Sisquella i de Vall de Reig. Monument «El Mig del món». Casa de pagès Bep del Mas (allotjament).

11. La pedra a les Garrigues

Així que va anar passant el temps les cabanes de volta es van fer més grans. S'hi va incorporar una petita llar de foc i s'hi aprecia un notable millorament estètic i tècnic, tant pel que fa a l'exterior com a l'interior. A les Garrigues les cabanes de volta estan totalment integrades al paisatge i encara se'n poden admirar un bon nombre d'exemplars.

Les coves, destinades a la mateixa finalitat que les cabanes, eren el resultat del buidat de la terra situada al davall d'una enorme llosa de pedra, la qual s'aprofitava com a coberta de l'habitable. Hi ha coves molt grans d'una sola estança i altres de realment petites; també n'hi ha amb parets interiors per distribuir l'espai útil i amb parets exteriors per aconseguir el tancament correcte.

Els receptacles d'aigua són uns dipòsits que es construïen el més a prop possible de les cabanes amb la finalitat d'emmagatzemar-hi l'aigua de la pluja. Segons la seva estructura, es poden trobar bàsicament tres tipus de receptacles d'aigua: les basses, les cisternes i les cogulles.

Les basses són els dipòsits més antics i de més fàcil construcció. Es feien excavant un clot al terra, el qual era folrat amb pedra. S'hi feien unes escales d'accés per abastar el nivell de l'aigua i per tasques de neteja.

Les cisternes són receptacles completament tancats per una curiosa coberta enlairada, feta amb pedra i de formes molt diverses de les quals quedaven eliminades les escales, de tal manera que l'aigua s'havia de treure amb una galleda o un càntir lligats amb una corda a través d'un forat situat a una alçada aproximada a la cintura de l'home.

Les cogulles són dipòsits excavats a la roca viva, de planta quadrada o rectangular, tot i que exteriorment la forma és més aviat arrodonida.

Els marges o espones són construccions de pedra seca amb la finalitat de guanyar superfície conreable al coster. Pel que fa a l'estil poden ser verticals, esquerpes (en forma de pla inclinat cap a l'interior) i escalonades (construïdes en filades correctament delimitades i endinsades vers l'interior entre 3 i 5 cm aproximadament).

Els aixoplucs són construccions senzilles fetes amb la finalitat d'oferir refugi momentani al pagès. Bàsicament se'n poden trobar d'integrats als marges o bé de construïts aprofitant un sortint rocós del terreny i totalment aïllats.

Els recers són unes senzilles construccions fetes amb pedra i obrades als camps d'oliveres amb la finalitat d'alliberar-se momentàniament de l'efecte molest del vent.

El paisatge de les Garrigues està ple d'aquestes obres que avui en dia esdevenen veritables monuments al treball i que realment embelleixen el paisatge.

A les Garrigues podem trobar una gran quantitat de construccions de pedra seca: les cabanes de volta, les coves, els receptacles per a l'aigua, els marges o espones, els aixoplucs i els recers.

Les cabanes de volta estan construïdes totes amb pedra, amb la coberta feta a volta de canó i ben abrigades exteriorment amb argila per evitar filtracions. La baixa relació superfície-volum i la manca de finestres fan que, al seu interior, no hi hagi cap corrent d'aire. Això dona lloc a una estabilitat de la temperatura interior que feia que fossin caldejades a l'hivern i fresques a l'estiu.

Les primeres cabanes de volta són de finals del segle XVIII i, a causa del seu format reduït –algunes entre els 10 i els 12 m – i la presència de la menjadora, sembla clar que els destinataris inicials eren els animals de llaurar.

Les Garrigues

Medi social i cultural

- Informació comarcal
- Informació municipal
- Entorn natural
- Patrimoni artístic
- Medi social i cultural
- Informació complementària
- Propostes didàctiques de treball a l'aula

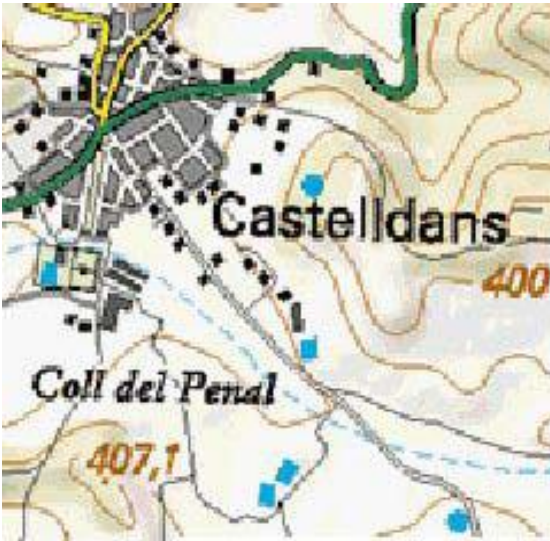
Recursos educatius del medi social i cultural

1. Museu de l'oli i del món rural (Castellidans)
2. Parc Temàtic de l'oli (Les Borges Blanques)
3. Ecomuseu (La Poble de Cèrvoles)
4. Complex Cultural del Molí (Museu Etnològic de Juneda)
5. Festa de les Cassoles de tros (Juneda)
6. Fira de les Garrigues i de l'oli de qualitat (Les Borges Blanques)
7. El picapedrer (la Floresta)
8. Fira del gos caçador. Santa Caterina (Arbeca)
9. El Molí de l'Argilés (Arbeca)

1. Museu de l'oli i del món rural (Castelldans)

DESCRIPCIÓ

Castelldans té un museu dedicat al pagès i situat en un antic molí d'oli. Compta amb dues plantes i des del 1984 està integrat a la xarxa de museus de la Generalitat.

Al museu s'hi exposen totes les eines, instruments i estris relacionats amb el conreu i la indústria de l'oliver i la producció de l'oli d'oliva, així com les utilitzades en diversos oficis i les d'ús domèstic.

Els molins d'oli foren centres de reunió i tertúlia camperola, on la gent solia aplegar-se en acabar de treballar o quan plovia, per tal de passar una bona estona en ambient calent, i entre llums i ombres gaudir de les rostres (llesques de pa cuites en una paella d'oli calent) .

Tots els elements que guarda el museu mostren al visitant l'evolució que ha sofert el conreu de l'olivera i l'elaboració d'oli a la comarca de Les Garrigues amb una descripció etnogràfica de les tasques de conreu i producció d'oli. El museu guarda també altres col·leccions d'eines i estris de treball emprades des de temps antic per la pagesia de Les Garrigues com són les usades en la sembra, la sega i la collita de les olives.

Municipi: Castelldans

Temàtica: La pagesia

Ubicació: Es troba en un antic molí d'oli

Propietat: Municipal

Serveis: Visites concertades.
Tel. Ajuntament 973 12 11 29

2. Parc Temàtic de l'oli (Les Borges Blanques)

DESCRIPCIÓ

La Masia Salat té l'encant de la cuina pairal de la comarca i està envoltada de bells jardins. El Parc Temàtic de l'Oli està ubicat en una antiga masia catalana, anomenada Torre- Sala, té el seu origen en una construcció sarraïna on, a mitjan segle XIII, s'establiren els templers.

En són testimoni els arcs exteriors de l'edifici, situats a ponent i els sis cups amb cairons vermells que hi ha a l'interior. Més tard, durant el repoblament d'aquestes terres garriguenques, l'edifici passà a mans d'algun poblador que se'n va fer càrrec, fet que probablement va provocar que prenguéss el nom de Sala.

Durant la visita es fa un passeig per la història de l'oli, submergint-nos en els grans cups que durant segles han estat plens d'oli. Durant el recorregut, grans i petits poden fer-se càrrec de la història, des dels grecs fins a finals del segle XX, coneixent:

- *l'agricultura*: estris del camp i oliveres que envolten el Parc, entre elles la gran olivera mil lenària.
- *la producció*: en un globus terraquíu es poden veure els països amb més producció del món.
- *elaboració*: el molí medieval i el molí actual, la gran premsa romana -la més gran del món-, les piques de decantació, els

sis cups del segle XIII utilitzats pels Templers, grans elaboradors d'oli.

- *el transport* : del camp al molí, el transport surcant la Mediterrània amb caravel·les.
- *el consum i l'ús de l'oli* en les seves múltiples aplicacions: alimentació, salses, confitats , sabó de casa, il·luminació, olives, olis medicinals, unguents, pinyola, ...
- *tipus de recipients i setrills* de diferents llocs del món i distintes èpoques històriques.

A més a més s'hi pot veure:

- *una maqueta subterrània* que dóna una visió de l'orografia de Les Garrigues: els pobles, els camps, les comunicacions, les cooperatives on s'elabora l'oli.
- *els diorames en miniatura* que representen una casa de pagès, el molí d'oli amb la premsa,...
- *la cuina del vestíbul* de principis de segle. El foc a terra amb la caldera on es feia el sabó, el llum de ganxo o llum d'oli, el setrill, els fogons i la pica de pedra amb la resta d'elements ens donen una visió de com eren les cuines a pagès a principis del nostre segle.

A més a més, envolten el Parc Temàtic:

- una cabana de volta.
- 55 oliveres mil lenàries de varietat «farga», la seva edat es calcula entre 1.700 i 2.200 anys.
- una col·lecció de premses, des del segle V a.C. fins al segle XX mostren l'evolució d'aquesta eina tan característica del món de l'oli.

Municipi: Les Borges Blanques

Temàtica: El món de l'olivera i l'oli

Ubicació: Es troba al complex de la Masia Salat. Ctra. Tarragona-Lleida, Km. 71
Les Borges Blanques-Junedà (Lleida)

Propietat: Fundació Parc Temàtic de l'Oli

Serveis: Visites concertades i guiades. Horari de visites: laborables, de 10 h a 14 h i de 15 h a 18 h (de 16 h a 19.30 h a l'estiu).

Preu: 3 • (2 • els jubilats, els nens i els grups).

Restaurant. Botiga. Jardineria. Tel. 973 140018

3. Ecomuseu de la Pobra de Cérvoles

DESCRIPCIÓ

Mostra una premsa de lliura, el molí i estris antics relacionats amb el conreu de l'olivera i l'obtenció de l'oli. Els plafons explicatius permeten seguir el procés de l'obtenció de l'oli i conèixer les seves propietats i qualitat.

El conreu de l'olivera, la seva collita i tot el procés gairebé artesanal de l'elaboració de l'oli constitueixen un tret d'identitat de la comarca de Les Garrigues.

PROCÉS D'OBTENCIÓ DE L'OLI D'OLIVA

Collita de les olives. S'utilitzen diferents eines:

- *El banc o escala* per a collir les olives més altes.
- *Les borasses* que s'estenen al voltant de tot l'arbre.
- *La sarqueta.* Eina en forma de mà, mànec de fusta i dits de ferro.
- *El cabàs.* S'hi recullen les olives de les borasses i es posen als sacs.
- *El tractor* per a transportar les olives.

Triar i netejar :

El triador. Es separen els terrossos, fulles o branquillons de les olives perquè quedin netes .

El molí: al molí es on es fa la part de la feina més laboriosa de tot el procés.

- *La bàscula* on es pesen .
- *La gronsa.* Caixa en forma de piràmide que funciona com un embut deixant caure per l'obertura inferior les olives que s'hi han abocat .
- *El bisenfí.* Porta les olives al trull on seran moltes convertides en pasta .
- *El trull.* Format per una pedra inferior plana i vàries pedres giratòries unides per un eix .
- *Les cures o moles* van esclafant les olives que el bisenfí ha portat .

- *La batedora.* Una vegada aixafades les olives formen una pasta la qual passa a la batedora que la va remenant de manera constant.

- *La pastera* . És el dipòsit on va a parar la pasta.

- *Els esportins* .Cabassos plans que s'apilen en una mena de carretó formant el que s'anomena peu.

- *La premsa.* Una vegada el peu acabat és conduït a la premsa la qual exerceix una pressió que fa brollar l'oli.

- *Les bassetes.* L'oli que va regalimant de la premsa és conduït a les bassetes on es neteja amb aigua i per decantació aquesta se separa de l'oli ja que pesa menys i sura .

- *Dipòsits o cups.* L'oli ja és a punt per a ésser envasat i posat a la venda.

Municipi: La Pobra de Cérvoles

Temàtica: El món de l'oli

Ubicació: Es troba instal·lat a l'antic Molí de la Societat (1870)

Propietat: Municipal

Serveis: Visites concertades.
Tel. Ajuntament 973 17 51 52

4. Complex Cultural del Molí (Museu Etnològic de Juneda)

Municipi: Juneda

Temàtica: Etnologia de Juneda

Ubicació: Es troba ubicat a l'antic molí d'oli de la cooperativa del poble

Propietat: Municipal

Serveis: Visites concertades.
Tel. Ajuntament 973 15 00 14

DESCRIPCIÓ

Encara queden per construir diferents fases del complex. És un projecte que acollirà el museu etnològic i d'arqueologia i altres dependències culturals. De moment acull l'exposició permanent «Colors de Terra» que presenta una lectura del passat de la vall de la Femosa a partir de les empremtes deixades en el terra pels habitants d'una aldea singular: Minferri. Aquesta aldea estava formada per famílies d'agricultors i ramaders que es construïen les cabanes amb fang i fusta, conreaven i pasturaven en els camps veïns i coneixien perfectament la metal·lúrgia del bronze. Dins del poblat nombroses sitges i fosses servien per a l'emmagatzematge dels cereals i per a la resta d'activitats quotidianes. Un cop deixaven de funcionar, aquestes mateixes estructures s'utilitzaven per enterrar els difunts. Minferri és un punt de referència dins del conjunt de la plana occidental catalana per al coneixement del període comprès entre 4000 i 3650 anys abans d'ara.

L'ALDEA DE MINFERRI

L'aldea estava situada en el marge esquerre de la Femosa, en la part superior i en el vessant nord d'una de les plataformes modelades per l'erosió i l'encaixament del riu al llarg dels temps. El tipus de poblat que representa era, fins ara, desconegut en el conjunt de la plana occidental catalana. Els camps se situaven fora de la zona habitada, i es reservava els espais lliures entre casa i casa per construir-hi sitges i altres estructures d'ús quotidià. Es coneix, per ara, un sol habitatge, el qual ha esdevingut el primer testimoni a la regió d'una casa de planta rectangular. Estava construïda amb fusta i terra i no sembla que, en el conjunt de l'aldea, l'arquitectura en pedra hagués començat a desenvolupar-se.

Mitjançant l'exposició es pot veure:

La vida quotidiana al poblat.

L'agricultura

La ramaderia

La metal·lúrgia

La societat i els ritus funeraris

5. Festa de les Cassoles de tros de Juneda

DESCRIPCIÓ

Festa gastronòmica de caràcter popular on les diferents colles de Juneda (Garrigues) participen en un concurs de cassoles.

Ja fa més de 25 anys que Juneda celebra la festa gastronòmica del concurs de cassoles de tros. Aquesta festa de la Cassola se celebra el diumenge de Pasqua granada, que generalment s'escau a finals de maig o principis de juny.

Una cassola de fang i la imaginació dels cuiners protagonitzen una festa on es recorden les pràctiques culinàries de la gent que treballava al camp. A més de gaudir d'aquesta especialitat gastronòmica, elaborada amb una base de carn de porc, els visitants d'aquesta festa poden gaudir del concurs, cercaviles, tertúlies i balls.

L'origen de la Cassola de tros ve dels temps en què els pagesos no disposaven dels medis d'automoció actuals i treballaven de sol a sol. Llavors s'havien d'endur els aliments de casa per dinar al camp, i allí s'aplegaven els veïns de les finques properes i feien una cassola amb els productes que portaven de casa i els ingredients que podien trobar a l'hort. D'aquí van sorgir les primeres maneres de cuinar la Cassola de tros, amb gran varietat d'ingredients i on cadascú tenia la seva pròpia recepta.

Avui en dia es poden diferenciar dos tipus de Cassola de tros segons els productes de temporada, la d'hivern

i la d'estiu. La d'hivern és amb espinacs i patates i la d'estiu és més ensamfainada, amb ceba, pebrot, albergínia i cargols encara que la majoria de cassolaires fan una recepta mixta. Cal recordar que la Cassola de tros de Juneda només s'elabora amb carn de porc. Això sí, sobretot que no falti la cassola de fang, els tres peus i la llenya.

6. Fira de les Garrigues i de l'oli de qualitat (Les Borges Blanques)

DESCRIPCIÓ

Des de 1963 se celebra a les Borges Blanques la Fira de les Garrigues i de l'oli de qualitat, una fira, que com moltes altres i seguint una tradició, té els seus orígens en la festivitat de Sant Antoni. Durant uns anys i per qüestions de climatologia, es van canviar les dates de celebració de dita Fira al mes d'abril/maig, però posteriorment, el 1997 i amb la intenció de recuperar i mantenir la tradició es va tornar a traslladar per la festivitat de Sant Antoni amb la qual cosa també es van tornar a celebrar els famosos «Tres Tombs de Sant Antoni» a les basses del Terrall de la ciutat, amb carrosses i cavalls, així com el Mercat de Sant Antoni que celebren els comerciants de la vila.

Coincidint amb aquest seguit de circumstàncies i essent la capital de les Garrigues, amb un producte de qualitat i denominació d'origen únic, el 1997 també es va iniciar, juntament amb la Fira de les Garrigues, la primera edició de la Fira de l'oli de qualitat verge extra.

Actualment, amb més de quaranta edicions de la Fira de les Garrigues i 5000 m2 d'exposició es pot parlar d'un volum de 152 expositors i 60.000 visitants per edició.

L'espai està distribuït de la següent manera:

- PAVELLÓ DE L'OLI: Molins d'oli. Cooperatives productores. Distribuïdors. Exportadors.
 - PAVELLÓ COMERCIAL 1: Institucions - Ens de promoció - Comerç - Indústria - Turisme rural
 - PAVELLÓ COMERCIAL 2: Artesania. Gastronomia. Comerç
 - ARTESANÀLIA. Mostra de productes alimentaris i oficis artesans.
 - EXTERIOR: Vehicles. Maquinaria agrícola
 - VI PREMI A LA DIFUSIÓ DE L'OLI EN LA RESTAURACIÓ a la millor iniciativa promoció de l'oli verge.
 - V PREMI AL DISSENY D'ESTAND. Al millor estand del pavelló de l'oli i al millor del pavelló comercial.
 - IV PREMI A LA INICIATIVA COMERCIAL I INDUSTRIAL. Reconeixement de la millor iniciativa comercial i empresarial de les Garrigues.
 - VIII CONCURS DE DIBUIX INFANTIL. Obert a totes les escoles de la comarca al voltant de la Fira i el món de l'oli.
 - II PREMI A LA MILLOR PRESENTACIÓ DE PRODUCTE. Distinció a l'envàs, etiquetatge, packaging o presentació comercial d'oli verge.
- Entre altres activitats, es duen a terme premis i concursos:
- VI CONCURS D'OLI VERGE. Obert a tots els molins d'oli i cooperatives participants al certamen.

7. El picapedrer (la Floresta)

Es tracta de Felip Martín, recentment desaparegut, les obres del qual es poden visitar al museu de la Floresta.

Actualment, el seu fill, Fèlix és l'únic mestre artesà de la pedra que permet visitar el seu obrador a la Floresta. El seu nét, Feliu exerceix l'ofici treballant a la basílica de la Sagrada Família de Barcelona.

El picapedrer és un treballador artesà que coneix i estima la seva feina. Manipula eines senzilles producte de molts anys d'experimentació. Aquest ofici artesanal és un dels més antics de la humanitat i com qualsevol activitat manual d'arrels tradicionals està en clara decadència davant la desigual lluita entre l'home i la màquina. Però la indústria encara no ha pogut entrar en els treballs de restauració de monestirs, rehabilitacions d'edificis històrics i culturals,

realització d'obres d'art i monuments com els que estan especialitzats els picapedrers de la Floresta.

Aportacions dels *picapedrers*: castells, monuments, esglésies, marges (espones), rodets de batre, abeuradors d'animals, cabanes de volta, peces commemoratives i làpides funeràries.

- Eines del *picapedrer*: escoda, masseta, escarpers, punxons, ungetes, tallants i buixardes.

- Accions: trencar, moure, picar, desbastar, polir, passar el filet, esglaonar, extreure la pedra, rebaixar, fer l'acabat, puntejar, escandellar, tallantar i buixardar.

DESCRIPCIÓ

Des de la seua existència, el poble de la Floresta s'ha caracteritzat per la dedicació a la pedra. El seu terme s'ha bastit, fins fa pocs dies, amb una pedra excel·lent per la seua duresa i facilitat en què es podia treballar.

La gent del poble, des dels seus inicis, s'ha dedicat a la feina de picapedrer, tallant i transportant pedra per a la reconstrucció d'edificacions que avui dia podem admirar per la seva bellesa com pot ser el mateix monestir de Poblet.

En els últims temps, la pedra i els picapedrers han minvat, però, de tot l'amor cap a aquest material n'ha sortit un artesà que ha sabut transformar-la en obra d'art.

8. Fira del gos caçador. Santa Caterina (Arbeca)

DESCRIPCIÓ

La Fira de Sta. Caterina se celebra als volts del 25 de novembre. Les actuacions i programa d'activitats se centren en la realització d'un cinefòrum, exposicions, ball i fonamentalment la Fira del Gos caçador. Durant tot el diumenge es realitza una fira amb tots els ingredients tradicionals, amb parades de productes artesanals, roba, etc...

Al mig del recorregut final hi ha un gran foc on couen l'esmorzar típic «fesols amb llonganissa» regats amb el millor oli del món. A continuació de l'esmorzar i a la plaça del Toll hi ha l'exposició dels millors gossos de caça tant per la perdiu com pel conill i on també s'hi veuen gossos de totes les races.

Aproximadament a les 12:00 del migdia es realitza una magnífica desfilada canina amb jutges de la Federació Catalana que any rera any va assolint més prestigi. En aquesta desfilada l'organització estableix premi a tots els participants.

Que la fira del gos caçador s'organitzi a Arbeka no és cap coincidència, ja que Arbeka amb la seva gran àrea de caça sempre hi ha estat directament vinculada.

Arbeca disposa d'una superfície de 5.704 ha. on s'hi realitza la caça de la perdiu roja i el conill silvestre, existents en llibertat en l'àrea, complementades amb repoblacions procedents d'una Granja cinegètica pròpia. També es pot caçar la mitja veda en la zona de regadiu on hi ha moltes guatlles, tórtres i tudons.

9. El Molí del'Argilés (Arbeca)

DESCRIPCIÓ

Aquest Molí d'oli, que Arbeca ha tingut la sort de poder -se recuperar pràcticament tot sencer, després d'haver passat molt de temps mig abandonat, es troba en un recinte no massa gran, però amb unes moles de pedra que impressionen. Possiblement és de principis de segle XIX, i les premses hidràuliques que s'hi afegiren són dels anys vint de la centúria passada.

És molt curiós que entre l'embigat que encara es conserva, hi ha un tros de premsa de biga, molt característica del segle XVIII i dues cargoles de fusta de la mateixa època. El que vol dir que de ben segur podria haver format part d'un dels primers molins particulars de la Vila. En un informe que data de 1.901 sobre molins, hi consta que en el que ens ocupa hi havia dues premses de biga.

A l'època de la casa dels Medinacelli no es va deixar construir molins d'oli a cap veí de la vila d'Arbeca, doncs així el Duc podia controlar més bé la producció, i d'aquesta manera evitava que ningú deixés de pagar la part del delme que corresponia. Sans i Gené en el llibre «Arbeca, història i record» diu que a la vila d'Arbeca, de cada 19 mesures, 4 eren pel Duc.

Antigament aquest molí era de Cal Gras i per motius d'herència, a principis del S. XX passà a ca l'Argilés. Tot el que avui hi podem veure, més la part del carrer

que va de la Placeta del Sindicat i la casa del Ramon del Camisetes era la casa pairal de Cal Gras.

Als anys vint el Sr. Jaume Argilés va electrificar el funcionament i afegí dues premses hidràuliques. El molí deixà de funcionar després de la Guerra Civil.

Actualment es pot visitar com a museu.

Les Garrigues

Informació complementària

- Informació comarcal
- Informació municipal
- Entorn natural
- Patrimoni artístic
- Medi social i cultural
- Informació complementària
- Propostes didàctiques de treball a l'aula

Material escrit

- Badia Lloreta, Consol; Urgell Guillaumet, Ramona. **Les Garrigues. Itineraris comarcals. Rutes temàtiques.**
- Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 2004. **Gran Geografia Comarcal de Catalunya.** Suplement. De l'Alta Ribagorça al Gironès
- Enciclopèdia Catalana, Barcelona, 1993. **Gran Geografia Comarcal de Catalunya.** Tomo 10
- Caixa de Catalunya. 1991. **Les Garrigues. Estructura territorial, demogràfica i econòmica**
- Les Garrigues. Consell Comarcal. **La Guia Turística i de Serveis.** Any 2004
- Les Garrigues, Consell Comarcal. **Les Garrigues. Comarques de Catalunya**
- Consell Comarcal de les Garrigues. Any 2004. **Les Garrigues. Ruta de l'oli.**
- Castellldans. Ajuntament. **Tríptic sobre el Museu de l'Oli i del món rural.**
- Alonso Tejada, Anna; Mir Llauredó, Àlex. **El conjunt rupestre de la Vall de la Coma.** Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat, 1986
- Juneda. Ajuntament. **Juneda, les Garrigues.** Plànol d'informació municipal. SR Associats. 2000
- Martín Fèlix; Serra, Ramon. **Les construccions de pedra seca a la comarca de les Garrigues.** Lleida: Pagès Editors, 1991
- Museu d'Arqueologia de Catalunya. IEI. Universitat de Lleida. Ajuntament de Juneda. Departament de Cultura. **Tríptic Exposició Colors de Terra.** 2002
- Preixens, Josep. **Coneixem les cabanes de volta.** Dossier educatiu. Pla de dinàmica educativa de les Garrigues. Any 2002.

- Codines Farré, Rosa M; Benet Pelegrí, Carme. **L'olivera i l'oli a les Garrigues**. Fundació Parc Temàtic de l'Oli i Pagès Editors, SL. 1999
- Generalitat de Catalunya. Departament de Cultura. **Les pintures rupestres del Cogul (Lleida)**

CD Room

- **Institut Cartogràfic de Catalunya. Mapa comarcal de Catalunya 1:50 000**. Les Garrigues, 18

Pàgines Web

- <http://cat.lleida.com>
- <http://www.xtec.es:8800/usuarios/grec>
- <http://www.google.com>
- <http://www.grec.net>
- <http://www.idescat.es>
- <http://www.diputaciolleida.org>
- <http://www.juneda.org>
- <http://www.lesborgesb.com/>

- <http://albages.ddl.net/>
- <http://albi.ddl.net/>
- <http://arbeca.ddl.net/>
- <http://bellaguarda.ddl.net/>
- <http://bovera.ddl.net/>
- <http://castelldans.ddl.net/>
- <http://cervia.ddl.net/>
- <http://cogul.ddl.net/>
- <http://omellons.ddl.net/>
- <http://poblacervoles.ddl.net/>
- <http://puiggros.ddl.net/>
- <http://soleras.ddl.net/>
- <http://tarres.ddl.net/>
- <http://torms.ddl.net/>
- <http://vilosell.ddl.net/>

- <http://vinaixa.ddl.net/>
- <http://garrigues.ddl.net/>
- <http://www.xtec.es/crp-garrigues>
- <http://www.geocities.com/adpnlabanqueta/>
- <http://esplugacalba.ddl.net/>
- <http://floresta.ddl.net/>
- <http://fulleda.ddl.net/>
- <http://granadella.ddl.net/>
- <http://granyenagarrigues.ddl.net/>
- <http://juncosa.ddl.net/>
- <http://juneda.ddl.net/>

Les Garrigues

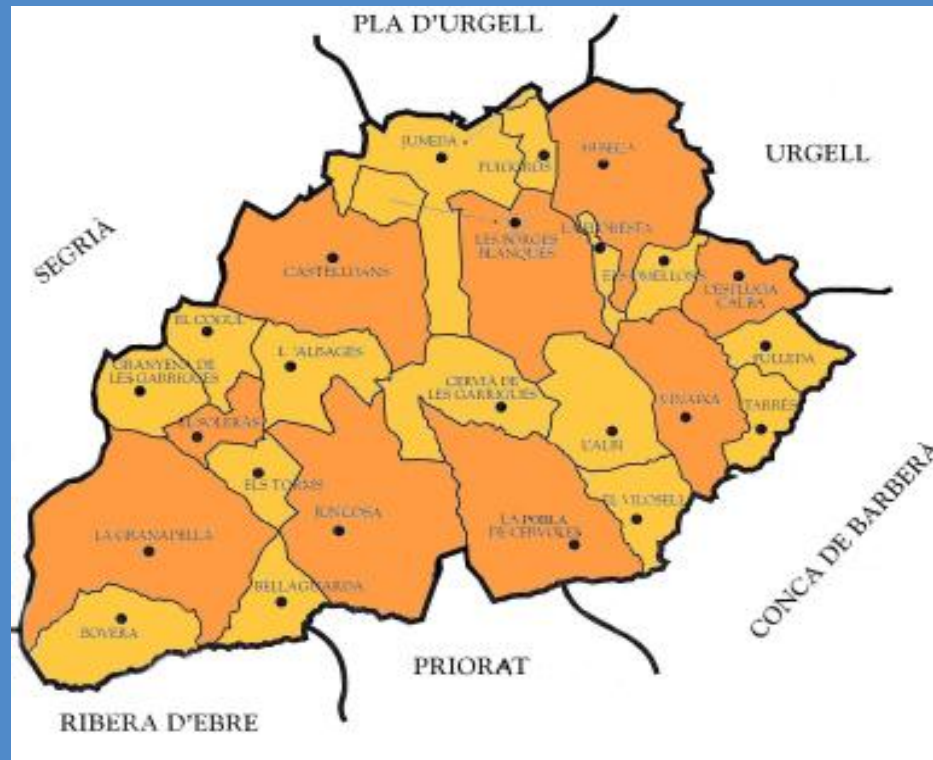
Propostes didàctiques

- Informació comarcal
- Informació municipal
- Entorn natural
- Patrimoni artístic
- Medi social i cultural
- Informació complementària
- Propostes didàctiques de treball a l'aula

Proposta didàctica

Recursos Educatius

1

SITUACIÓ I DIVISIÓ COMARCAL

DIVISIÓ COMARCAL

Els Municipis

ACTIVITATS DE SITUACIÓ

En el mapa de Catalunya tira dues línies perpendiculars que es creuin en el punt just on hi ha la ciutat de Manresa. Posa el nom del punt cardinal que correspon a l'extrem de cada línia.

En quin quadrant de Catalunya es troba la comarca de les Garrigues?

En quin quadrant es troba el teu poble?

Escriu el nom de les comarques que envolten la comarca de les Garrigues.

Al nord:

Al sud:

A l'est:

A l'oest

Situa-les al mapa.

ACTIVITATS D'APRENTATGE

Contesta aquestes preguntes:

Quina és l'extensió de la comarca de les Garrigues ?.....km²

Quants municipis hi ha a la comarca de les Garrigues ?.....

Enumera'ls:

.....
.....
.....
.....

Abans de l'any 1936, en què fou aprovada la divisió territorial de Catalunya en comarques, hi havia vuit municipis que es declaraven de la comarca de les Garrigues i que actualment no hi pertanyen. Esbrina quins són:

.....
.....

A quina comarca corresponen actualment?.....

La Llei d'organització territorial de l'any 1987 va motivar nous canvis a la comarca de les Garrigues amb la pèrdua d'un municipi.

De quin municipi es tracta?.....

A quina comarca va quedar annexat?.....

La Llei d'organització territorial va establir unes institucions, d'àmbit comarcal. El seu funcionament i gestió pressupostària la duen a terme representants dels diferents ajuntaments dels municipis de la comarca. S'encarrega de gestionar temes culturals, joventut, turisme, educació, patrimoni, serveis públics, ...

Com s'anomena aquest organisme?.....
.....

On té la seva seu?.....

Qui en forma part?
.....
.....
.....

De què s'encarrega?
.....
.....

Escriu el nom del seu president i el partit polític al qual pertany.
.....
.....

TREBALL SOBRE MAPA

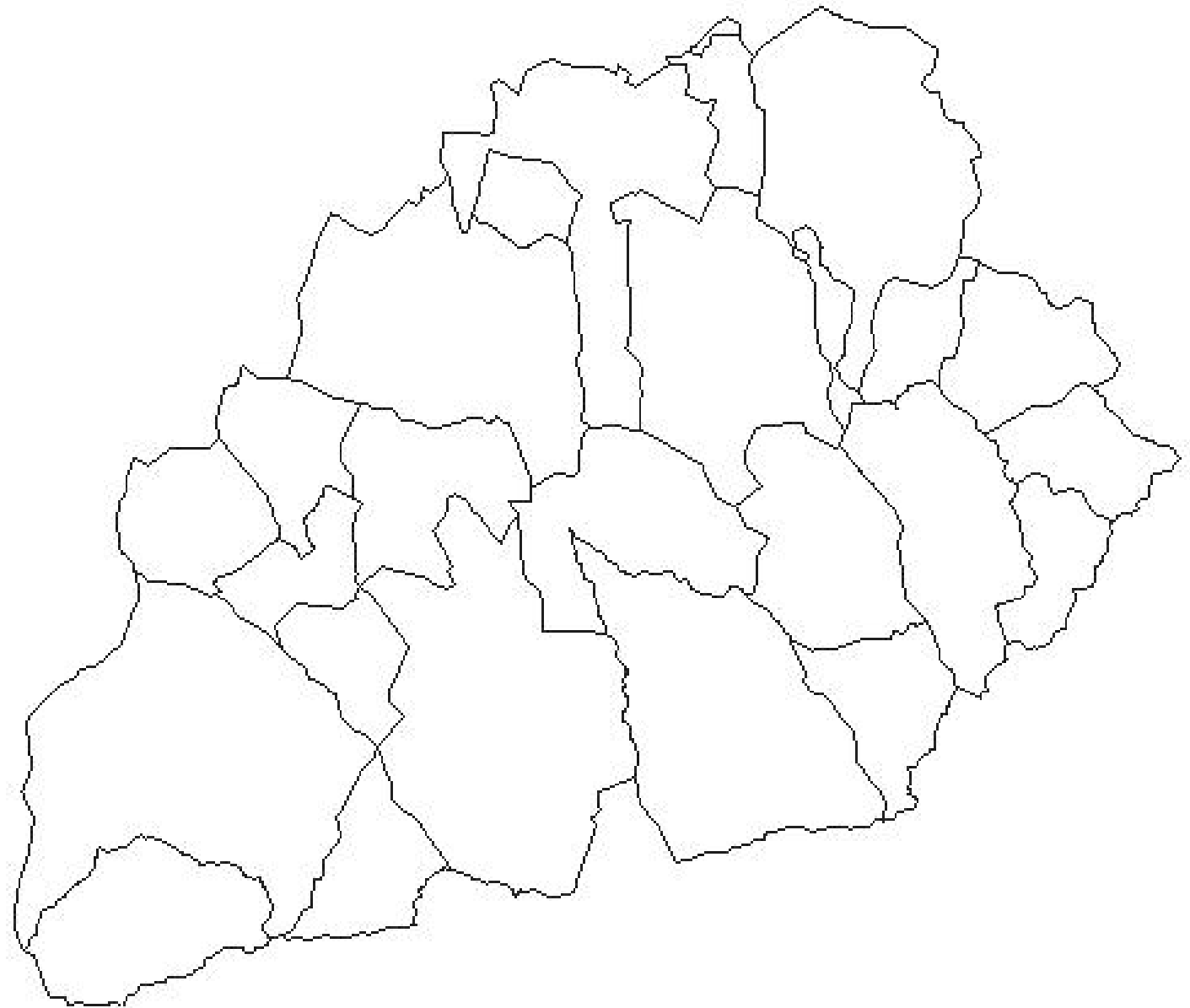
Escriu el nom de tots els municipis al lloc que correspongui

Tenint en compte la divisió natural, pinta de colors:

Les Garrigues Altes amb altituds de 700 a 1000 metres

La part mitjana amb altituds fins als 480 metres

Les Garrigues Baixes, terres regades pel canal d'Urgell amb típics turonets

Contesta aquestes preguntes:

Observa l'extensió de cada municipi. Ordena'ls de major a menor extensió.

Albi.....	km ²	1.....
Vilosell.....	km ²	2.....
El Soleràs.....	km ²	3.....
Cervià de les Garrigues.....	km ²	4.....
Juneda.....	km ²	5.....
Arbeca.....	km ²	6.....
Les Borges Blanques.....	km ²	7.....
Els Torms.....	km ²	8.....

Observa que en aquesta llista no hi ha ni troben el municipi més gran ni el més petit. Quins són aquests municipis?

Municipi més gran km²

Municipi més petit km²

En la comarca hi ha dos territoris dins dos termes que pertanyen a dos altres termes.

Com s'anomenen?.....

A quins municipis pertanyen?.....

Pensa quines poden ser les capitals municipals de més altitud en metres sobre el nivell del mar. Escriu les tres que et semblin de major altitud.

.....

.....

.....

.....

ACTIVITATS DE REFORÇ

Contesta aquestes preguntes:

La població de les Garrigues l'any 1960 era de 24036 habitants i l'any 2002 era de 19432 habitants. Quina creus que és la causa més important que va provocar aquesta davallada?.....

.....
.....
.....

Quins municipis agrupen aquestes àrees naturals de les Garrigues?

Les Garrigues Altes.....

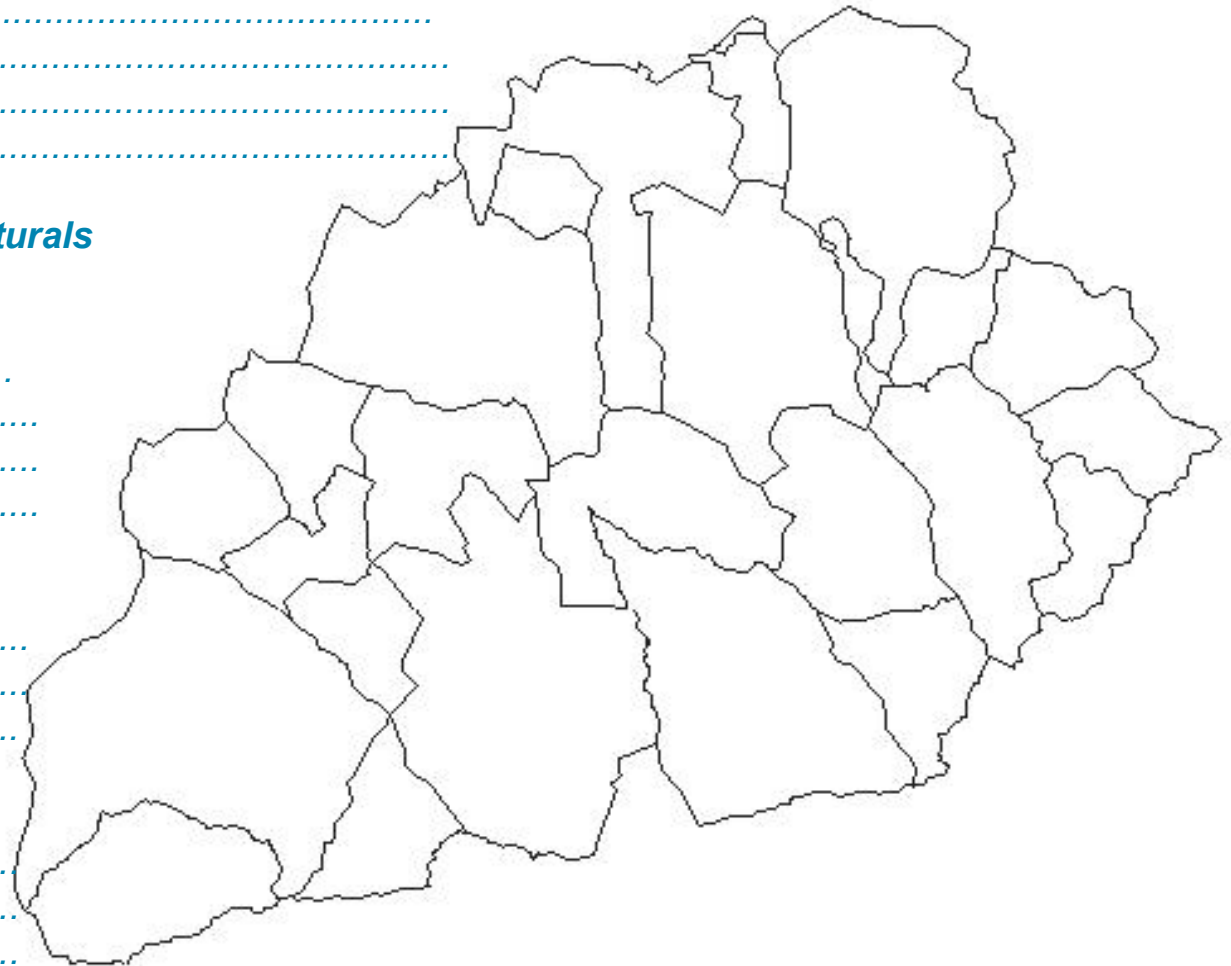
.....
.....
.....

La part mitjana.....

.....
.....
.....

Les Garrigues Baixes.....

.....
.....
.....

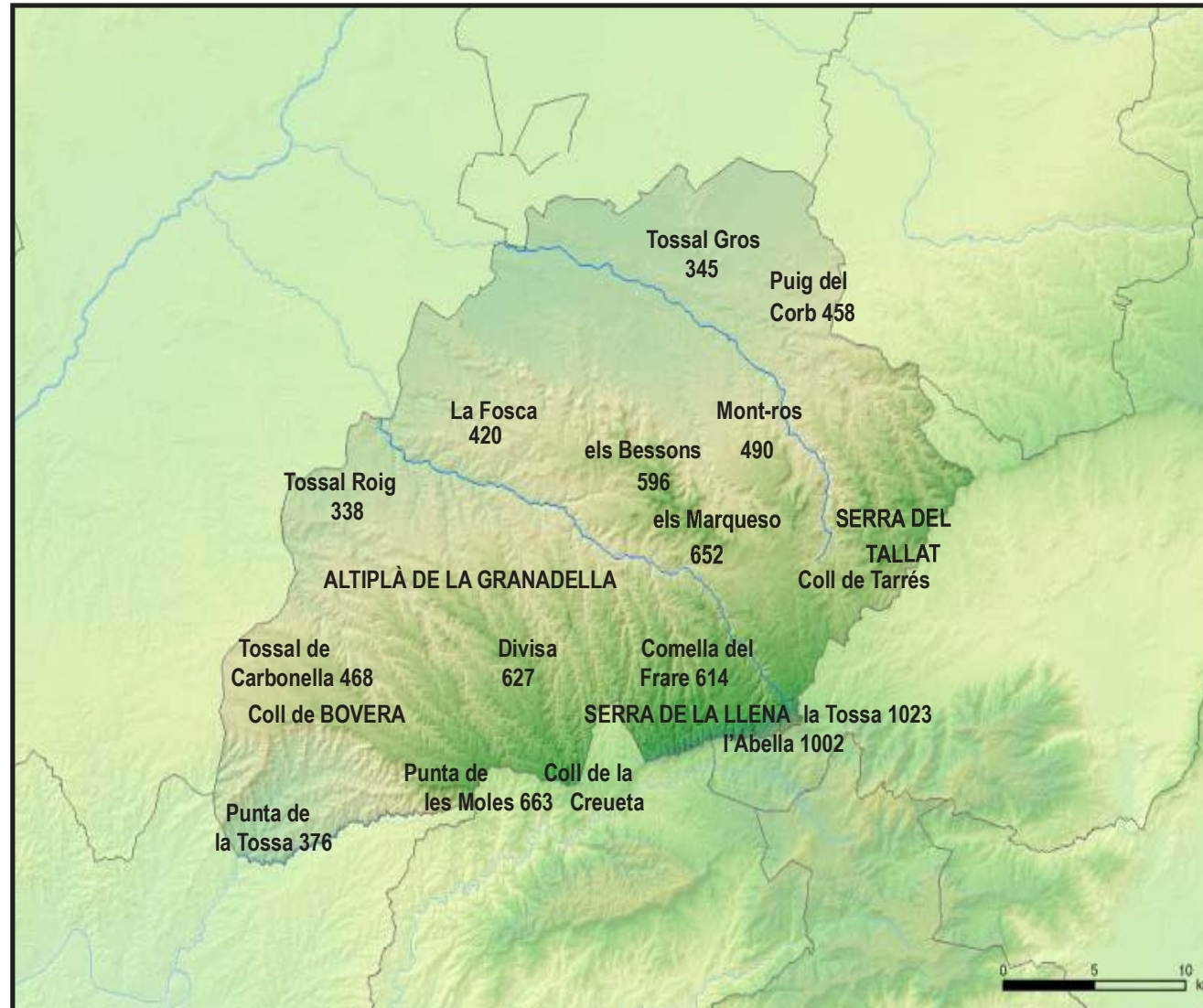

2 MEDI FÍSIC DE LES GARRIGUES

MEDI FÍSIC:

Relleu

Mapa de relleu de la comarca de les Garrigues

TREBALL SOBRE TEXT

La comarca presenta tres aspectes geològics i paisatgístics ben diferenciats:

- **LA ZONA ALTA**, amb altituds de 700 a 1 000 m, on hi ha conglomerats durs a la part de la serra de la Llena (la Tossa, màxima altitud de la comarca, assoleix 1 023 m) i de la serra de Corregó entre les Garrigues i el Baix Camp i la Conca de Barberà, amb clapes de bosc sobre Fullella, Vinaixa i Bovera.

- **LA ZONA MITJANA**, on les roques dures, molt més primes (els Torms, Cervià i l'Albi), alternen amb llits argilosos tous amb altituds de fins a 480 m, la xarxa hidrogràfica (Riera Seca, Vall Major entre Torrebesses i Granyena, torrent de la Femosa) és menys encaixada que a la part alta. Aquí predominen els cereals, la vinya, l'olivera i l'ametller. Cal assenyalar, a més, dins la zona de transició, les zones de la Granadella i de la conca de Bovera. L'altiplà de la Granadella representa la part més alta de la plataforma garriguenca i en contrast amb els territoris veïns, molt més trencats, és escassament accidentat per terrenys amb pendents suaus i rocosos i amb unes alçàries al voltant dels 600 m. La conca de Bovera posa en contacte les Garrigues i la Ribera d'Ebre, amb alçades al voltant dels 300 m que van descendint en direcció a la comarca tarragonina. Els seus cursos fluvials desguassen a l'Ebre.

- **EL PLA** (les Borges Blanques, Juneda, Puiggròs i Arbeca), terres regades pel canal d'Urgell, on la producció és gairebé la mateixa que al Segrià i l'Urgell, malgrat que es noti el canvi de la depressió, amb els típics altiplans i turonets, tan característics de les Garrigues Baixes.

*Resum de Les Garrigues. Itineraris comarcals. Rutes temàtiques i
Les Garrigues. Estructura territorial, demogràfica i econòmica. Caixa de Catalunya*

1.1. Llegeix amb atenció aquesta descripció del relleu de la comarca de les Garrigues.

- *Escriu les paraules que no coneixis i busca el seu significat al diccionari.*

.....

.....

Contesta aquestes preguntes:

Quins són els tres aspectes geològics i paisagístics de les Garrigues?.....

.....

.....

.....

La zona alta s'anomena també.....

Quina és la serra més important d'aquesta zona?.....

Com s'anomena el seu cim més alt?.....Quants metres assoleix?.....

Anomena altres cims de la zona alta que superin els 600 m:.....

.....

A la part mitjana les altituds arriben fins a.....

Escriu els cims més importants d'aquesta zona:.....

.....

A la zona de transició cal destacar l'altiplà de la.....i la conca de

El pla s'anomena també.....

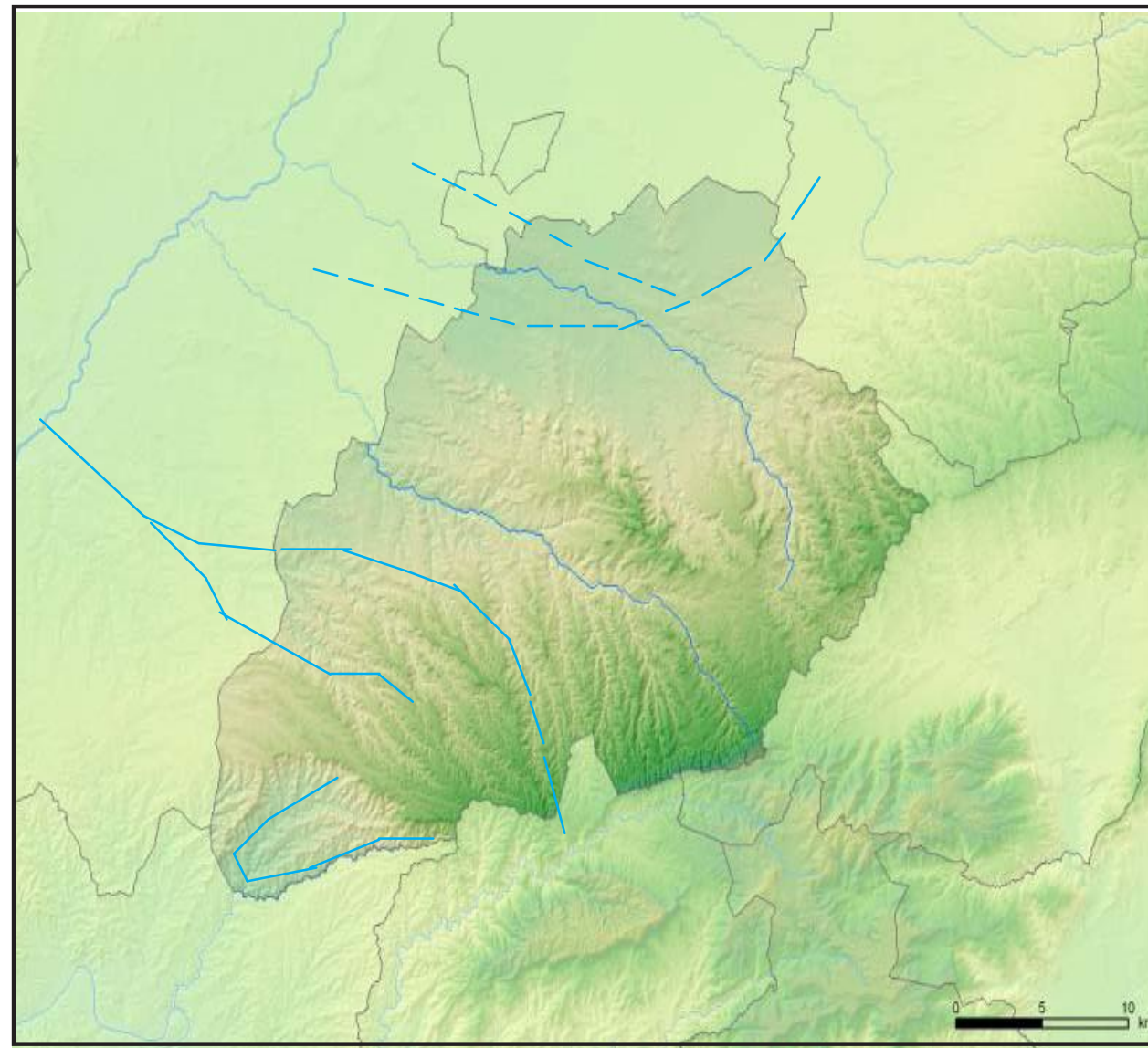
Les Garrigues Baixes són un lloc muntanyós o pla?.....

Quines petites elevacions pots localitzar a les Garrigues Baixes?.....

**TREBALL
SOBRE MAPA**

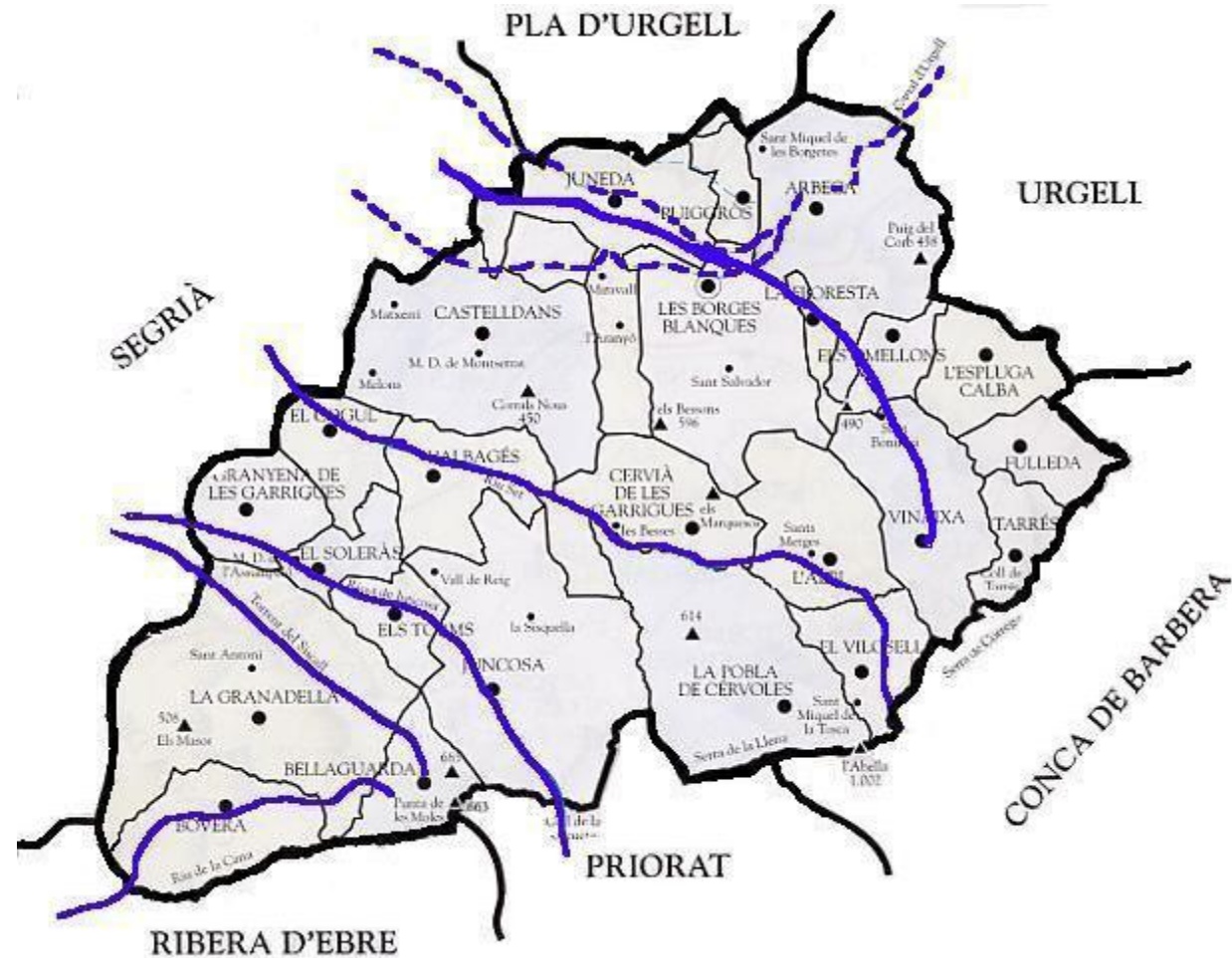
Escriu i situa al mapa els següents accidents de relleu:

- Serra de la Llena*
- Serra del Tallat*
- La Tossa*
- La Fosca*
- Altiplà de la Granadella*
- Coll de Bovera*
- Coll de Tarrés*
- Coll de la Creueta*
- Tossal Gros*
- Tossal Roig*
- Tossal de Carbonella*
- Puig del Corb*
- Punta de les Moles*
- Els Bessons*
- Els Marquesos*
- Comella del Frare*
- L'Abella*
- Divisa*
- Mont-ros*

M E D I FÍSIC:

Hidrografia

Mapa dels rius de la comarca de les Garrigues

Contesta aquestes preguntes:

Quins són els quatre rierols més importants de la comarca de les Garrigues?.....

.....

On desguassen?.....

.....

Quin canal passa per la comarca de les Garrigues?.....

Cerca informació d'aquest canal i esbrina quines parts el formen, quines parts reguen les terres de les Garrigues i per quins municipis passen.

.....

.....

.....

.....

.....

A la comarca de les Garrigues també hi ha alguns embassaments. En coneixes algun?.....

Digues el seu nom i esbrina quina és la funció dels embassaments.

.....

.....

Saps què és una sèquia?.....Explica-ho o cerca'n la informació.....

.....

A les Garrigues està en projecte la construcció d'un nou canal. Quin?.....

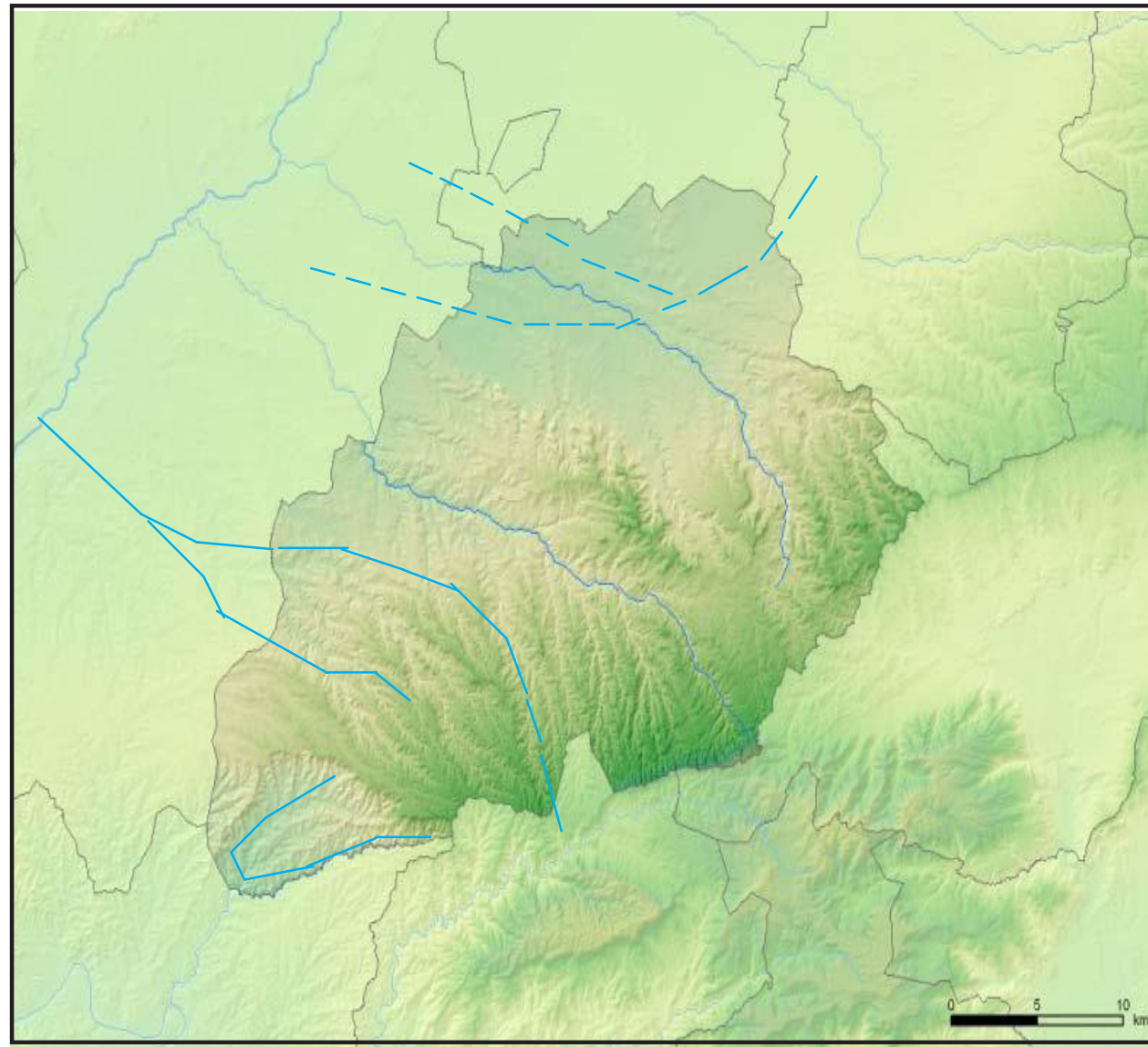
Pregunta o bé cerca informació sobre aquest nou canal.....

.....

**TREBALL SOBRE
MAPA**

*Escriu i situa al
mapa els següents
accidents
hidrogràfics:*

- Riu Set*
- Vall Major o riera de Juncosa*
- Torrent de la Femosa*
- Riu de la Cana*
- Canal d'Urgell*
- Quarta sèquia del canal d'Urgell*

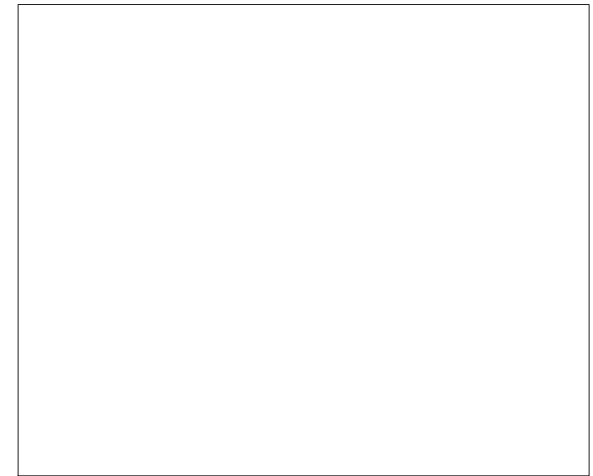
Confecciona un vocabulari geogràfic bàsic buscant el significat de les paraules. Al costat de cadascuna fes-hi un dibuix que expressi el seu significat (consulta un atlas, una enciclopèdia, un diccionari o internet).

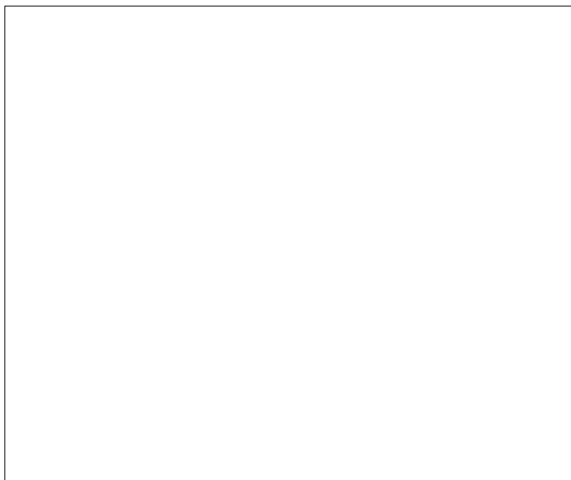
riu

riu.....
.....
.....
.....
.....
.....

torrent.....
.....
.....
.....
.....

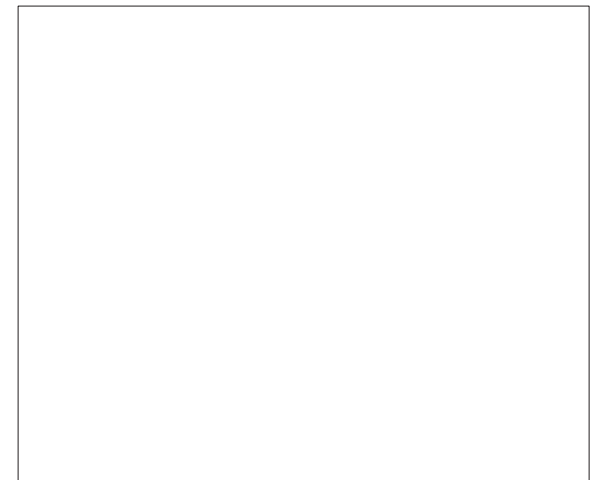
torrent

serra

serra.....
.....
.....
.....
.....

altiplà.....
.....
.....
.....

altiplà

3

LA POBLACIÓ A LES GARRIGUES

TREBALL SOBRE TEXT

Per estudiar la població cal remarcar que fins el 1857 – any del primer cens modern, coetani a la institucionalització dels registres civils (1858) els recomptes generals de població són d'una fiabilitat dubtosa.

L'evolució de la població de les Garrigues fins al 1857. Al voltant de la segona meitat del segle XIV la comarca de les Garrigues, en procés de colonització, tenia 1125 focs que representa un total de 5490 habitants (equivalent al 27% dels habitants actuals) i una densitat de 7 hab/km². El lloc més poblat era la Granadella (uns 153 focs), seguit de l'Albi, Vinaixa, Arbeca i les Borges Blanques (86 focs).

Al segle XV, les pestes i altres tipus de desgràcies naturals fan decaure els volums de població catalana als nivells més baixos coneguts.

L'any 1497 la densitat de les Garrigues era, amb 4,8 hab/Km², una de les més baixes de Catalunya.

Durant els segles XVI, XVII i XVIII, la població, encara que amb molts alts i baixos, es recupera arribant a finals del segle XVIII als 16 hab/km².

Les Borges Blanques ja havia passat a ser el principal nucli de la comarca, amb 1700 habitants. A continuació se situaven Arbeca (1130), la Granadella (1126), Juneda (986) i l'Albi (962).

L'evolució de la població entre el 1857 i el 1920. Aquesta etapa és la més creixent de la història demogràfica coneguda de les Garrigues. Dos factors relacionats amb l'economia agrícola hi incideixen directament:

- *L'expansió de l'oli autòcton* en el mercat nacional i internacional.
- *La conversió de nombroses terres de secà en regadiu* gràcies a la posada en marxa del canal d'Urgell, el 1862. El conjunt dels municipis que poden regar - les Borges Blanques, Juneda, Arbeca, Castellans i Puiggròs (formava part d'aquest conjunt, així mateix, el municipi de Torregrossa)- experimenta un fort creixement que perdura fins al 1920.

Els 19 municipis restants, els quals ocupen el 70% del territori comarcal, mantenen en general uns nivells de població sostinguts.

El gran despoblament rural: 1920-1975. A partir de 1920 s'inicia un despoblament demogràfic que no tindrà aturador fins cap a mitjan anys setanta. Les causes fonamentals són:

- *La crisi oleícola.* La introducció i generalització dels olis vegetals, l'encariment de la mà d'obra i les adversitats meteorològiques fan que la rendibilitat de l'oli garriguenc decaigui de forma dràstica.
- *L'impacte de la guerra civil.* La comarca va perdre, entre l'abril de 1936 i el desembre del 1940, uns 2.537 habitants. Els municipis de l'Espluga Calba, la Pobla de Cérvoles, el Vilosell i Bellaguarda registraren les taxes de davallada més altes.
- *El model de creixement econòmic impulsat al país a partir dels anys cinquanta.* La concentració de la indústria en punts molt localitzats de Catalunya va fer imparable l'èxode de les comarques deprimides, entre elles les Garrigues.

A partir del 1975 s'inicia a Catalunya una progressiva reducció del creixement demogràfic, fins a arribar a l'estancament total del 1980. A les Garrigues l'èxode ha continuat afectant les poblacions més rurals, amb una concentració de la població a les zones planes i regades del nord de la comarca. Només la capital, les Borges Blanques, Juneda i Arbeca han experimentat un petit augment o com a mínim han mantingut la població. En la resta de municipis ha anat disminuint i en alguns la situació actual és dramàtica. El fort envelliment de la població, el descens de la natalitat, el degoteig migratori de la població jove i la regressió econòmica i social afavoreixen un despoblament continuat.

Extret de Les Garrigues. Estructura territorial, demogràfica i econòmica. Caixa de Catalunya

1.1 Llegeix amb atenció el text.

Busca el significat dels mots que et resultin desconeguts.

.....

.....

.....

.....

.....

Contesta les preguntes següents:

Quins eren els municipis de la comarca més poblats al segle XVIII?

.....
.....

Durant el període de 1857 al 1920, les Garrigues experimenten un gran augment de la població. Quines en van ser les causes?

.....
.....

Quin any es posà en funcionament el canal d'Urgell?

Quins municipis són els que rega el canal d'Urgell?

.....

A partir de 1920 a les Garrigues s'inicia un despoblament demogràfic. Quines en van ser les causes?

.....
.....
.....

Quina és la situació actual respecte al poblament de la comarca? Quines en són les causes ?

.....
.....

ACTIVITATS D'APRENTATGE

Sabem que la densitat de població és el nombre de persones que hi ha en cada km². Busca en el diccionari el significat d'aquests altres conceptes relatius al poblament:

natalitat.....

mortalitat.....

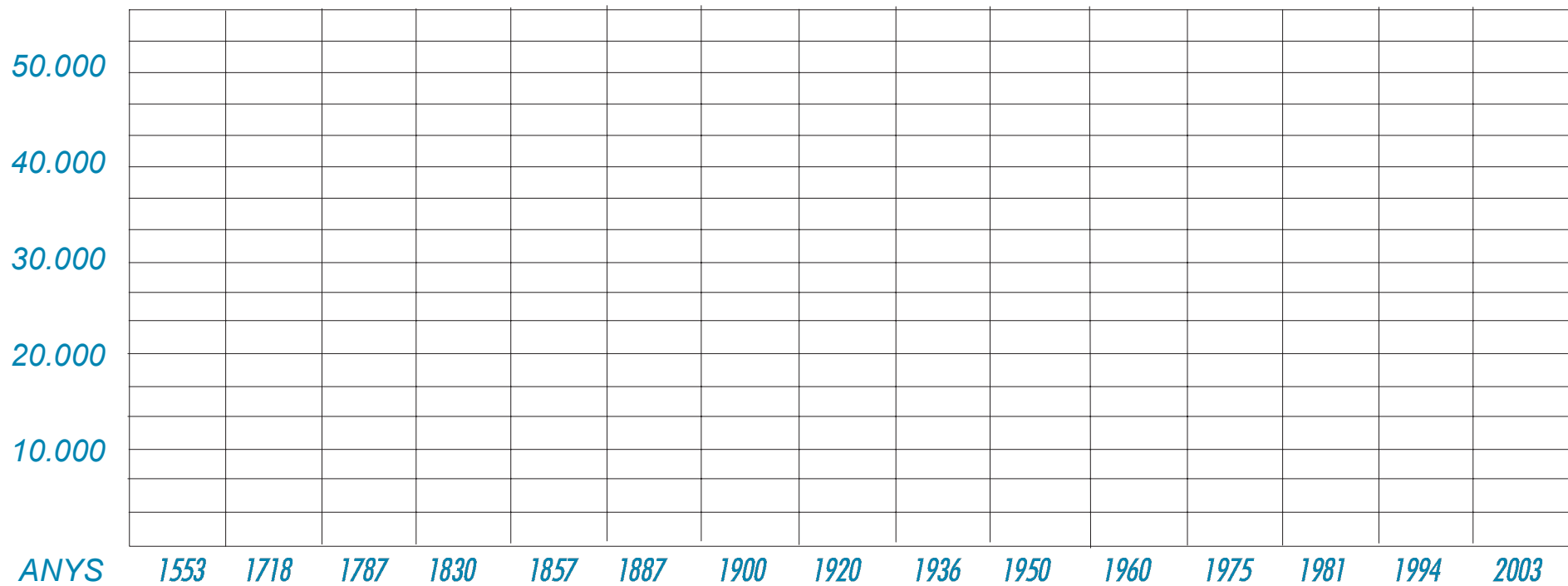
emigració.....

immigració.....

Calcula la densitat de població de les Garrigues l'any 2001.

Tenint en compte aquestes dades, fes un gràfic per veure la variació de població de les Garrigues al llarg d'aquests anys.

1553.....	4.240	1887	28.131	1960.....	24.036
1718.....	3.680	1900	30.662	1975.....	20.214
1787.....	12.800	1920	31.200	1981.....	19.604
1830.....	13.546	1936	29.463	1994.....	19.520
1857	24.895	1950.....	25.122	2003.....	19.315

Quina importància tenen les comunicacions en relació amb les poblacions i el seu poblament?

.....

.....

.....

.....

Creus que hi ha alguna relació entre el poblament i l'altitud. Explica-ho.

.....

.....

.....

.....

Quins són els municipis més alts de les Garrigues?

.....
.....
.....

Escriu el nom dels municipis més poblats de la comarca.

.....
.....
.....
.....

Escriu el nom dels municipis menys poblats de la comarca.

.....
.....
.....
.....

Contesta aquestes preguntes:

Podem dir que la població que predomina a la comarca de les Garrigues és jove?..... Per què?

.....
.....

Podem dir que la població que predomina a la comarca de les Garrigues està envellida?.....

Quines causes fan que cada dia estigui més envellida?

.....
.....

On creus que hi ha la població més envellida, a les zones més rurals o als pobles més grans?

.....

Raona la resposta.

.....
.....

Quins canvis importants s'han produït, respecte a fa anys, en la natalitat i la mortalitat a la comarca de les Garrigues?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

TREBALL SOBRE MAPA

*Escriu el nom
dels municipis
de les Garrigues.*

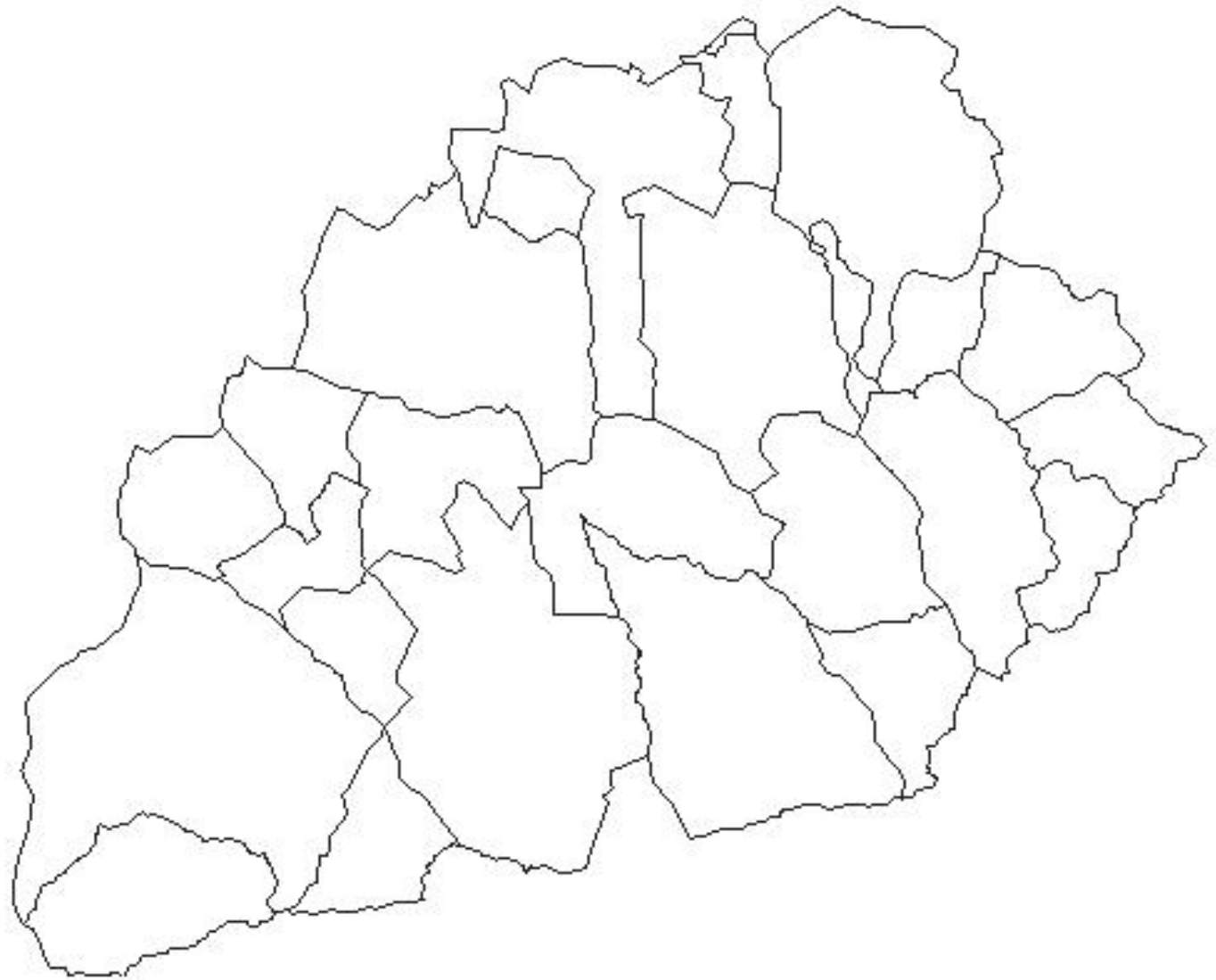
*Pinta segons el
seu poblament:*

*Color vermell
més de 5000 hab.*

*Color blau
més de 1000 hab.*

*Color verd
més de 500 hab.*

*Color blanc
menys de 500 hab.*

4

CLIMA FLORA I FAUNA

TREBALL D'OBSERVACIÓ

TREBALL INDIVIDUAL

Durant quinze dies, cada alumne, amb la finalitat d'aprendre a observar el temps que fa, anotarà diàriament al full la seva observació subjectiva del temps.

L'estructura del full podria ser:

OBSERVACIÓ DEL TEMPS

Dia..... Mes

Temperatura (freda, molt freda, alta, baixa, suau ...)

Situació del cel..... (clar, cobert, tapat ...)

Altres observacions.....(boira, pluja, vent, humitat ...)

TREBALL EN EQUIP

Cada dia i durant un mes, un grup d'alumnes per torns setmanals, s'encarregarà de recollir i posar en un full d'observació del temps les dades objectives del temps que fa cada dia. Aquestes dades les podeu treure de l'estació meteorològica de l'escola -si en té-, del diari, de la televisió o de la ràdio. El full hauria de ser gran i caldria que estigués penjat a la classe.

Proposem l'estructura següent:

OBSERVACIÓ DEL TEMPS

Dia..... Mes

Temperatura: màxima mínima..... oscil.lació.....

Pluja.....

Humitat.....

Vent..... intensitat..... direcció.....

Situació del cel.....

Observacions.....

Mapa del temps (retallar-lo de la premsa diària)

Els conceptes que surten s’aniran treballant de mica en mica mentre duri l’observació i l’estudi del clima. Per a treballar-los pot ser útil la utilització de diferents llibres de consulta.

Un cop recollides les dades de tot el mes, caldrà fer-ne el comentari individual següent, per exemple, la pauta següent:

- Temperatura:** màxima del mes..... mínima del mes..... oscil.lació tèrmica del mes.....
- Pluja:** dies de pluja durant el mes..... dia més plujós i quantitat.....
- Humitat:** màxima i dia..... mínima i dia.....
- Vent:** total de dies de vent total de dies de calma..... tipus de vent dominant.....
- Situació del cel:** total de dies clars..... total de dies coberts.....
total de dies parcialment coberts.....

TREBALL DE CAMP AMB GRÀFIQUES

Amb les dades climàtiques següents fes una gràfica de temperatura i de precipitacions:

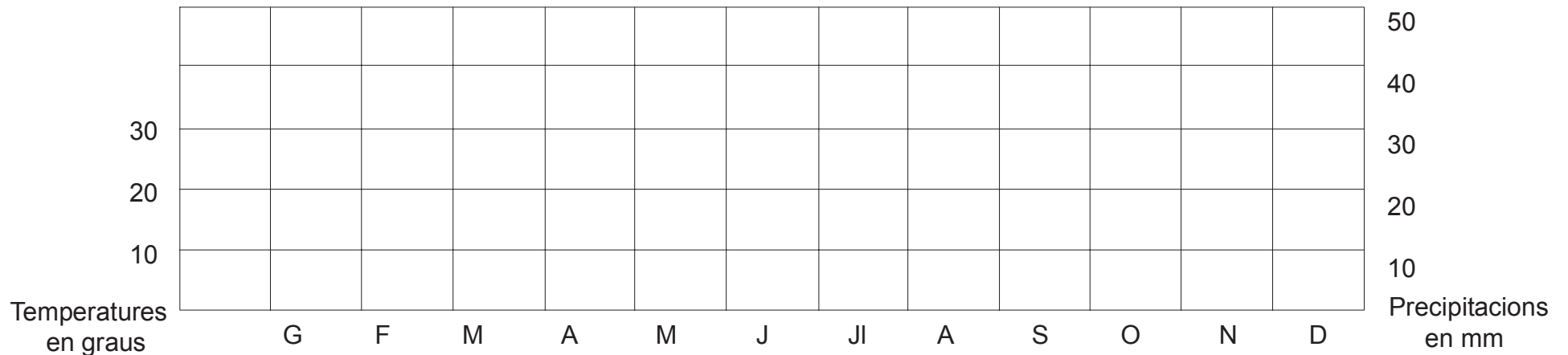
LOCALITAT..... ALTITUD.....

Temperatures mitjanes en graus

gener	febrer	març	abril	maig	juny	juliol	agost	setembre	octubre	novembre	desembre
4	6	11	13	18	21	24	23	20	15	9	6

Precipitacions mitjanes en mm

gener	febrer	març	abril	maig	juny	juliol	agost	setembre	octubre	novembre	desembre
20	21	44	39	50	44	19	29	44	42	34	40

Observa les dades i la gràfica obtinguda. Contesta aquestes preguntes:

a) Quina és la temperatura mitjana més alta de l'any?

.....

b) Quins mesos són els que fa més fred?

.....

c) Quins mesos tenen la temperatura mitjana superior als 20 graus?

.....

d) Quina és l'oscil·lació tèrmica mitjana anual?

.....

e) Quins són els mesos més plujosos?

.....

f) Quins són els mesos més secs?

.....

g) Quina quantitat de pluja (en mm) cau al llarg de l'any?

.....

h) Quines conseqüències pot tenir per la comarca el fet que un any les pluges siguin nul·les?

.....

.....

TREBALL SOBRE LA FLORA DE LES GARRIGUES

Treball de camp

Feu a nivell d'aula una sortida per observar la vegetació del vostre entorn. S'haurà de triar un itinerari amb possibilitats d'estudi de diferents espècies.

- a) Observar el paisatge
- b) Escriure la relació d'espècies vegetals més comunes que es vagin trobant
- c) Fer fitxes d'observació sistematitzades
- d) Recollir mostres de plantes (fulles, fruits...)
- e) Observar i descriure el tipus de sòl on es troben aquestes plantes
- f) Observar, si és possible, un bosc: observar si ha estat explotat i de quina manera, si hi ha hagut incendis...
- g) Observar la diferent vegetació que hi ha en un lloc d'obaga i en un de solana
- h) Calcular l'alçada dels arbres (mètodes de mesurament senzill)
- i) Calcular el gruix o diàmetre d'un o més arbres
- j) Fer un herbari col·lectiu entre tota la classe

BIBLIOGRAFIA: *Guia per a conèixer els arbres* (F. Masclans)- Llibre i CD - Ed. Montblanc
Les plantes i el medi (J. Pujol i M. Nadal). Editorial Blume
La vegetació dels països catalans - Ed. Ketres
Flora de Catalunya,

ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES

Escriu el nom de sis espècies vegetals pròpies de la comarca de les Garrigues.

.....
.....
.....

En quin sector de la comarca hi ha major varietat d'espècies?

.....

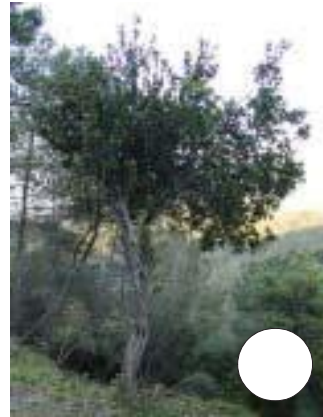
Com s'anomena l'arbust que dóna nom al paisatge típic i al nom de la comarca de les Garrigues?

.....
.....

Esbrina el nom dels arbres propis del bosc de les Garrigues.

.....
.....

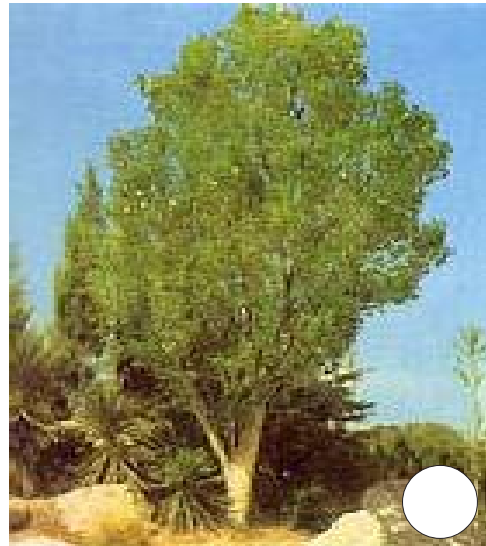
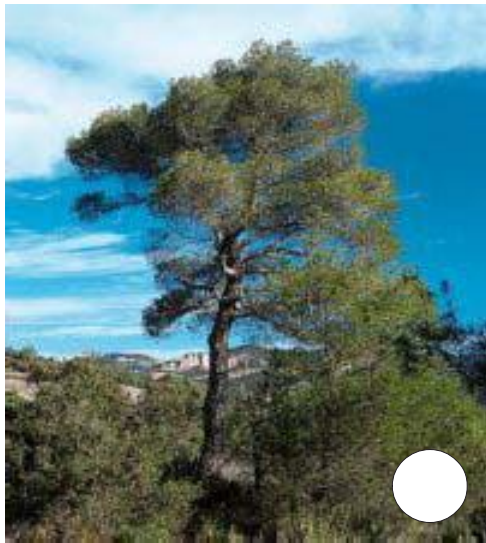
Dibuixa un pi blanc, la seva fulla i el seu fruit. Escriu les seves característiques.

Escriu en cada cercle el número de la planta que li correspongui:

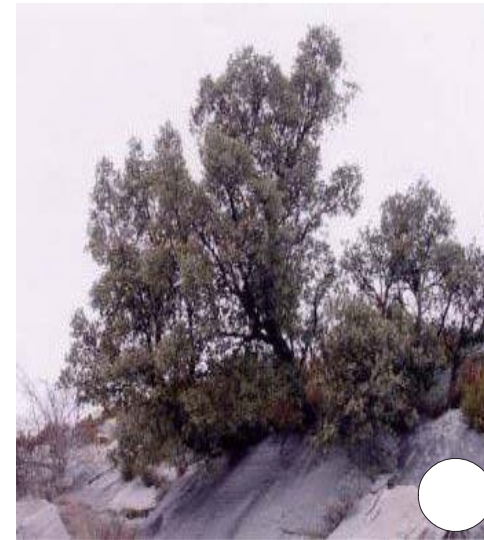
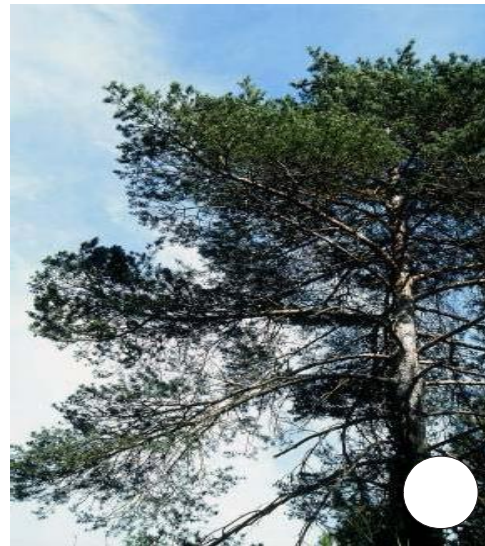
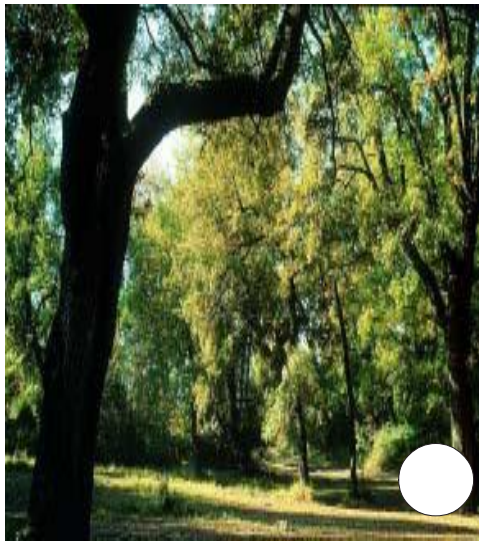
- 1. Arçot
- 2. Llentiscle
- 3. Garriga
- 4. Arboç
- 5. Timó
- 6. Romaní
- 7. Boix
- 8. Espígol

**ARBUSTS DE
LES GARRIGUES**

Escriu en cada cercle el número de la planta que li correspongui:

1. Alzina carrasca
2. Pi blanc
3. Roure
4. Pi roig
5. Pollancre
6. Àlber

ARBRES DE LES GARRIGUES

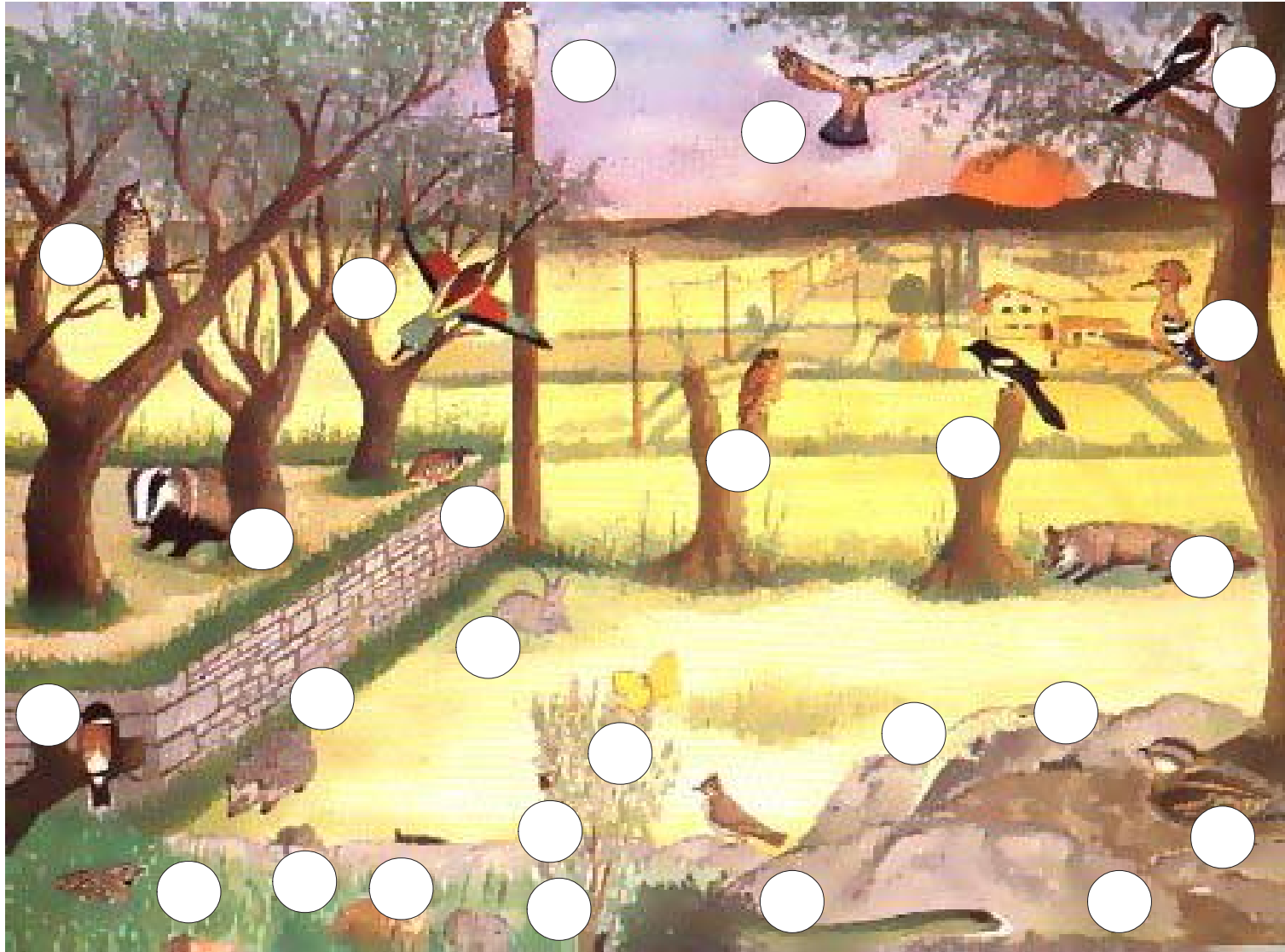

Escriu en cada cercle el número de l'animal que li correspongui:

1. Rata
2. Ratolí
3. Muricec
4. Òliba
5. Cigonya
6. Pardal
7. Oreneta
8. Falciot
9. Sargantana
10. Talla-robes
11. Opilió (aranya)
12. Vespa
13. Mosca

Fauna antropogènica de la comarca de les Garrigues

Font: *Viu la Noguera: fauna*. Museu Comarcal de la Noguera. Dibuix: Xavier Castellà

Escriu en cada cercle el número de l'animal que li correspongui:

1. Conill
2. Teixó
3. Talpó
4. Musaranya
5. Guineu
6. Aligot
7. Xoriguer
8. Xot
9. Griva
10. Abellerol
11. Guatlla
12. Perdiu
13. Cogullada
14. Garsa
15. Puput
16. Capsigrany
17. Siboc
18. Bitxac
19. Llangardaix
20. Papallona
21. Caragol
22. Llimac
23. Llambric
24. Eriçó
25. Serp verda

Fauna de planes i conreus de la comarca de les Garrigues

Font: *Viu la Noguera: fauna*. Museu Comarcal de la Noguera. Dibuix: Xavier Castellà

Escriu en cada cercle el número de l'animal que li correspongui:

1. Muricec de ferradura
2. Fagina
3. Porc senglar
4. Llebre
5. Conill
6. Gat salvatge
7. Rata cellarda
8. Mustela
9. Talp
10. Gamarús
11. Mussol banyut
12. Tudó
13. Esparver
14. Rossinyol
15. Teixidor
16. Gaig
17. Picot
18. Gall de bosc
19. Caragolet
20. Tallarol
21. Merla
22. Oriol
23. Mallerenga blava
24. Gripau
25. Vidriol
26. Salamandra
27. Paó
28. Llambric
29. Esquirol

Fauna boscana de la comarca de les Garrigues

Font: *Viu la Noguera: fauna*. Museu Comarcal de la Noguera. Dibuix: Xavier Castellà

5 ECONOMIA DE LES GARRIGUES

TREBALL DE RECERCA

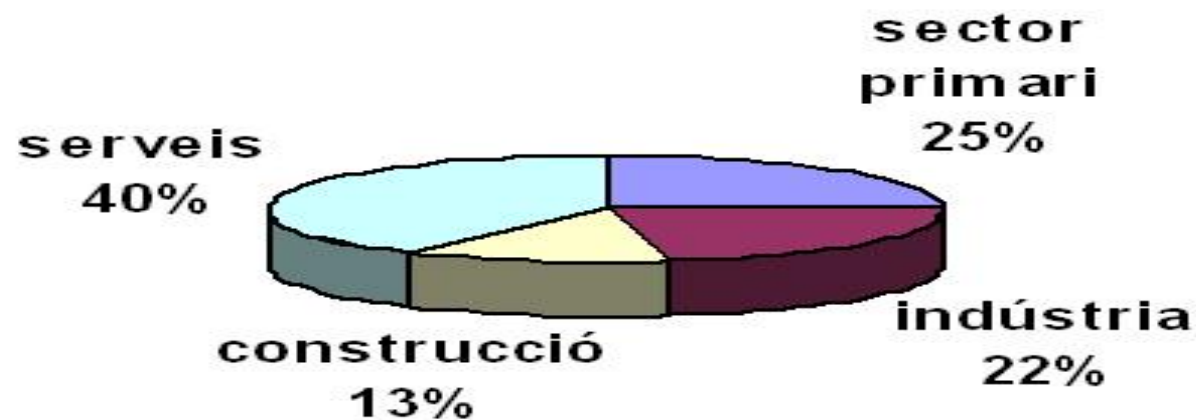
TREBALL EN EQUIP

Passar una enquesta molt senzilla sobre l'ocupació professional de la gent del poble, agrupant el treball per sectors. Pot començar-se per la mateixa escola, preguntant l'ocupació dels pares, dels parents més pròxims, dels veïns de tots els alumnes (agafar-ne una mitja d' uns 10 enquestats per alumne).

Agrupar-los per:

- Treballs que comportin extracció de la naturalesa (sector primari)*
- Treballs de transformació dels productes extrets (sector secundari)*
- Treballs al servei d'altres o altres oficis (sector terciari)*

Una vegada realitzada s'haurà de fer la distribució per sectors i veure amb una gràfica quina és l'activitat i el sector predominant. Comparar el resultat obtingut amb les dades de la comarca de les Garrigues de l'any 1996.

ACTIVITATS DE REFORÇ: AGRICULTURA

Escriu els principals cultius agrícoles de la comarca de les Garrigues.

.....
.....

Quins cultius són propis de secà i quins de reg?

SECÀ.....

REG.....

En quina zona de la comarca es conreen oliveres?

.....

Quins municipis ocupen aquesta zona?

.....

En quines zones de la comarca trobem arbres fruiters?

.....

Quins municipis ocupen aquesta zona?

.....

Quins són els cultius més importants del teu poble?

.....

Hi predominen els de recà o els de reg?

.....

Busca al diccionari les següents feines del camp i mira d'explicar amb una frase en què consisteixen:

llaurar.....
.....

podar o esporgar.....
.....

adobar.....
.....

recol·lectar.....
.....

ensulfatar o fumigar.....
.....

fresar.....
.....

Escriu el nom de màquines i eines que s'utilitzen en l'agricultura.

.....
.....
.....

ACTIVITATS DE REFORÇ: RAMADERIA

Completa aquest quadre

ramaderia	animals	productes obtinguts
bovina		
ovina		
porquina		
avicultura		
apicultura		
cunicultura		

Reflexiona i escriu les respostes de les següents qüestions:

Quina és l'espècie ramadera més important a la comarca?.....

Quina diferència hi ha entre ramaderia intensiva i ramaderia extensiva?.....

Relaciona correctament les dues columnes de paraules

Au de corral	Vaqueria
Porc	Pleta
Ovella	Cort
Vaca	Galliner

ACTIVITATS SOBRE EL SECTOR INDUSTRIAL

Escriu al costat de cada tipus d'indústria alguns productes que s'hi produeixen:

alimentària.....
 metal·lúrgica.....
 tractament de
 purins.....
 construcció.....
 tèxtil i de la confecció.....
 materials de construcció.....
 fusta.....

Per què creus que als nuclis més habitats de la comarca hi ha més indústries?

.....

Quines són les indústries més representatives de les Garrigues?

.....

Quins són els nuclis de la comarca on es concentra la indústria?.....

.....

Les indústries actualment s'agrupen en llocs que s'anomenen.....

.....

Quins avantatges tenen aquests tipus de concentració?.....

.....

Hi ha alguna indústria a la teva localitat?.....

De quin tipus d'indústria es tracta?.....

Escriu les causes que fan possible que hi sigui o no, a la teva localitat.....

Esbrina què es produeix en cada indústria.....

Quines primeres matèries s'utilitzen en cada cas?.....

On es venen els productes que s'hi produeixen?.....

Esbrina quants treballadors estan ocupats en cada empresa.....

Escriu al costat de cada frase si és correcte (C) o incorrecte (I)

A les Garrigues les indústries es concentren sobretot a la zona de regadiu	C	I
La mitjana industrial de la comarca de les Garrigues és molt superior a la del conjunt de Catalunya...	C	I
La indústria agroalimentària va lligada a la transformació de la producció agrícola i ramadera	C	I
L'elaboració i comercialització de l'oli és una de les indústries menys importants de les Garrigues...	C	I
Durant aquests darrers anys la construcció ha tingut una davallada molt important a les Garrigues....	C	I
A les Borges Blanques la majoria de les indústries es concentren al polígon industrial «Les Verdunes».....	C	I
La presència de la indústria de tractament de purins és relativament nova a la comarca.....	C	I
El sector de la indústria relacionada amb les guatlles s'ubica sobretot a Juneda.....	C	I
El sector agroalimentari se situa al capdavant dels sectors industrials de la comarca.....	C	I
La indústria química té una presència important a la comarca de les Garrigues.....	C	I
A les Garrigues és molt important la indústria de la pedra.....	C	I

EMPRESA	LOCALITAT	TIPUS D'INDÚSTRIA
Guatlles La Font - URGASA	<i>Juneda</i>
Punt de Moda	<i>Les Borges Blanques</i>
Agrolés	<i>Les Borges Blanques</i>
Cooperativa John Fil	<i>L'Espluga Calba</i>
Pedrera Rubió	<i>Vinaixa</i>
Fustes Faura	<i>Les Borges Blanques</i>
Trencadora d'ametlles Aligsa	<i>La Granadella</i>
Ferros Pedrós	<i>Juneda</i>
Parquets Nadal	<i>Arbeca</i>
Tracjusa	<i>Juneda</i>
Farratges El Porvenir	<i>Juneda</i>
Molí d'Oli Vilà	<i>El Cogul</i>
Cooperativa Sant Isidre	<i>Les Borges Blanques</i>
Cinerplas (recanvis per a cotxes)	<i>L'Albi</i>

ACTIVITATS DEL SECTOR SERVEIS

TEXT

Sota el nom genèric de *sector terciari* s’aplegava l’any 1996 el 38% de la població ocupada de la comarca, percentatge que no es pot generalitzar si considerem separatament els centres urbans de la resta de nuclis rurals de la comarca.

Dins les activitats terciàries, dirigides en bona part a satisfer la demanda comarcal, podem incloure activitats comercials i menestrals tradicionals (fires, mercats i comerç en general) i l’ampli ventall d’activitats lligades als serveis d’hoteleria, tallers de reparacions, transport de mercaderies, serveis financers i administratius, serveis personals i equipaments públics (sanitat, educació, cultura, esport...).

Les Borges Blanques és la principal àrea comercial comarcal i fa funció de subàrea comarcal, la localitat de la Granadella.

Llegeix el text i contesta les següents preguntes:

Quines activitats corresponen al sector serveis?.....

Quin percentatge de població ocupada aplegava l’any 1996?.....

Quins són els nuclis comarcals més importants de les Garrigues en aquest sector?

PROPOSTA DE TREBALL DE CAMP

Donat que cada grup classe pot tenir interessos diferents i possibilitats de treball de camp diferenciades segons cada localitat, us suggerim 3 propostes:

VISITA A UNA EXPLOTACIÓ AGRÀRIA O RAMADERA

El guió del treball en equip podria ser el següent:

1. Situació geogràfica: localitat, zona...
2. Característiques: grandària, instal·lacions, temps de funcionament...
3. Sistemes de conreus: tipus i extensió, secà o regadiu, intensiva o extensiva, sistemes de reg, tipus d'adobs, mecanització...
4. Organització: règim de propietat, tipus de finançament, nombre de treballadors...
5. Comercialització: destinació dels productes, productivitat, transport, rendibilitat...
6. Condicions de treball: períodes de feina, condicions laborals dels treballadors...
7. Observacions.

Per a una explotació agrària podem seguir el mateix esquema canviant aspectes a estudiar.

VISITA A UNA INDÚSTRIA

El guió del treball en equip podria ser el següent:

3. Procés de distribució: majorista, detallista, consumidor...
4. Tipus de maquinària: inversió econòmica, funcionament, tipus d'energia...
5. Personal: nombre de treballadors, departaments, horaris, divisió del treball...
6. Instal·lacions: edificis, nombre de plantes, condicionament, ubicació...
7. Observacions.

VISITA A UN MERCAT SETMANAL O A UN SUPERMERCAT (àrea comercial)

El guió del treball en equip podria ser el següent:

1. Situació geogràfica: localitat, zona d'ubicació...
2. Tipologia: tipus de productes, distribució dels espais, sistema de compra, tipus de pagament...
3. Personal: nombre de treballadors, departaments, horaris...
4. Productes: procedència, control de preus, tipus de reposició...
5. Clients: sistemes de compra, motius de la compra, opinions personals sobre ofertes...
6. Observacions.

Una vegada realitzada la visita s'haurà de fer el treball corresponent a l'aula, com pot ser contrastar les opinions dels equips, establir un debat entre els mateixos, fer un mural dels resultats obtinguts...

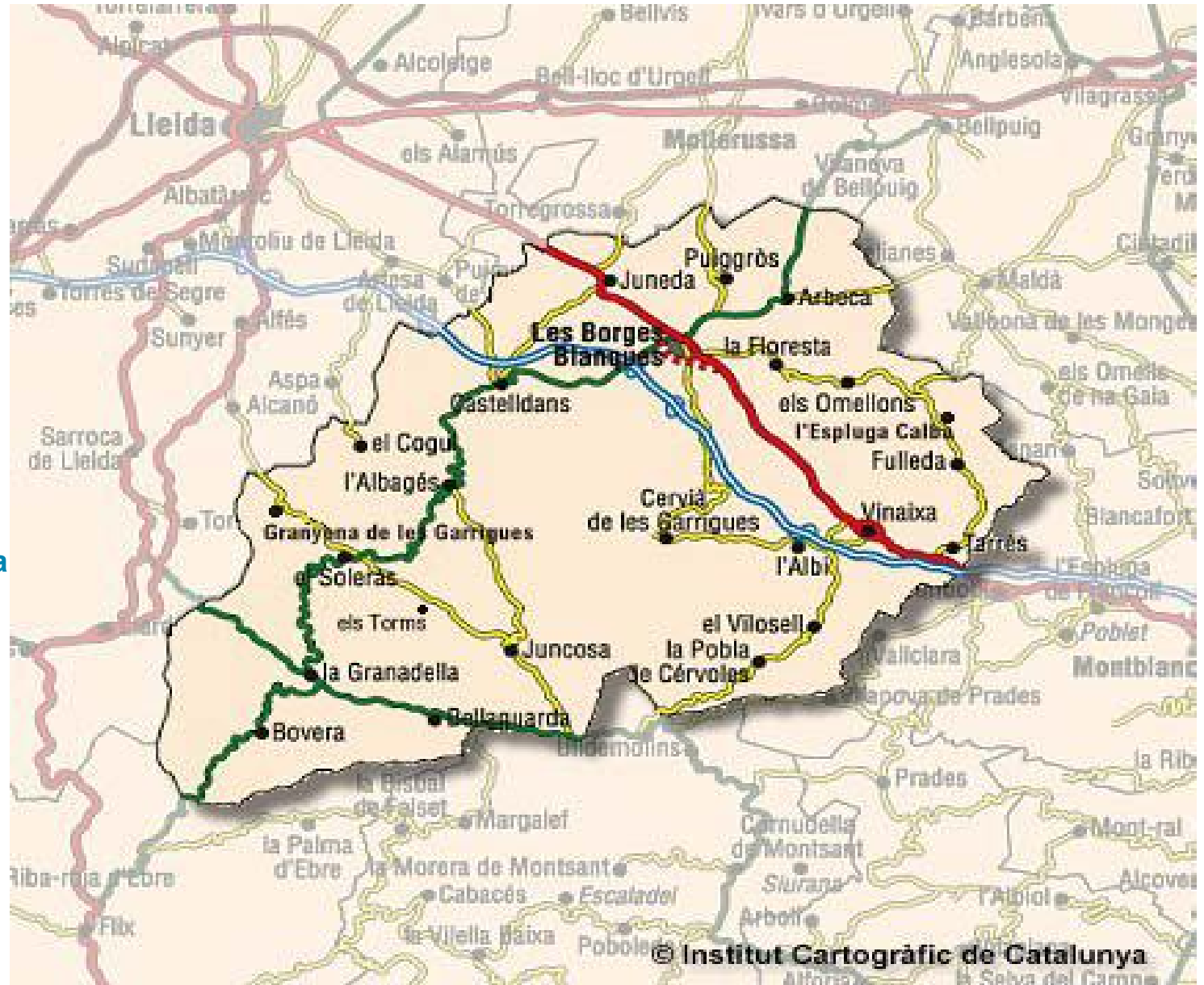

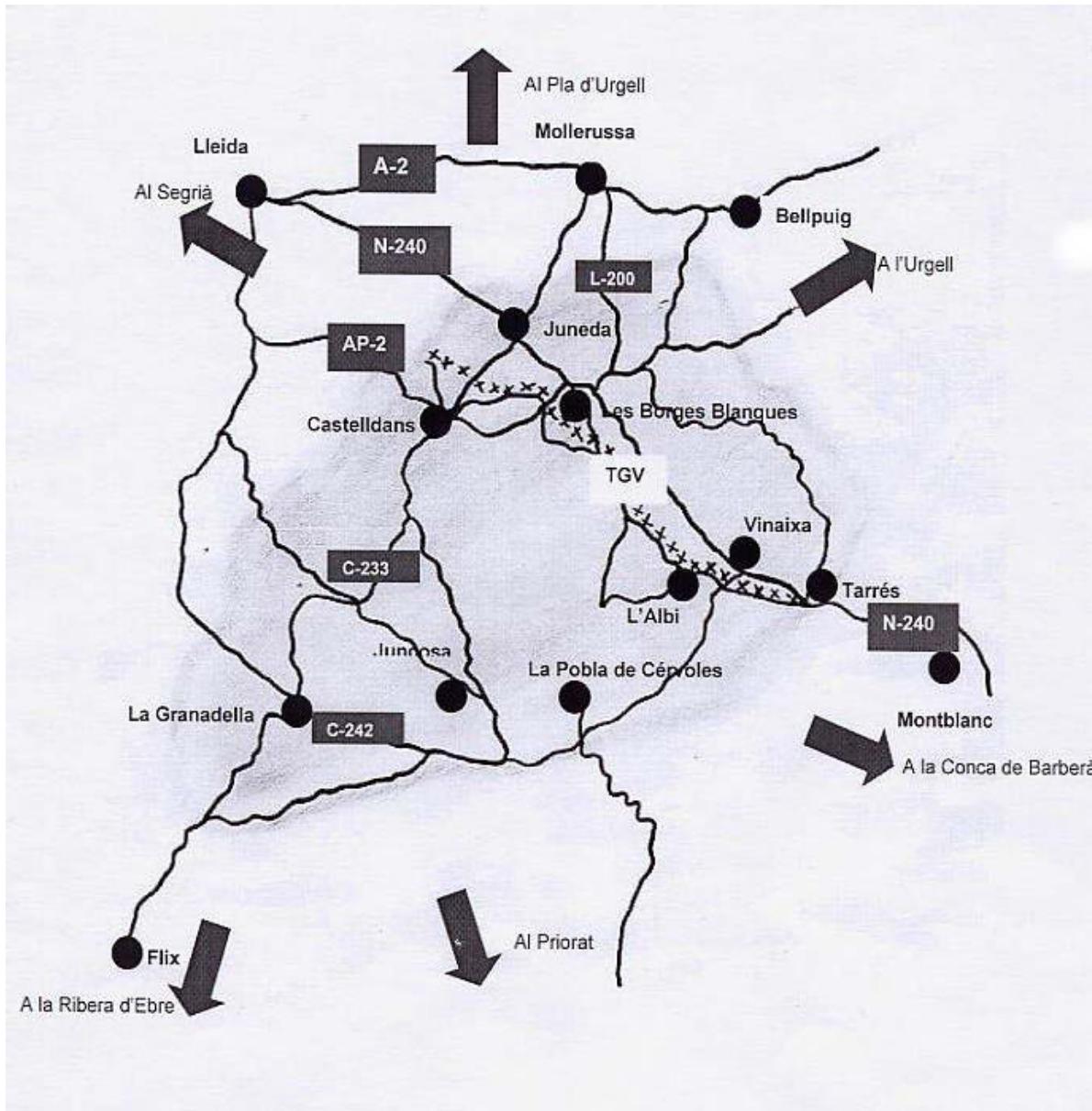
6

INFRAESTRUCTURES VIÀRIES DE LES GARRIGUES

La xarxa viària

Esbrina el nom de les principals vies de comunicació de les Garrigues que apareixen en aquest mapa.
Ajuda't amb el mapa de la fitxa següent.

TREBALL SOBRE MAPA

Compara el mapa de la fitxa anterior amb aquest i situa els principals nuclis de població de les Garrigues.

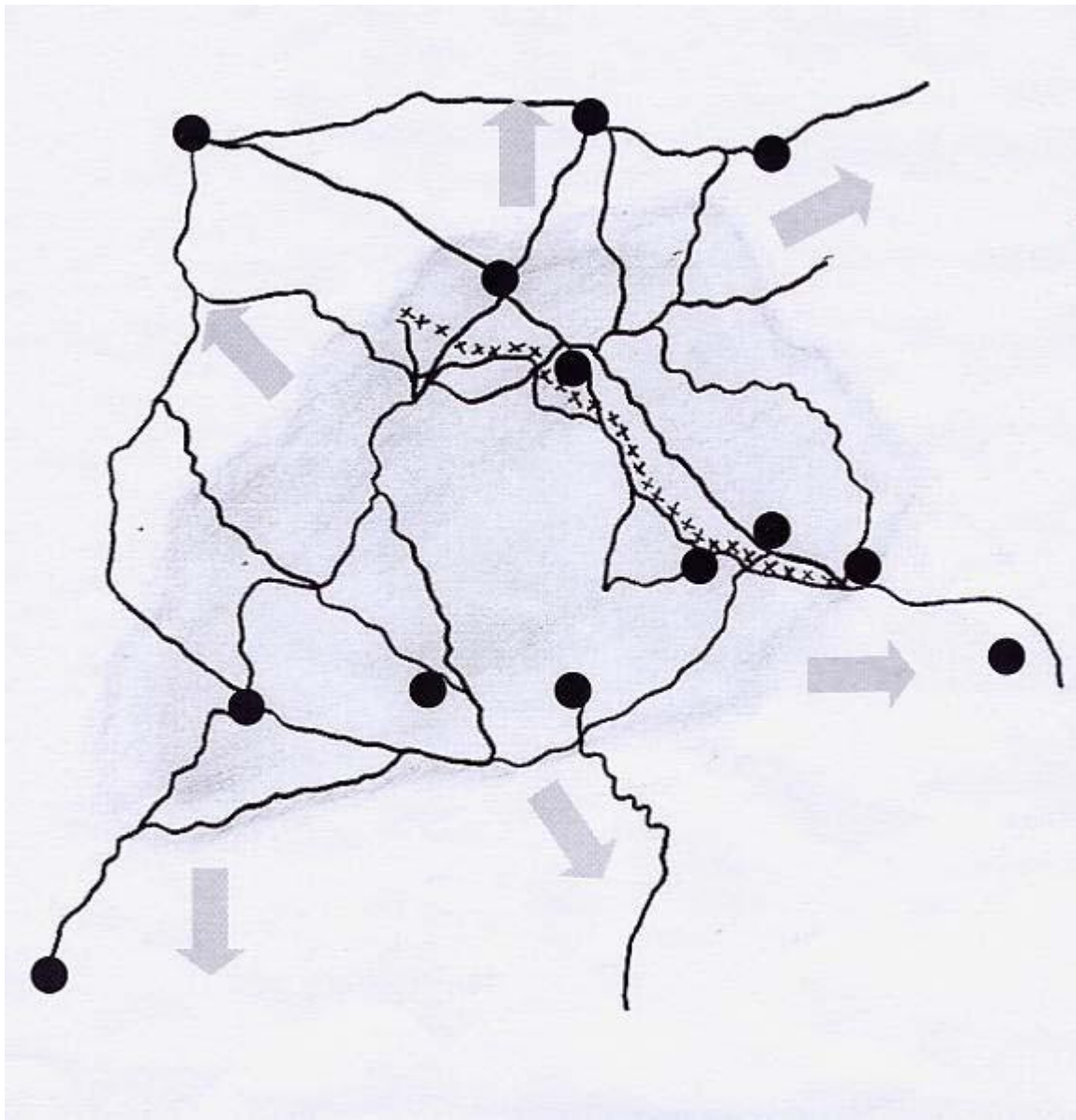
Quines direccions segueixen les següents carreteres:

- N-240 : de de
- a.....
- C-233: de
- a.....
- C-242: de
- a.....
- L-200: de
- a.....

Per anar de les Borges Blanques a Juneda podem agafar la N-240. Quines carreteres agafaries per anar de:

- Castellidans a l'Albagés.....
- Les Borges Blanques a Arbeca.....
- Bellaguarda a la Granadella.....
- L'Albi a Cervià.....
- La Floresta a Fullea.....
- Juncosa al Soleràs.....

TREBALL SOBRE MAPA

Situa al mapa els principals eixos de comunicació viària de la comarca de

les Garrigues:

- AP-2 N-240
- C-242 C-233
- TGV (Tren Gran Velocitat)
- Línia ferrocarril

Situa la direccionalitat de les carreteres al costat de cadascuna de les fletxes:

- a Mollerussa (Pla d'Urgell)
- a Tarragona
- a Bellpuig (l'Urgell)
- a Lleida (el Segrià)
- a Flix (Ribera d'Ebre)
- a Barcelona
- a Falset (el Priorat)

Escriu el nom de les localitats

Les Borges Blanques	Juneda
Lleida	Arbeca
Mollerussa	L'Albi
Bellpuig	Vinaixa
Montblanc	La Granadella
Juncosa	Flix
Castelldans	

Llegeix el text i contesta:

Quina línia ferroviària creua la comarca de nord-oest a est?

.....

Quan va iniciar-se la seva construcció?

.....

Amb quina finalitat va ser concebuda aquesta línia?

.....

Escriu el nom de quatre localitats de la comarca de les Garrigues on hi ha estacions de parada d'aquesta línia.

.....

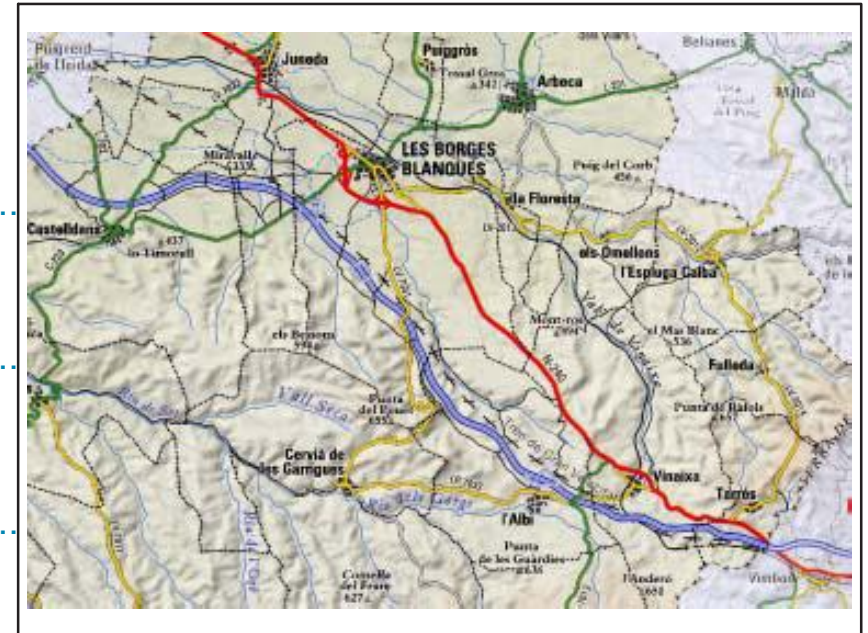
En el mateix mapa localitza la línia del tren de Gran Velocitat (TGV). Quin any començaren a la comarca les obres del TGV Madrid-Barcelona-frontera francesa?

.....

Quins termes municipals de la comarca recorre aquest tren?

.....

.....

7

FESTES I COSTUMS DE LES GARRIGUES

LES FESTES POPULARS

ACTIVITATS

Relaciona aquestes festes populars amb la localitat on es realitzen:

Música al Castell
 Festes de Santa Caterina (Gos Caçador)
 Festa de la Matança del Porc
 Festival de Música Tradicional Catalana
 Aplec de les Besses
 Concurs de Cassoles de Tros
 Aplec de Sant Bonifaci
 Fira de les Garrigues o de l'Oli
 Festa de l'Oli

Vinaixa
 La Granadella
 L'Espluga Calba
 Castelldans
 Les Borges Blanques
 Juneda
 Arbeca
 Cervià de les Garrigues
 L'Albi

Quin dia o dies celebren la Festa Major al vostre poble?

.....

Per què se celebra en aquestes dates?

.....

Explica breument algunes de les activitats que es realitzen durant la Festa Major.

.....

.....

Quina diferència hi ha entre una festa major i una fira?

.....

.....

.....

.....

.....

Quins productes creus que podràs trobar en les següents fires que es realitzen a la comarca i en quina localitat fan?

	Productes	Localitat
Fira de les Garrigues
FiraPorc
Fira del Gos Caçador

A la comarca hi ha almenys quatre localitats que fan mercat setmanal. Quines són i quin dia el realitzen?

.....

.....

.....

Quins són els productes més habituals que podries trobar en les parades de venda d'aquests mercats?

.....

.....

.....

Pregunta als pares o als padrins quin plat és típic al teu poble. Escriu-ne la recepta:

NOM DEL PLAT
LOCALITAT.....

INGREDIENTS (per a 4 persones)

.....
.....
.....
.....
.....
.....

PREPARACIÓ

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

8 HISTÒRIA DE LES GARRIGUES

LES GARRIGUES A LA PREHISTÒRIA I A LA HISTÒRIA ANTIGA

Quines dues troballes comarcals ens demostren la presència de l'home i de la dona a la prehistòria?

.....

.....

.....

.....

Per què s'han trobat en coves?

.....

.....

Relaciona aquests poblaments amb el lloc d'ubicació:

Poblat ibèric dels Vilars	El Cogul
Jaciment de Minferri	Arbeca
Cova dels Moros	Juneda
Conjunt rupestre de la Vall de la Coma	L'Albi

Quines eren les activitats econòmiques de l'home prehistòric a les Garrigues?

.....

.....

.....

.....

Les pintures rupestres de la cova dels Moros del Cogul, quines figures representen?.....

.....

Per què creus que foren pintades aquestes figures a les coves?.....

.....

.....

Cerca més informació sobre les pintures del Cogul.

.....

.....

.....

.....

.....

EL CONJUNT RUPESTRE DE LA VALL DE LA COMA

A prop de la finca l'Arinyó, a uns cinc quilòmetres del poble de l'Albi, es troba la Vall de la Coma, un conjunt de pintures rupestres que va ser declarat Patrimoni Històric Espanyol el 1985 i catalogat d'Interès Cultural. La Vall de la Coma degut a la seva ubicació, fou utilitzada probablement a partir del Neolític, moment en què sembla produir-se una activa ocupació d'aquestes terres. Posteriorment, la Vall fou també emprada durant l'edat del Bronze i en les èpoques ibèrica i romana.

Les pintures es localitzen en una cova de reduïdes dimensions sobre una paret inclinada. Ocupen una superfície d'1 m d'alçada per 0,70 m d'amplada. El fris pintat està integrat per un total de deu elements que configuren tres grups:

- el format per tres elements anomenats «antropomorfs»: un eix central travessa diferents cercles verticals.
- el d'un sol element semblant als anteriors però que en certa manera està aïllat.
- el darrer, el formen la resta de figures: quatre correspondrien a quadrúpedes i dues semblen representacions humanes, una de les quals, clarament masculina.

La pintura es troba sobre una zona de la roca de color groguenc. El color general que predomina és el vermell, possiblement òxid fèrric.

Extret de *Les Garrigues. Itineraris Comarcals. Rutes temàtiques*

Busca al diccionari les paraules que et resultin més difícils.

A quina època de la prehistòria pertanyen les pintures de la Vall de la Coma de l'Albi?.....

Quina superfície ocupen?.....

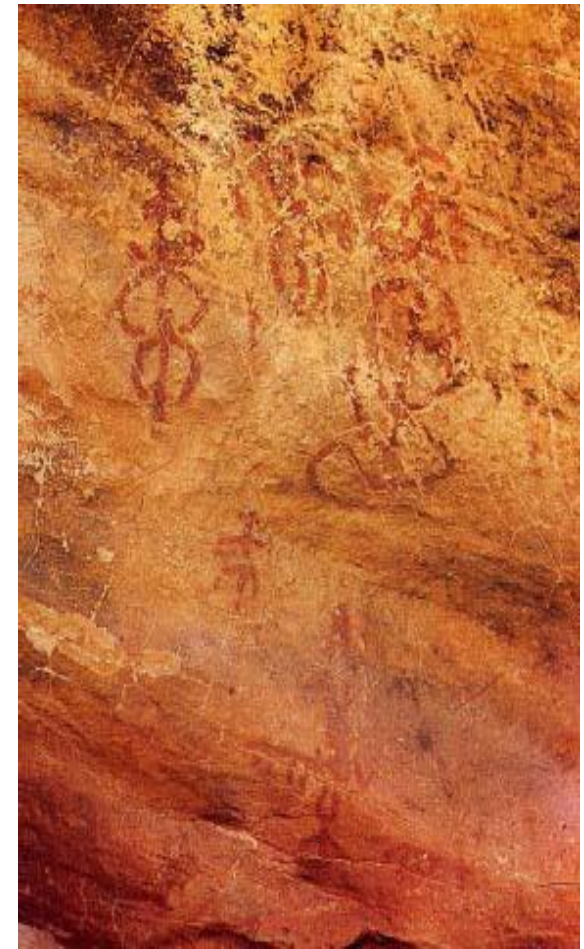
Quants elements formen el fris?.....

Aquests elements formen tres grups. Enumera'ls:

.....

.....

.....

Els Vilars (Edat del Ferro)

Amb el nom dels Vilars es designa el poblat ibèric del terme d'Arbeca, fortalesa ilergeta construïda al segle VII abans de Crist, fa 2.700 anys. Es creu que va estar habitat uns 400 anys i que fou el primer poblat de Catalunya que va treballar el ferro. Aquests primers arbequins van ser una societat poderosa que va tancar-se al voltant d'una muralla de pedra massissa. Arran de la muralla s'hi construïren les cases de les quals encara es poden veure els fonaments. Segons dedueixen els investigadors, en aquest recinte s'hi menjava, s'hi dormia, s'hi invocava els déus... L'aigua la treien d'una bassa única de grans dimensions folrada de pedra. La distribució dels carrers demostra una gran intuïció urbanística dels pobladors dels Vilars, amb uns carrers que conflüen on hi havia la bassa.

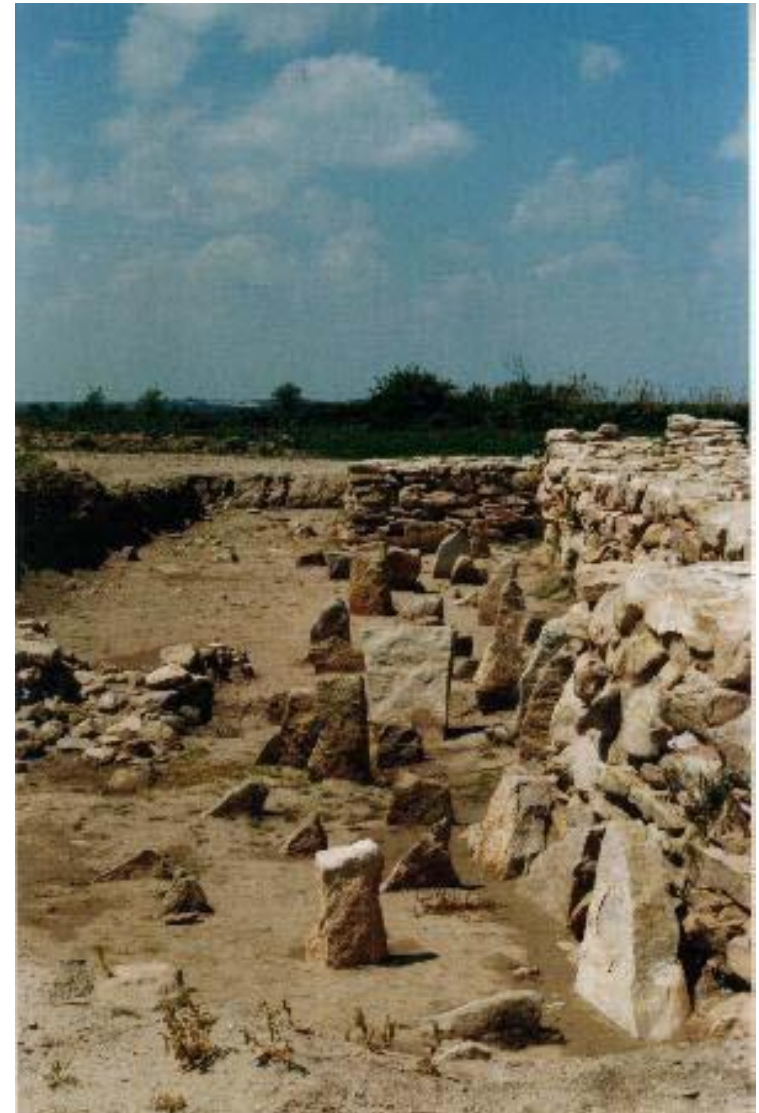
Les fases documentades als Vilars, fins ara, són quatre:

- 1)-Vilars I: 650-625/550-525 aC ; 2) -Vilars II: 550-525/425-400 aC; 3)-Vilars III: 425-400/350 aC; 4)-Vilars IV: 350/300 aC

Aquest jaciment proporciona una de les mostres més interessants del sistema de defensa de l'edat del ferro.

Actualment s'hi està treballant a la recerca de noves troballes. Un cop excavat en la seua totalitat, serà restaurat i parcialment reconstruït i ambientat, per tal que en ple segle XXI es puguin recórrer els carrers empedrats de la societat ilergeta i descobrir el món ibèric.

Extret de *Les Garrigues. Itineraris Comarcals. Rutes temàtiques*

Quan va ser construïda la fortalesa ilergeta dels Vilars?.....

Qui eren les ilergetes?.....

Quant temps es creu que va estar habitat aquest poblat?.....

A partir del text, escriu tres característiques de com vivien els habitants dels Vilars:.....

MINFERRI: COLORS DE TERRA

COLORS DE TERRA és una exposició ubicada al Museu Etnològic de Juneda. Presenta una lectura del passat de la vall de la Femosa a partir de les empremtes deixades al terra pels habitants d'una aldea singular: Minferri. Aquesta aldea estava formada per famílies d'agricultors i ramaders que es construïen les cabanes amb fang i fusta, conreaven i pasturaven als camps veïns i coneixien perfectament la metal·lúrgia del bronze. Dins el poblat nombroses sitges i fosses servien per a l'emmagatzematge dels cereals i per a la resta d'activitats quotidianes. Un cop deixaven de funcionar, aquestes mateixes estructures s'utilitzaven per enterrar els difunts. Minferri és un punt de referència per al coneixement del període comprès entre 4000 i 3650 anys abans d'ara.

L'Aldea de Minferri

L'aldea estava situada al marge esquerre de la Femosa. Els camps se situaven fora de la zona habitada, i es reservaven els espais lliures entre casa i casa per construir-hi sitges i altres estructures d'ús quotidià. Es coneix, per ara, un sol habitatge, el qual ha esdevingut el primer testimoni a la regió d'una casa de planta rectangular. Estava construïda amb fusta i terra.

La vida quotidiana al poblat

A Minferri existia una intensa activitat fora de les cases. Tot els indicis condueixen a pensar que cada habitatge tenia a l'entorn un espai propi o, almenys, respectat per la resta de la comunitat. En aquesta àrea, hi havia zones de lleure, llars per preparar el menjar o per escalfar-se, i també tenalles de totes mides per guardar les provisions falcades dins de petites fosses, olles per cuinar, safates i plats per servir i menjar, vasos i bols per beure... que constitueixen, avui, una col·lecció de ceràmica sense precedents

L'Agricultura

L'agricultura constitueix l'activitat més ben coneguda i la que, sens dubte, degué tenir un major pes específic en l'estratègia econòmica general de l'assentament. El gra obtingut era finalment emmagatzemat en sitges i fosses de formes diverses.

La ramaderia

L'explotació de l'entorn animal, especialment la ramaderia, era l'altra activitat de subsistència bàsica dels habitants del poblat. Les restes del bestiar apareixen sovint en forma de deixalles, segurament després d'haver estat consumits els animals, ossos solts i fracturats que foren llençats dins les fosses i les sitges. Altres animals s'han conservat, però, sencers perquè van ser dipositats com ofrenes en les tombes dels seus amos.

La metal·lúrgia. La darrera activitat de producció documentada és la metal·lúrgia del bronze. L'estratègia d'aquesta tecnologia estava perfectament assimilada pels seus habitants. Gresols per fondre objectes ja usats, una llar dins una cubeta per poder concentrar millor la calor, sis motlles de fosa, i restes d'escòries i d'alguns objectes ja elaborats fan que el jaciment esdevingui un dels llocs més espectaculars de Catalunya per poder estudiar el conjunt d'aquesta tècnica.

Societat i ritus funeraris Se suposa que, durant les primeres etapes de l'edat del bronze, les comunitats de la plana occidental catalana només enterraven els seus difunts en balms col·lectives o reutilitzant megàlits anteriors. Minferri ha permès conèixer un nou tipus de pràctica funerària a la regió, tot i ser freqüent en altres àrees de l'interior i el litoral de Catalunya o la vall de l'Ebre. Es tracta de la inhumació dins el poblat mateix, en fosses i sitges, un cop havien deixat de servir per emmagatzemar els productes de les diferents collites. S'han descobert, fins ara, un total de cinc tombes i la presència d'homes i dones de totes les edats, infants i nadons... en el seu interior explica que s'aplicava el mateix tractament a tots els membres de la comunitat.

E I

Informació extreta del Museu Etnològic de Juneda

On es troba situat el poblat de Minferri?.....

A quines activitats es dedicaven els seus habitants ?.....

Com eren les seves cases?.....

Disposaven d'eines metàl·liques?.....

Com emmagatzemaven el gra?.....

Com enterraven els morts?.....

Els historiadors classifiquen en dos grans períodes la vida de la humanitat: la prehistòria i la història. El límit se situa just en el moment de l'aparició de l'escriptura. Si observes la línia del temps et pots adonar del poc espai que ocupa la nostra història contemporània.

Ja sempre ha estat difícil fer-nos una idea del pas del temps, et proposem que localitzis l'edat del bronze en la línia del temps

.....

Escriu en el requadre blanc el nom del monument :

1. Jaciment de Minferri
2. Conjunt rupestre del Cogul
3. Poblat ibèric els Vilars d'Arbeca
4. Conjunt rupestre de la Coma

Ordena'ls en la línia del temps, de més a menys antic, segons l'època en què van viure els habitants d'aquests poblats a les Garrigues:

LES GARRIGUES A L'EDAT MITJANA

Cerca d'informació. Fes la consulta a la teva biblioteca o a Internet.

Com s'anomenaven les Garrigues durant la denominació àrab?

.....

Qui fou Ramon Berenguer IV?

.....

.....

I el seu fill, el rei Alfons?

.....

.....

Quan es produí la conquesta total de les Garrigues als sarraïns?.....

.....

Durant l'edat mitjana les Garrigues estaven dividides de manera diferent a l'actual. Cerca com estaven organitzades.

.....

.....

.....

Com creus que eren les condicions de vida de la gent en aquella època? Quines feines feien? Per qui treballaven?.....

.....

.....

Busca al diccionari el significat d'aquestes paraules relacionades amb aquella època.

feudalisme.....
.....

monestir.....
.....

romànic.....
.....

vassall.....
.....

gòtic.....
.....

feu.....
.....

sarraïns.....
.....

valiat.....
.....

Cerca informació sobre els ducs de Cardona.

LES GARRIGUES A L'EDAT MODERNA I CONTEMPORÀNIA

Quines van ser les conseqüències de les lleis desamortizadores (1835) a la nostra comarca?

.....

.....

.....

.....

Les guerres van castigar durament la comarca de les Garrigues. Relaciona-les amb la data i ordena cronològicament aquests fets.

La Guerra Civil espanyola	1640
La Guerra dels Segadors	1936
Les Guerres Carlines	1714
La Guerra de Successió	1793
La Guerra del Francès	1846

Quins d'aquests fets creus que van marcar un canvi important en el desenvolupament econòmic de la comarca de les Garrigues durant el segle XX? Ordena'ls de major a menor segons el teu criteri.

-La construcció del canal d'Urgell
-La construcció del ferrocarril de Lleida a Tarragona
-L'establiment de cambres agràries i cooperatives a tots els municipis
-El boom de la construcció de finals del segle XX
-La millora i l'obertura de noves carreteres
-L'obra de la Mancomunitat de Catalunya, entre el 1916 i 1922, la qual fomentà l'extensió i el conreu de l'olivera

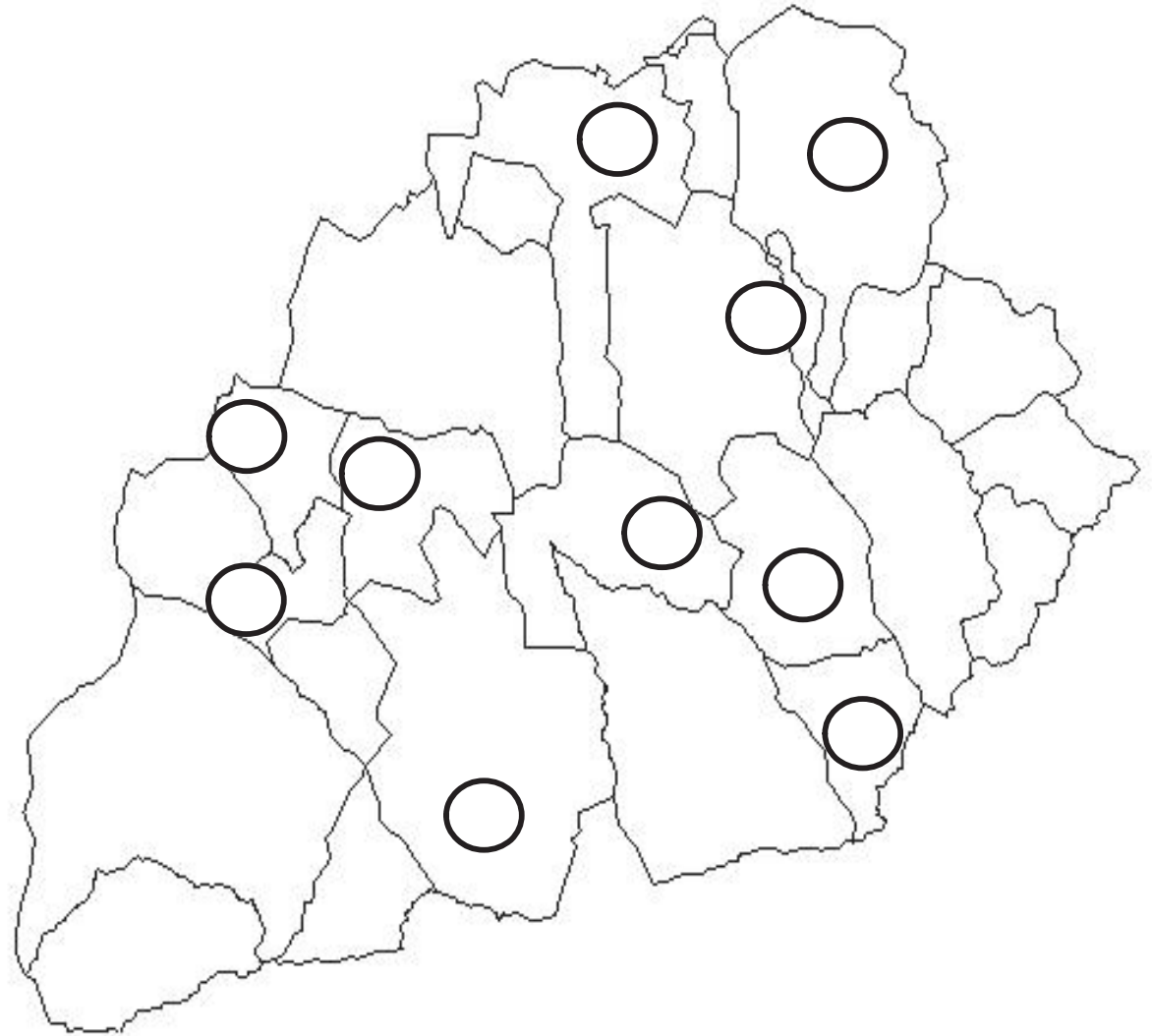

9

PATRIMONI ARTÍSTIC DE LES GARRIGUES

Ubica en el mapa els següents poblaments prehistòrics i antics de la comarca de les Garrigues:

1. Pintures rupestres de la Vall de la Coma (el Cogul)
2. Poblament ibèric dels Vilars (Arbeca)
3. Jaciments de Minferri (Juneda)
4. Restes del poblament de Castellots (la Floresta)
5. Despoblament de Montvallet i tombes de Saladar (Cogul-Albagés)
6. Despoblament de Montmeller (el Soleràs)
7. Despoblaments de la Sisquella i de Vall de Reig (Juncosa)
8. Despoblament de Vallseca (Cervià)
9. Conjunt rupestre de la Vall de la Coma (l'Albi)
10. Estacions prehistòriques a les partides de l'Abella i la Tossa (el Vilosell)

EL ROMÀNIC A LES GARRIGUES

A quin monument correspon la fotografia?

.....

En quin lloc es troba?

.....

Observa la fotografia i escriu tres característiques pròpies de l'estil romànic

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Quins altres monuments romànics de les Garrigues coneixes? Escriu-los i indica on es troben.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

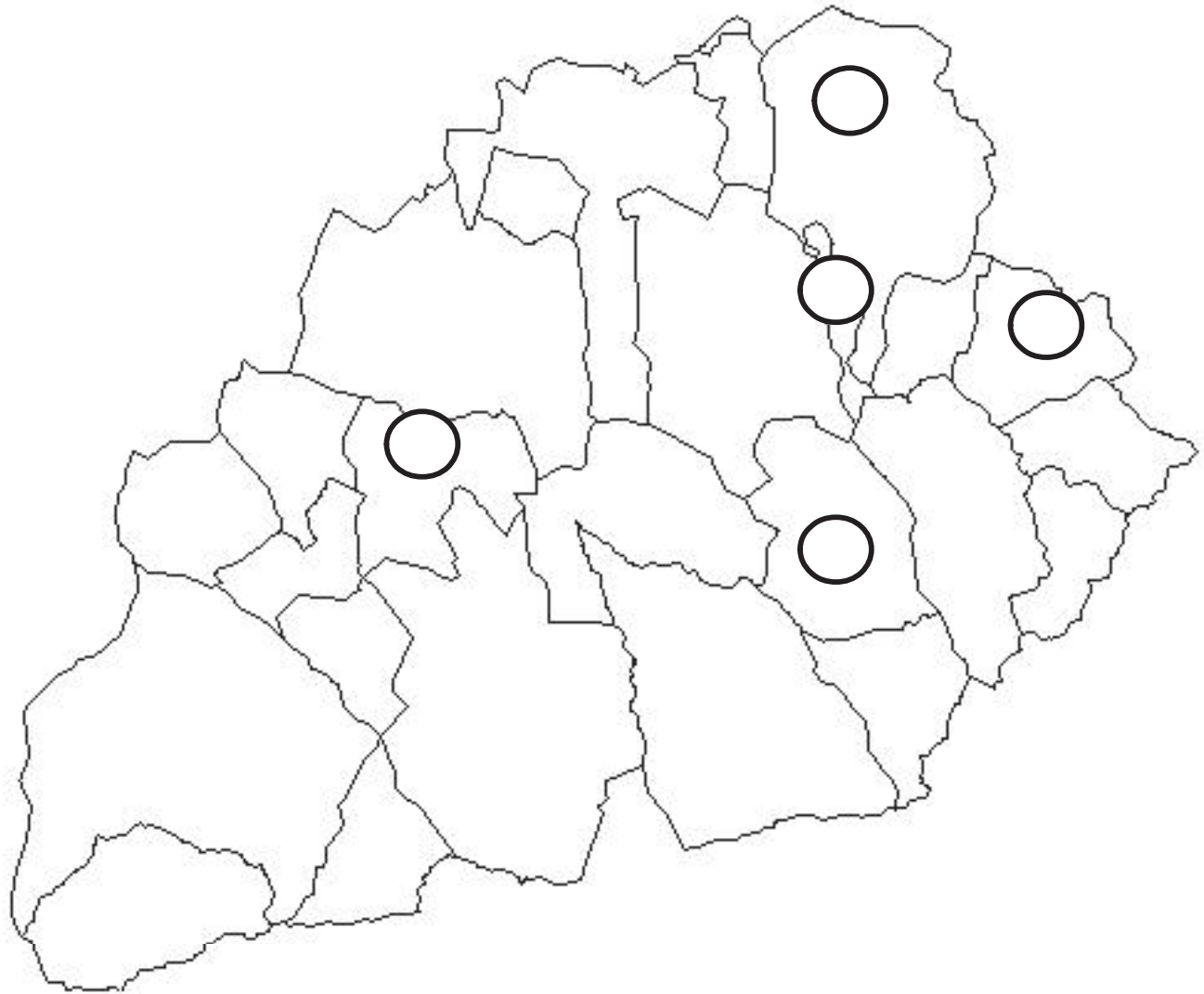

Situa en el mapa els castells que es relacionen a continuació:

- 1. Castell de la Floresta
- 2. Castell de l'Albi
- 3. Castell de l'Espluga Calba
- 4. Castell d'Arbeca
- 5. Castell Palau de l'Albagés

En quina part de la comarca es troben la majoria de castells?
Raona la teva resposta.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Relaciona cada fotografia amb el nom del castell i la seva població

EL GÒTIC A LES GARRIGUES: ELS RETAULES

Busca a l'enciclopèdia el significat de la paraula retaule?

.....
.....
.....

Identifica el retaule de la fotografia: el poble i l'església on es troba.

.....

De quin material creus que està fet?

.....

Digues si l'església o alguna ermita del teu poble tenen algun retaule. Compara'l amb el de la fotografia.

.....
.....

Apunta, si és el cas, el nom d'algun retaule que hakis vist en alguna visita o excursió.

.....
.....

EL BARROC A LES GARRIGUES

A quin monument correspon la fotografia?

.....

En quin lloc es troba?

.....

Observa la fotografia i escriu dues característiques pròpies de l'estil barroc.

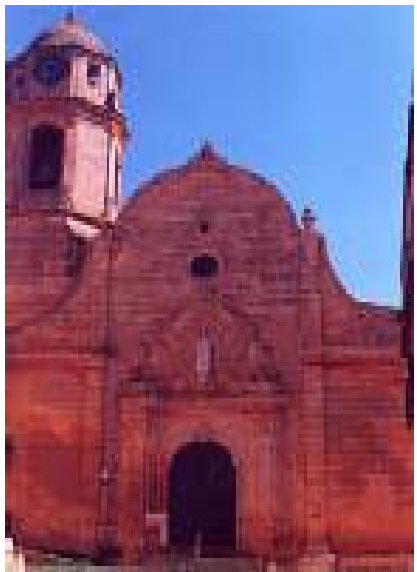
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Quins altres monuments barrocs de les Garrigues coneixes? Escriu-los i indica on es troben.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Identifica les següents esglésies barroques de les Garrigues i escriu la localitat on es troben.

Quines ermites de la comarca de les Garrigues coneixes?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

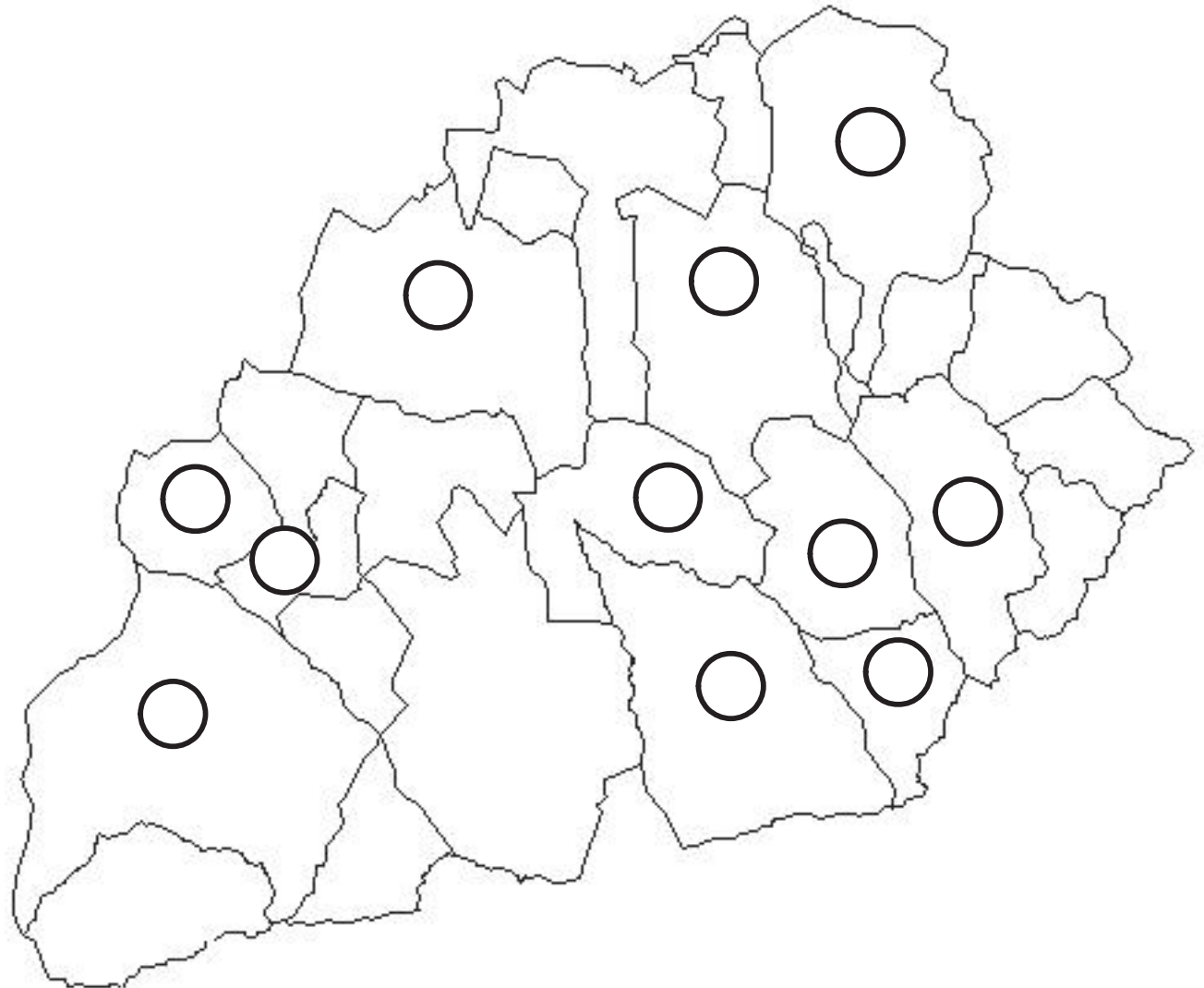
Situa en aquests mapa mut les principals ermites de les Garrigues.

Les ermites gairebé sempre es construïen als afores dels pobles. Per què?

.....
.....
.....
.....

Quina funció tenien les ermites?

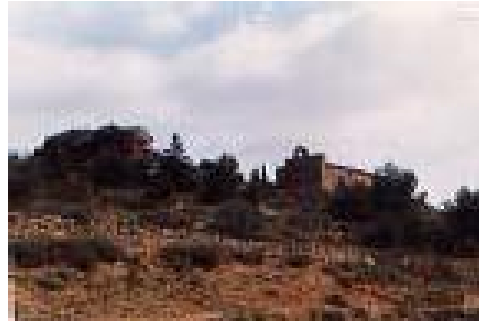
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Observa amb atenció les fotografies d'aquestes ermites de les Garrigues. Localitza-les i posa-hi el nom i el segle...

Nom.....
Lloc.....
Segle.....

Nom.....
Lloc.....
Segle.....

Nom.....
Lloc.....
Segle.....

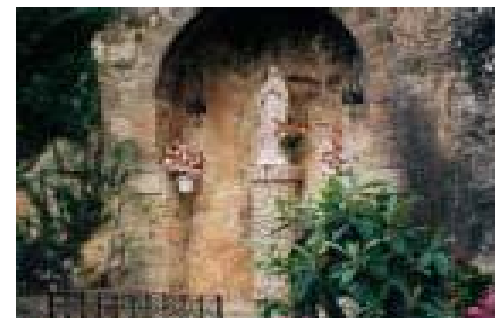
Nom.....
Lloc.....
Segle.....

Nom.....
Lloc.....
Segle.....

Nom.....
Lloc.....
Segle.....

Nom.....
Lloc.....
Segle.....

Nom.....
Lloc.....
Segle.....

Nom.....
Lloc.....
Segle.....

Nom.....
Lloc.....
Segle.....

PATRIMONI ARTÍSTIC DEL SEGLE XIX

Les cabanes de volta, construccions singulars

A les Garrigues podem trobar una gran quantitat de construccions de pedra seca: les cabanes de volta, les coves, els receptacles per a l'aigua, els marges o espones, els aixoplucs i els recers.

Les cabanes de volta estan construïdes totes amb pedra, amb la coberta feta a volta de canó i ben abrigades exteriorment amb argila per evitar filtracions. La baixa relació superfície-volum i la manca de finestres fan que, al seu interior, no hi hagi cap corrent d'aire. Això dóna lloc a una estabilitat de la temperatura interior que feia que fossin caldejades a l'hivern i fresques a l'estiu.

Les primeres cabanes de volta són de finals del segle XVIII, encara que la gran majoria es van construir al segle XIX. A causa del seu format reduït

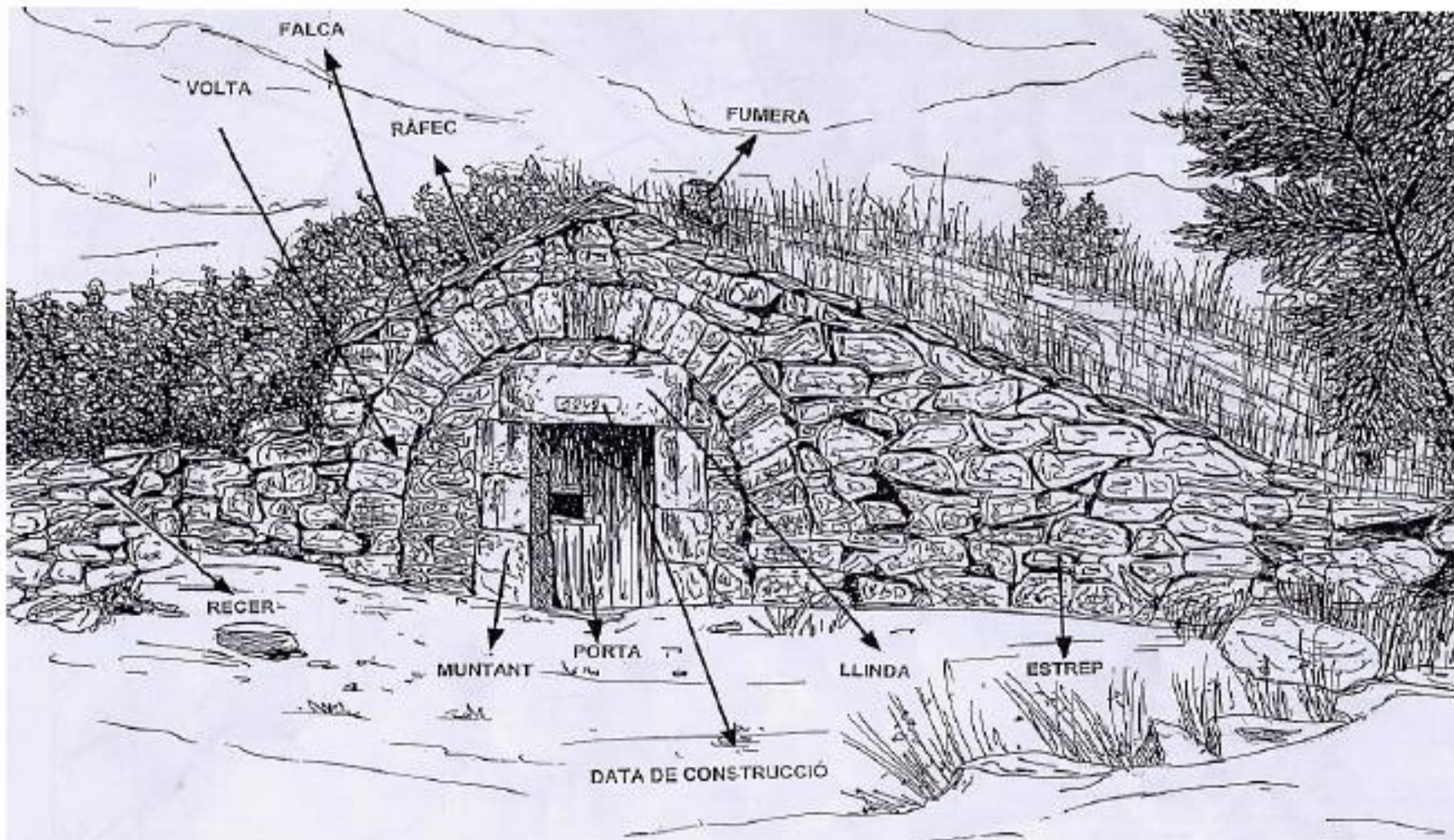
—algunes entre els 10 i els 12 m— i la presència de la menjadora, sembla clar que els destinataris inicials eren els animals de llaurar.

Així que va anar passant el temps les cabanes de volta es van fer més grans. S'hi va incorporar una petita llar de foc i s'hi aprecia un notable millorament estètic i tècnic, tant pel que fa a l'exterior com a l'interior. A les Garrigues les cabanes de volta estan totalment integrades al paisatge i encara se'n poden admirar un bon nombre d'exemplars.

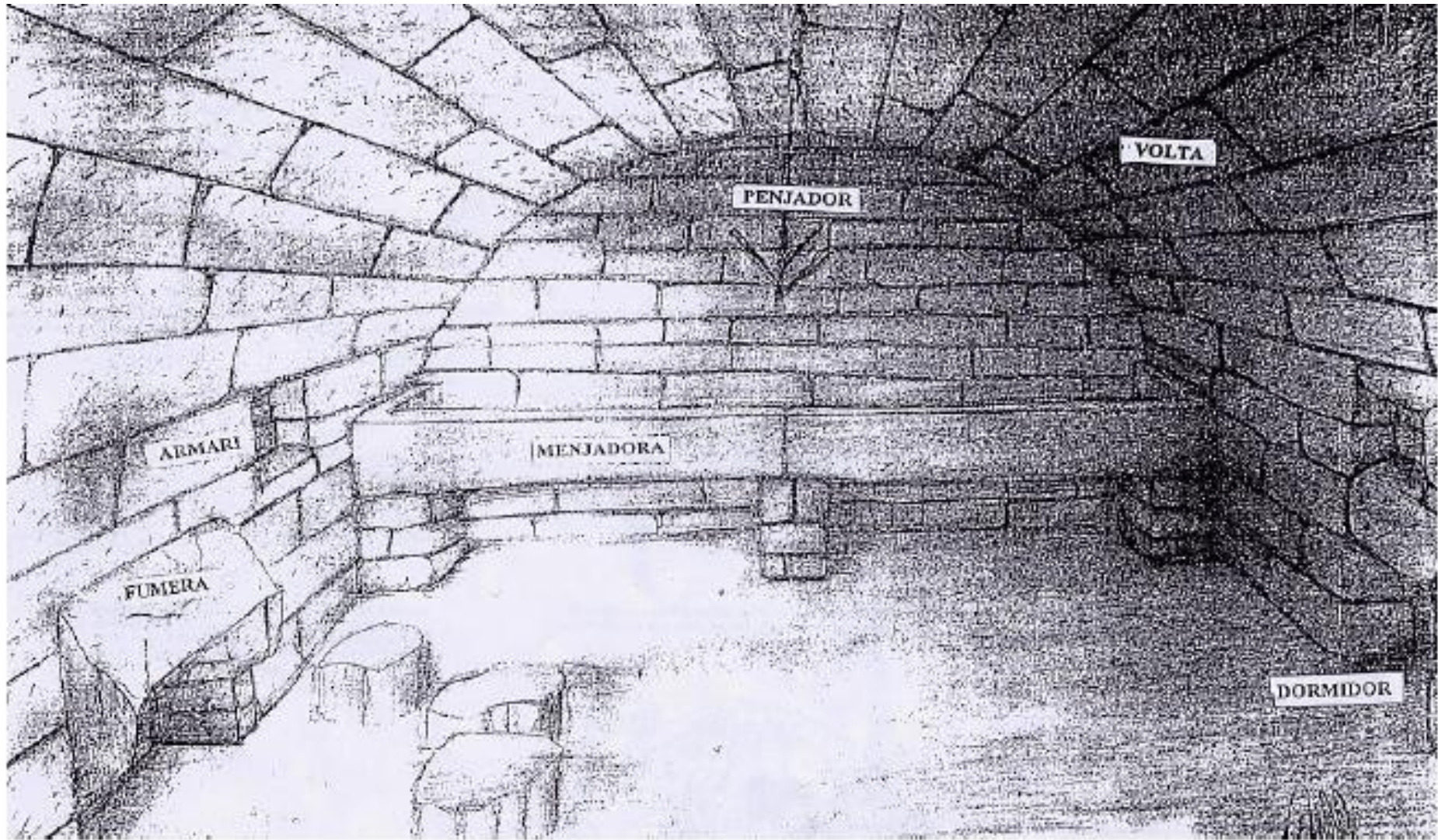
Informació extreta de Les Garrigues. Itineraris comarcals. Rutes temàtiques

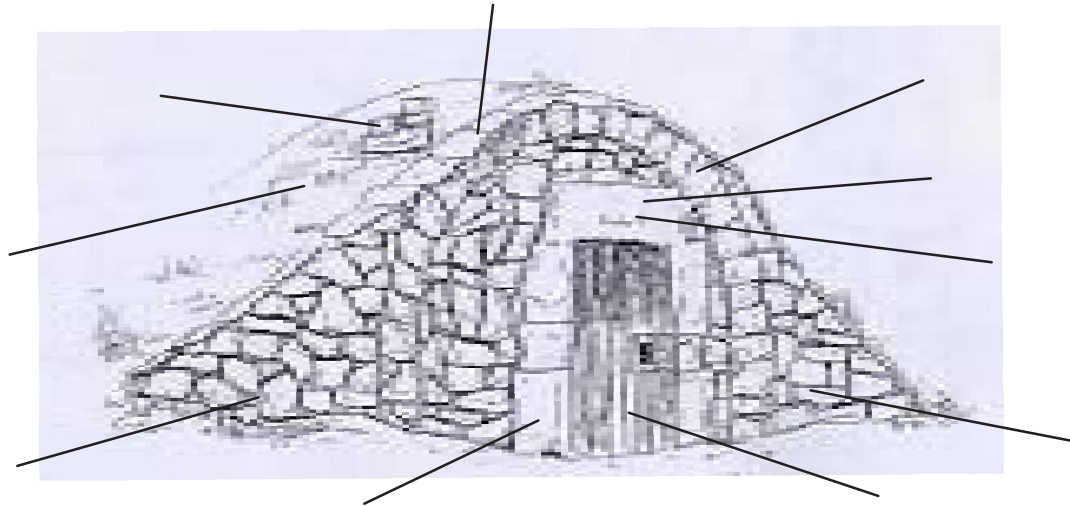
PARTS EXTERIORS D'UNA CABANA

PARTS INTERIORS D'UNA CABANA

TREBALL DE RECERCA Posa els noms a les diferents parts de la cabana:

Saps si al teu poble hi ha cabanes de volta?..... Quantes n'hi ha?.....

Cerca informació sobre les cabanes de volta i esbrina amb quina finalitat es van construir.

.....

.....

.....

Creus que s'han de conservar les cabanes de volta?..... Per què?.....

.....

.....

Enumera altres construccions de pedra seca que podem trobar a les Garrigues i cerca'n informació.

.....

.....

PATRIMONI ARTÍSTIC DEL SEGLE XX

Escriu dues característiques de l'estil modernista

.....

.....

.....

Identifica els edificis i escriu la localitat on es troben

.....

.....

.....

.....

.....

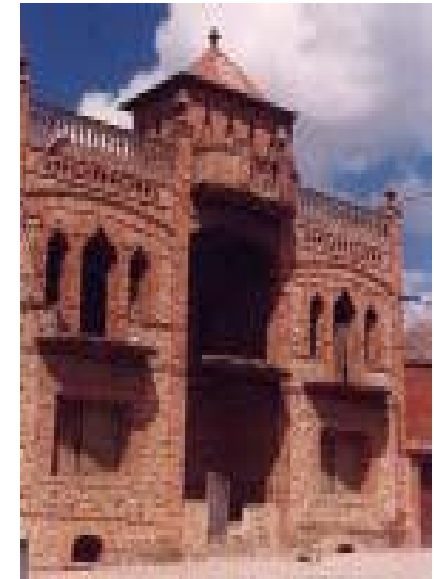
.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

MUSEUS I MOSTRES D'ART DE LES GARRIGUES

Quins museus podem visitar a la comarca de les Garrigues?

.....
.....
.....

Escriu a sota de cada imatge el nom del museu i explica què s'hi exposa, en cadascun d'ells

Nom

.....

Localitat

Les Borges Blanques-Juneda

Què s'hi exposa?

.....
.....
.....

Nom

.....

Localitat

Juneda

Què s'hi exposa?

.....
.....
.....

Nom

.....

Localitat

La Pobla de Cérvoles

Què s'hi exposa?

.....
.....
.....

Nom

.....

Localitat

Castelldans

Què s'hi exposa?

.....
.....
.....

EL PATRIMONI DEL TEU POBLE

Si vols promocionar el teu poble ens hauries d'explicar quines coses són interessants de visitar (nom del monument, estil, tipus d'interès...), quins llocs del terme són atractius per a fer una excursió i quines festes celebren.

Nom del poble.....

Monuments

- 1.-.....
- 2.-.....
- 3.-.....
- 4.-.....

Llocs per a fer una excursió

- 1.-.....
- 2.-.....
- 3.-.....
- 4.-.....

Festes interessants

- 1.-.....
- 2.-.....
- 3.-.....
- 4.-.....

TREBALL EN EQUIP

Feu un mural amb una àmplia descripció de tots els llocs interessants del patrimoni artístic i monumental del vostre municipi.

Situa en aquest mapa les siluetes dels següents monuments de les Garrigues al lloc que els correspon:

